

5

Mimoza Lipaj, Artan Bislimi

Shoqëria dhe mjedisi

Për klasën e pestë të arsimit fillor



dukagjini
shtëpia botuese publishing house

Libri i mësuesit/es



PËRMBAJTJA

Udhërrëfyes	7
Hyrje.....	9
Planifikimi vjetor	18
Plani dymujor: shtator—tetor.....	19
Plani dymujor: nëntor—dhjetor	23
Plani tremujor: janar—shkurt—mars	27
Plani tremujor: prill—maj—qershor	31
Mësimi 1: Jam në klasën e pestë	36
Mësimi 2: Monumentet historike	38
Mësimi 3: Vendbanimet arkeologjike	40
Mësimi 4: Qyteti dikur dhe sot	42
Mësimi 5: Fshati dikur dhe sot	44
Mësimi 6: Objektet e banimit në vendin tonë	46
Mësimi 7: Ndryshimi i objekteve dhe i mjeteve të punës gjatë kohës	48
Mësimi 8: Veshjet tradicionale kosovare.....	50
Mësimi 9: Kuzhina kosovare	52
Mësimi 10: Ne dhe profesionet	54
Mësimi 11: Organizimi i jetës në familje dhe në shoqëri	56
Mësimi 12: Kultura, gjuha, traditat dhe vlerat njerëzore	58
Mësimi 13: Llojlloshmëria (diversiteti) etnike e kulturore	60
Mësimi 14: Bashkëpunojmë për të mirën e përbashkët.....	62
Mësimi 15: Ne na bashkon toleranca	64
Mësimi 16: Ndërmjetësimi mes bashkëmoshatarëve	66
Mësimi 17: Njeriu dhe të drejtat e tij	68
Mësimi 18: Fëmijët gëzojnë të drejta	70
Mësimi 19: Institucionet që na mbrojnë	72
Mësimi 20: Jam qytetar me të drejta dhe përgjegjësi	74
Mësimi 21: Ta respektojmë njëri-tjetrin	76
Mësimi 22: Të barabartë para ligjit	78
Mësimi 23: Banorët e vjetër të Kosovës	80
Mësimi 24: Ardhja e popujve të tjerë në Kosovë	82
Mësimi 25: Beteja e Kosovës	84
Mësimi 26: Lidhja e Prizrenit	86
Mësimi 27: Pavarësia e Kosovës	88
Mësimi 28: Ndryshimet në popullsinë e Kosovës	90
Mësimi 29: Veçoritë kulturore të popujve të Kosovës	92
Mësimi 30: Bashkëjetesa mes komuniteteve në Kosovë	94
Mësimi 31: Kosova dhe fqinjët e saj	96
Mësimi 32: Diaspora	98
Mësimi 33: Normat dhe zakonet e popullit tim	100
Mësimi 34: Prona dhe trashëgimia jonë	102
Mësimi 35: Kushtetuta - ligji themelor i një shteti	104
Mësimi 36: Jemi të barabartë në familje	106
Mësimi 37: Të barabartë në shkollë dhe në shoqëri	108
Mësimi 38: Vendosim së bashku në familje	110
Mësimi 39: Vendosim së bashku në klasë dhe në shkollë	112

Mësimi 40: Institucionet lokale	114
Mësimi 41: Qeveria dhe parlamenti	116
Mësimi 42: Organizimet kulturore në vendin tonë dhe në botë	118
Mësimi 43: Monumentet natyrore	120
Mësimi 44: Artizanatet dikur dhe sot	122
Mësimi 45: Panairi me artizanate	124
Mësimi 46: Prodhimet ushqimore të vendit tonë	126
Mësimi 47: Muzeu i ruan vlerat kulturore e natyrore	128
Mësimi 48: Rregullat në mjedise publike	130
Mësimi 49: Transporti publik dhe rëndësia e tij	132
Mësimi 50: Sëmundjet dhe vaksinimi	134
Mësimi 51: Informimi dhe kujdesi në pandemi	136
Mësimi 52: Shfrytëzimi i pasurive natyrore	138
Mësimi 53: Kujdesi për ujin dhe energjinë elektrike.....	140
Mësimi 54: Pyjet dhe tokat pjellore	142
Mësimi 55: Ne për natyrën, natyra për ne	144
Mësimi 56: Riciklimi i mbeturinave	146

Të dashur mësues dhe mësuese,

Në duar keni librin tuaj, i hartuar për t'ju ardhur në ndihmë për zhvillimin e mësimit, mbështetur në metodologjitë më të përparuara bashkëkohore.

Sistemi arsimor në Kosovë ka kaluar nëpër vështirësi të ndryshme dhe në shkolla janë përdorur metoda tradicionale të mësimit. Sot kemi mundësinë që arsimit t'i pajisë nxënësit me kompetencat që u nevojiten, për ta formësuar jetën e tyre dhe për të kontribuar në shoqëri. Për ta gjetur mënyrën më të mirë dhe për ta realizuar këtë synim, shtëpia botuese "Dukagjini" ka nisur projektin për përfshirjen e metodologjive të mësimit ndërvepruese në librat e mësuesve, i cili ka për qëllim t'ju ndihmojë të gjeni përgjigje për pyetjen themelore: "Çfarë metodologjie do të përdorni për të ndërtuar e krijuar dije, shkathtësi, qëndrime dhe vlera që do t'u nevojiten nxënësve të Kosovës për ta formësuar të ardhmen e tyre?"

Integrimi në hapësirën arsimore të shekullit të 21-të kërkon, midis të tjerash, modernizimin e metodave ekzistuese të mësimit dhe të të nxënësit, futjen e veprimtarive bashkëkohore në mësimit, që mundësojnë përgatitjen e një individi aktiv, të pavarur dhe të lirë, të pajisur me shprehje të menduarit kritik, krijues, komunikues dhe bashkëpunues, i aftë për t'i përmbushur kërkesat e shoqërisë së sotme.

Cilësia e re e të nxënësit dhe mësimit përbën përparësi absolute për arsimin. Ju nuk jeni vetëm burime informacioni, por lipset të përdorni metoda dinamike të mësimit, të quajtura edhe metoda mësimore ndërvepruese, të cilat përbëjnë elementet bazë të këtij modeli, për t'i motivuar nxënësit që të angazhohen më shumë në mësimit.

Modeli i këtyre librave po përdoret për herë të parë në Kosovë dhe mësimit janë hartuar nga kolegët tuaj, me profesionalizëm, përkushtim dhe përgjegjësi maksimale.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: Duke filluar nga klasa e tretë e më lart, nxënësit zotërojnë operacionet mendore, të menduarit e tyre është konkret me elemente të të menduarit abstrakt, prandaj mësimi me këta nxënës kalon në tri faza. Zhvillimi i kompetencave, përkatësisht në rezultatet e tyre, bëhet përmes fushës kurrikulare e cila kontribuon në arritjen e rezultateve të kompetencave. Të gjitha kompetencat kryesore të kurrikulës zbërthehen në rezultate të të nxënësve. Ato janë pjesë e Kurrikulës Bërthamë dhe parashihen të përvetësohen nga nxënësit, me rastin e përfundimit të shkallës së kurrikulës.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: Shprehin kërkesat thelbësore të arritjes në fushën kurrikulare, drejt zotërimit të kompetencave kryesore, në përfundim të shkallës. Ato përshkruajnë atë se çfarë duhet të dijë, të besojë, të vlerësojë dhe të jetë i aftë për të bërë nxënësi në fund të shkallës a nivelit dhe shprehin një varg domenesh, duke përfshirë: njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat. Vendosen rezultatet e të nxënësve të fushës kurrikulare, vetëm ato që reflektohen në temën mësimore.

Rezultatet e të nxënësve: Rezultatet specifike të të nxënësve janë ato mbi të cilat ndërtohet ora e mësimi, të cilat përbëjnë detajimin e rezultateve të të nxënësve të temës e që janë në koherencë me ato të fushës së kurrikulës.

Kriteret e vlerësimit/suksesit: Janë zëbrthim i rezultateve të të nxënësve sipas niveleve të arritjes dhe sigurojnë vlerësim të drejtë për shkallën e zotërimit. Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Metodologjia dhe veprimtaritë me nxënësit - hapat e zhvillimit të mësimi: Mësimi zhvillohet përmes hapave, duke nxitur të menduarit logjik e kritik të nxënësve, duke pasur parasysh fazat e zhvillimit sipas Pi-azhesë.

Çfarë simbolizon modeli me tri pamje të ndryshme të ciklit të jetës së bimës së grurit në tri fazat e mësimi?

Mbillet një farë. Pasi është bërë puna themelore e fillimit, mësuesi/ja vazhdon dhe fara e grurit lëshon rrënjë, kështu që bima rritet. Kalliri i grurit është pjekur dhe përmban fara për shumë bimë të tjera; po kështu, edhe mësimi mund të çojë në shumë veprimtari të tjera. Cikli i jetës së grurit, nga fara në tokë, në bimë, e prapë në farë, sugjeron, gjithashtu, ciklin e vazhdueshëm të shkollimit, përmes mbështetjes në njohuritë ekzistuese, për të ecur më tej përpara.



Parashikimi: Përgatitja për të nxënësve

Në fazën e parashikimit mbillet një farë në një truall pjellor. Mësimi duhet të mbështetet edhe në njohuritë ekzistuese të nxënësve, ashtu si fara që merr ushqim nga trualli ku është mbjellë.

Kjo është faza e parë e strukturës për zhvillimin e të menduarit dhe të nxënësve, kryhen veprimtari të ndryshme njohëse, nxënësi është i përfshirë gjallërisht në rikujtimin e asaj ç'ka di rreth temës së mësimi, bën lidhjen e njohurive të reja me ato që dihen. Nxënësit ndërtojnë njohuritë, konceptet, kuptimin e ri mbi dukuritë e caktuara nga bazat e njohurive të mëparshme.



Ndërtimi i njohurive: Përpunimi i përmbajtjes

Mësimi vazhdon me fazën e ndërtimit të njohurive; fara e grurit lëshon rrënjë dhe bima rritet. Kjo është faza e dytë e strukturës për zhvillimin e të menduarit të nivelit të lartë gjatë të nxënësve dhe nxënësi është i përfshirë në procesin e përfundimit të kuptimit të njohurive, gjithashtu ruan interesin dhe ritmin e vendosur gjatë fazës së parashikimit.



Përfundimi: Konsolidimi i të nxënësve

Mësimi përfundon me fazën e përfundimit. Kalliri i grurit është pjekur dhe përmban fara për shumë bimë të tjera; po kështu, edhe mësimi mund të çojë në shumë veprimtari të tjera. Në këtë fazë, nxënësit konsolidojnë të nxënësve e ri dhe, në mënyrë të gjallë, ristrukturojnë skemën e tyre për të përshtatur konceptet e reja dhe për t'i zbatuar ato.

HYRJE

Konceptimi dhe ndërtimi i librit për mësuesin/en

SHOQËRIA DHE MJEDISI 5

Njohuritë nga fusha *Shoqëria dhe mjedisi* janë pjesë e mozaikut të gjerë, të përbërë nga fushat kurrikulare, përmes të cilave, nxënësi arrin qëllimet e përcaktuara në Kornizën Kurrikulare. *Shoqëria dhe mjedisi* është njëra nga shtatë fushat kurrikulare të parapara në Kornizën Kurrikulare e cila zhvillon te nxënësi njohuritë, shkathtësitë dhe kultivon vlerat dhe qëndrimet demokratike, individuale e shoqërore, duke zhvilluar prirjet e qytetarit të përgjegjshëm për proceset shoqërore e mjedisore. Kjo fushë e ndihmon nxënësin për të zhvilluar të kuptuarit e tij për botën, për njerëzit, për vlerat, për proceset mjedisore në kohë dhe hapësirë, në vende dhe rrethana të ndryshme. Njohuritë nga kjo fushë gjithashtu mundësojnë që nxënësi të kultivojë identitet personal, shoqëror, kulturor, shtetëror e kombëtar, të kultivojë të mësuarit për të jetuar së bashku me të tjerët, si dhe edukimin për zhvillim të qëndrueshëm.

Në fushën *Shoqëria dhe mjedisi*, mësimi realizohet me përmbajtje të integruara, përmes rezultateve të cilat e përcjellin zhvillimin njohës, psikofizik dhe emocional te nxënësi, duke zhvilluar tek ai tiparet e qytetarit të përgjegjshëm, krijues dhe vendimmarrës.

Udhëzime metodologjike

Për të realizuar qëllimet e kurrikulës, përmes fushës *Shoqëria dhe mjedisi*, këshillohet përdorimi i metodave të ndryshme që plotësojnë njëra-tjetrën dhe që mundësojnë zhvillimin e të menduarit kritik e krijues te nxënësi, për zbatimin e njohurive dhe shkathtësive në situata të ndryshme.

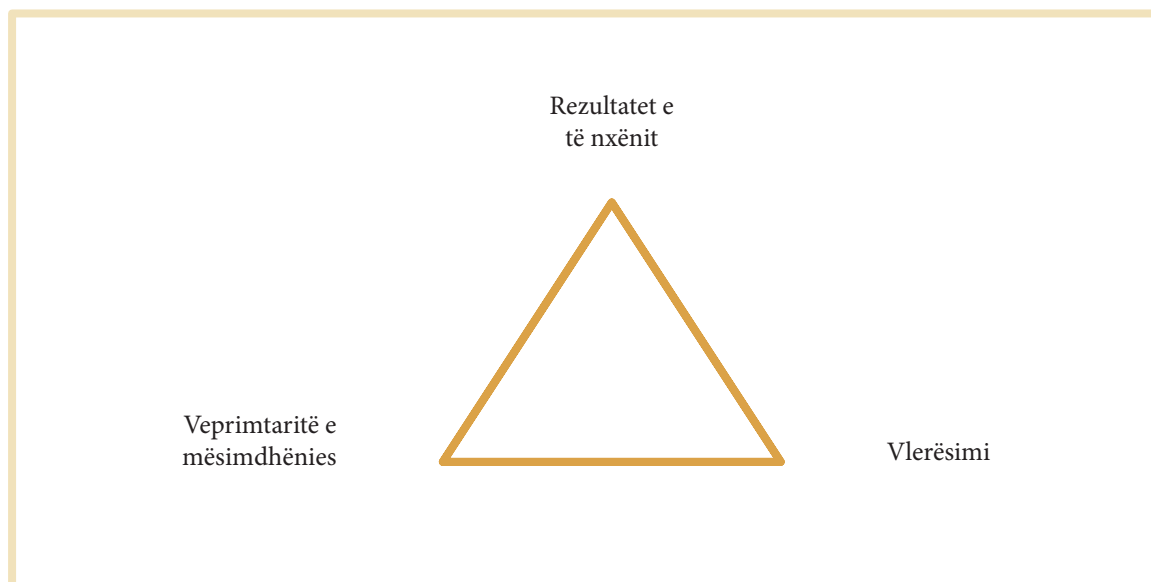
Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësuesit/es të/së fushës. Ajo bëhet në përshatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes tematike mësimore dhe të rezultateve të kompetencave për shkallën e dytë kurrikulare, me bazë didaktike dhe me nivelin e formimit të nxënësve, duke i dhënë secilit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë maksimumin e potencialit që zotëron brenda vetes.

Mësuesi/ja është i/e lirë të përdorë metoda mësimore bashkëkohore ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, teknika e forma të shumëllojta të punës dhe një kompleks të tërë procedurash. Këto metoda duhet të jenë në funksion të nxitjes së mendimit të pavarur, kritik e krijues. Metodatat dhe teknikat e punës me nxënës lipset të jenë të kombinuara dhe të shumëllojta, në funksion të arritjeve të rezultateve të të nxënësit dhe të zbatimit në jetën e përditshme.

Metodologjia ndërvepruese në mësimdhënie dhe të nxënës

Libri që keni në duar, është hartuar për t'ju pajisur me metodologjinë ndërvepruese në ndërtimin e dijeve dhe formimin e shkathtësive. Ai trajton temat mësimore në përputhje me "Kurrikulën Bërthamë për klasën përgatitore dhe arsimin fillor të Kosovës" (2016), si edhe të gjitha dokumentet dhe udhëzimet administrative në fuqi, ku është mbështetur metodologjia me të gjitha elementet përbërëse, duke filluar me kontributin në kompetencat kryesore dhe rezultatet e të nxënësit të fushës, rezultatet specifike të të nxënësit të njësisë mësimore, mjetet e punës, ecurinë metodologjike të orës së mësimi e deri te vlerësimi i nxënësve. Një nga risitë e këtij libri është se përmban edhe një rubrikë: *Reflektim për rrjedhën e orës mësimore*. Qëllimi i kësaj rubrike është që t'ju ndihmojë të mbani shënime për punën tuaj në klasë, arritjet, por edhe mosarritjet, dhe më pas të reflektoni kur të bëni përsëritje, të kontrolloni dijet dhe të bëni vlerësimin e nxënësve, por edhe kur të zhvilloni mësimin një vit apo disa vjet më pas.

Në aspektin metodologjik të hartimit të modeleve orientuese për çdo orë mësimi, është bërë kujdes i veçantë në harmonizimin e të gjitha veprimtarive. Marrëdhëniet midis rezultateve të të nxënës - procedurave të mësimdhënies dhe të nxënës - vlerësimit, përbëjnë atë që në metodologjinë e sotme quhet 'trekëndëshi magjik'. Trekëndëshi paraqet marrëdhënien koherente midis rezultateve të të nxënës, veprimtaritë e mësimdhënies/të nxënës dhe vlerësimit. Këta tre komponentë janë në koherencë me njëri-tjetrin, me qëllim që nxënësit të inkurajohen për të mësuar, të jenë pjesëmarrës aktivë në ndërtimin e dijes dhe të shkathtësive.



Zgjeroni dhe thelloni dijet Për më shumë lexoni në: Musai. B. (2014) *Metodologji e mësimdhënies*. Tiranë: CDE, faqe 101-128.

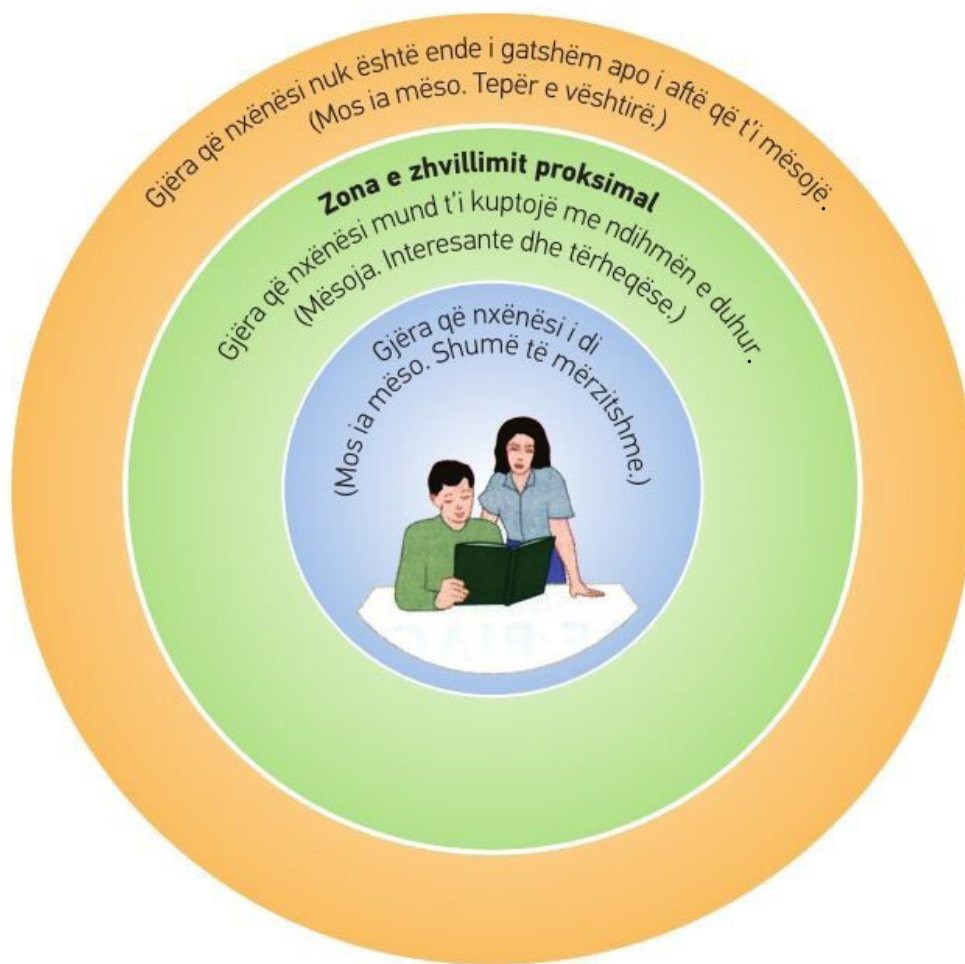
Metodologjia e çdo teme zhvillohet në mënyrë pamore rreth mësimi të librit të nxënës, e cila ju ndihmon ta shikoni atë pa pasur nevojën që ta keni pranë. Përdorimi i kësaj mënyre të paraqitjes metodologjike të mësimi ka dhënë rezultate mjaft të mira.



Zgjeroni dhe thelloni dijet Për më shumë lexoni në: Woolfolk. A. (2011) *Psikologji e edukimit*. Tiranë: CDE, faqe 47-51.

Metodologjia ndërvepruese ka si qëllim përfshirjen aktive të nxënësve në ndërtimin e dijes dhe formimin e shprehive. Zhvillimi i nxënësve që mendojnë në mënyrë kritike e që janë krijues, është në qendër të metodave të mësimdhënies, të mënyrave të të nxënës e të çdo veprimtarie tjetër, me synim zhvillimin e shprehive të të menduarit të nivelit të lartë. Por, nga ana tjetër, jemi mbështetur edhe në parimet e psikologjisë së edukimit, kryesisht të zhvillimit njohës sipas moshave, me konsideratë të veçantë Zonën e zhvillimit proksimal të Vigotskit, e cila është zona midis nivelit aktual të zhvillimit të fëmijës sipas përcaktimit të aftësive për zgjidhjen e pavarur të problemeve dhe nivelit të zhvillimit që fëmija është në gjendje të arrijë, përmes orientimit të të rriturve, apo në bashkëpunim me bashkëmoshtarët e tij më të aftë. Kjo është një hapësirë dinamike ku mësimdhënia mund të japë rezultate e ndodhet diku midis asaj që nxënësi di dhe asaj

që nxënësi nuk është gati të mësojë. Zona e zhvillimit proksimal është hapësira e mësimi midis të së mërzitshmes dhe të së pamundurës. Në këtë hapësirë, mbështetja nga mësuesi apo nga një bashkëmoshtar mund të bëjë që mësimi të japë rezultat.



Burimi: Psikologji edukimi, (faqe 47), A. Woolfolk, 2011. Botuar në Tiranë: CDE



Zgjeroni dhe thelloni dijet Për më shumë lexoni në: Woolfolk. A. (2011) Psikologji edukimi. Tiranë: CDE, faqe 32-36.

Rezultatet e të nxëniet për kompetencat kryesore të shkallës 2

I. Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv	
1.	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë.
2.	Shkruan një tekst deri në një faqe (500 fjalë) e më shumë për një temë të caktuar.
3.	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje: pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë.
4.	Shpreh qëndrimin për ngjarjen apo për performancën dhe emocionet e veta që i ka përjetuar gjatë shikimit të një filmi, të një dokumentari të përshtatshëm për moshën e vet, gjatë leximit të një libri, një interpretimi muzikor, një ekspozite, një recitimi apo dramatizimi, në njërën nga format shprehëse, si: me të folur, me shkrim, me vizatim, me mimikë, me lëvizje etj.
5.	Merr pjesë në organizimin e një shfaqjeje artistike në harmoni me moshën e vet, duke përdorur forma të ndryshme të të shprehurit.
6.	Identifikon personazhet kryesore të një tregimi, drame, filmi, kënge apo ndonjë ngjarjeje nga jeta, bën dallimin e tyre duke bërë një listë me vetitë që i pëlqejnë dhe që nuk i pëlqejnë tek ata, diskuton rreth tyre, performon rolin e njërit prej personazheve në bashkëveprim me moshatarë.
7.	Shpreh në formë verbale dhe të shkruar, fjali të thjeshta në gjuhë të huaj dhe përkthen në gjuhë amtare fjali të tjera të thjeshta që i dëgjon nga mjetet auditive, audiovizuale apo nga mësuesi/ja në gjuhë të huaj të dhëna si detyrë.
8.	Prezanton një temë të caktuar para të tjerëve në kohëzgjatje deri në 10 minuta duke përdorur TIK-un apo teknologji tjetër, u përgjigjet pyetjeve të bëra nga të tjerët si dhe bën pyetje gjatë dhe pas prezantimit, për të vazhduar më tej me kërkimin e informatave të tjera.

II. Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ	
1.	Identifikon veçoritë e përbashkëta dhe dalluese ndërmjet objekteve, qenieve të gjalla, dukurive apo ngjarjeve, të dhëna në detyrë; i paraqet ato para të tjerëve përmes njëres nga format shprehëse.
2.	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera).
3.	Paraqet për diskutim argumentet për pajtueshmërinë ose kundërshtimin për një mendim e qëndrim të shprehur apo sjellje të manifestuar nga një apo më shumë persona (në klasë/shkollë apo jashtë saj).
4.	Zgjidh problemin dhe detyrën e dhënë nga gjuha, aritmetika, gjeometria, shkenca e natyrës, shoqëria ose fusha të tjera dhe jep një shembull e më shumë nga jeta e përditshme kur një qasje e tillë mund të përdoret në situata të ngjashme.
5.	Ndërton tekste, objekte, animacione apo gjëra të tjera në bazë të imagjinatës duke përdorur me kujdes udhëzimet dhe elementet apo materialet e dhëna.
6.	Përshkruan dukurinë e caktuar (natyrore, shoqërore-historike) në njërën nga format shprehëse, duke veçuar ndryshimet që ndodhin apo kanë ndodhur në mjedisin që e rrethon e që janë rrjedhojë e kësaj dukurie.
7.	Paraqet dhe arsyeton me argumente mënyrën e zgjidhjes së një problemi/detyrë të caktuar të fushave të ndryshme (matematikore, gjuhësore, të shkencave të natyrës, shoqërore, të arteve, shëndetësore etj.) në kohëzgjatje prej 6-10 minuta.
8.	Dallon lëndët, trupat, objektet, dukuritë natyrore apo shoqërore të dhëna në detyrë sipas karakteristikave (përbërjes, vetive, shndërtimeve apo pozitive në kohë e hapësirë dhe bashkëveprimet) të tyre.

III. Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm	
1.	Parashtron pyetje që nxisin debat për temën/problemin e dhënë dhe u jep përgjigje pyetjeve të bëra nga të tjerët përmes njërës nga format e shprehjes.
2.	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar.
3.	Identifikon dhe krahason informatat e njohura me ato të panjohura për një temë, çështje apo ngjarje caktuar, duke përdorur teknika të ndryshme (p.sh., duke i shenjuar me shenja të ndryshme).
4.	Ndjek udhëzimet e dhëna në libër apo në burime të tjera për të realizuar një veprim, aktivitet apo detyrë konkrete që kërkohet prej tij/saj.
5.	Krahason përpërimin e vet me përvojën paraprake gjatë kryerjes së një detyre apo një aktiviteti të caktuar.
6.	Përdor dosjen personale si mjet për identifikimin e përparësive dhe mangësive të veta në fusha të caktuara dhe bën një plan për mënyrën e korrigjimeve të nevojshme.
7.	Identifikon cilësitë e veta që i posedon dhe cilësitë e nevojshme që duhet t'i zhvillojë për të nxënë një detyrë apo aktivitetet të caktuar dhe për të bashkëpunuar me të tjerët.
8.	Menaxhon sjelljet e veta, materialet/mjetet dhe kohën që ka në dispozicion gjatë kryerjes së një detyre/aktiviteti individual apo të përbashkët në klasë/shkollë apo jashtë saj.
9.	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinë për zgjidhjen e një problemi/detyre të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.

IV. Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv	
1.	Përgatit një autobiografi në të cilën prezanton veten me të dhënat personale dhe me prirjet për fusha të caktuara duke i gjetur të përbashkëta me profesionet e dëshiruara.
2.	Përgatit një plan pune për një javë dhe specifikon aktivitetet më me prioritet duke arsyetuar përzgjedhjen e tyre.
3.	Përgatit një projekt të vogël duke veçuar aktivitetet kryesore për një çështje që e preokupon atë, shkollën apo lagjen dhe përcakton elementet e tjera që e bëjnë më të zbatueshëm, si: kohën, vendin, materialet, mjetet e nevojshme për bërjen/kryerjen e tyre etj.
4.	Diskuton në grup për gjendjen e mjedisit që e rrethon, të incizuar më parë (si: vëzhgim, fotografim etj.) dhe bën një listë në bashkëpunim me anëtarët e grupit për aktivitetet e mundshme për mbikëqyrjen dhe përmirësimin e gjendjes.
5.	Debaton me moshatarë për mënyrën e sjelljes së nxënësve në klasë-laborator, në shkollë dhe në mjedise të tjera apo për një grup të caktuar njerëzish për një situatë të caktuar duke mbrojtur idetë e veta me shembuj konkretë.
6.	Identifikon ushqimet më të shpeshta, materialet e tjera shpenzuese të familjes apo harxhimet vetjake dhe llogarit shpenzimet për një javë, të dhënat e gjetura i paraqet në formë tabelare/grafike apo në një formë tjetër.
7.	Lexon etiketën, udhëzuesin e produkteve të ndryshme (rrobave, ushqimit, barnave apo të teknikës) dhe jep sqarim për prejardhjen, përmbajtjen, përdorimin, mënyrën e mirëmbajtjes apo për rreziqet në rast mospërdorimi të drejtë-adekuat.
8.	Paraqet në formë tabelare, grafike, të vizatimit apo në një formë tjetër, aktivitetet e kujdesit që i bën ndonjë qenieje të gjallë, të cilat i mundësojnë zhvillimin, rritjen apo ruajtjen e shëndetit të tij/saj.

V. Kompetenca personale – Individ i shëndoshë	
1.	Prezanton para të tjerëve mënyrën e zbatimit të rregullave themelore të higjienës personale (fizike, të veshmbathjes, të gjësendeve personale) dhe të higjienës së mjedisit, ku jeton dhe vepron, përmes formave të ndryshme të shprehjes.
2.	Merr pjesë në aktivitete fizike-lojëra lëvizore dhe në lojëra sportive, bën përpjekje për arritjen e standardeve të përcaktuara, luan fer, menaxhon emocionet e veta dhe prezanton para të tjerëve gjendjen fizike dhe shpirtërore pas realizimit të një aktiviteti fizik apo loje sportive.
3.	Përgatit një listë (me njërën nga format e shprehjes, shkrim, vizatim etj.) me ushqime të cilat i konsumon familja duke i renditur ato sipas kalorisë dhe më pas i klasifikon në ushqime të shëndetshme dhe më pak të shëndetshme.
4.	Lexon të dhënat në paketim të ushqimit dhe diskuton në grup për këto të dhëna (vlerat ushqyese, afatet e prodhimit etj.).
5.	Identifikon përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në forma të ndryshme shprehëse.
6.	Propozon alternativa për zgjidhjen konstruktive të një konflikti ndërpersonal duke i analizuar paraprakisht me kujdes rrethanat që kanë shkaktuar konfliktin, ndan përvojat, mendimet dhe ndjenjat e veta me anëtarët e grupit.
7.	Dallon dhe përshkruan rolet e personave dhe shërbimeve të nevojshme për kërkimin e ndihmës në situata të caktuara të rrezikut të shëndetit të vet, fizik dhe mendor.
8.	Bashkëpunon në mënyrë aktive me të gjithë moshatarët (pavarësisht prejardhjes së tyre, aftësive dhe nevojave të veçanta) për arritjen e një qëllimi të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).
9.	Përkujdeset për mjedis të shëndoshë në rrethanat në të cilat realizon një aktivitet të caktuar, duke i krijuar vetes dhe pjesëmarrësve të tjerë kushte të përshtatshme të punës (ajrosje, shfrytëzim të dritës, shfrytëzim maksimal të hapësirës, mbajtje të pastërtisë, mbajtje të rregullt të sendeve që e rrethojnë etj.).

VI. Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm	
1.	Paraqet në forma të ndryshme të drejtat dhe përgjegjësitë e pjesëtarëve të familjes së vet dhe i diskuton ato me të tjerët, më pas i krahason me të drejtat dhe përgjegjësitë e nxënësve, mësuesve dhe stafit menaxhues në shkollë apo me pjesëtarët e ndonjë institucioni.
2.	Shpreh, dëgjon dhe respekton mendimin e secilit anëtar dhe bashkërisht vendos për mënyrat e përfundimit të një aktiviteti të përbashkët.
3.	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh., besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato.
4.	Manifeston veprime që shprehin mirësjellje në situata të ndryshme dhe me shembull konkret tregon përdorimin e tyre në klasë/shkollë, në familje e në komunitet.
5.	Propozon dhe ndan mendimin me shokët/shoqet e klasës për procedurën e zgjedhjes së anëtarëve të grupeve të aktiviteteve të ndryshme me karakter mësues, të këshillave në klasë apo në shkollë, përbërjen dhe rolin e tyre.
6.	Merr pjesë në hartimin e rregullave të lojës, në klasë, në shkollë (p.sh., si propozues rregullash, menaxhues i propozimeve nga të tjerët etj.) dhe argumenton rëndësinë e respektimit të ndonjëres rregull të propozuar në forma të ndryshme të shprehjes, duke parashikuar pasojat e moszbatimit të saj.
7.	Identifikon dy e me shumë organizime shoqërore dhe përshkruan (në formë të shkruar apo në ndonjë formë tjetër) mënyrat/mundësitë se si njerëzit e ndryshëm, me përvoja të ndryshme, mund të organizojnë diçka të përbashkët.
8.	Prezanton në mënyrë kronologjike ndryshimet e familjes dhe të rrethit në aspekte të ndryshme (si: objektet e banimit, festat, veshjet, ushqimet-mënyra e të ushqyerit, menaxhimi i ekonomisë familjare, të drejtat, përgjegjësitë dhe vendimmarrja në familje etj.) ose disa nga personalitetet dhe ngjarjet kryesore të popullit të vet, duke e dalluar të tashmen nga e kaluara.
9.	Paraqet me shembuj konkretë sjelljet që duhen manifestuar në rast rreziku nga fatkeqësitë natyrore apo të krijuara nga njeriu, si: zjarri, vërshimi, tërmeti, komunikimi me njerëz të panjohur etj.

REZULTATET E TË NXËNIT TË FUSHËS SHOQËRIA DHE MJEDISI **Shkalla 2**

I. NJOHURITË, TË KUPTUARIT, SHKATHTËSITË që zhvillohen	
1. Mëson për vetveten, strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e përfshirjes në to: Nxënësi/ja:	
1.	Identifikon dhe krahason dëshmi të thjeshta (objekte, mjete, fotografi, veshje dhe gjëra të tjera) që lidhen me ngjarje personale, familjare dhe të komunitetit ku jeton dhe i klasifikon sipas kronologjisë.
2.	Dallon strukturën e grupeve të ndryshme shoqërore, si p.sh.: familja, shkolla etj., dhe mund të bëjë krahasime si kanë qenë ato dikur dhe si janë tani.
3.	Kupton dhe respekton të drejtat e njeriut dhe të drejtat themelore të fëmijëve si mënyra më e mirë për mbrojtjen e individëve dhe bashkësisë nga padrejtësitë.
2. Njeh rëndësinë e monumenteve, dukurive, proceseve historike, shoqërore, natyrore e mjedisore, si dhe lidhjet dhe ndikimet ndërmjet tyre Nxënësi/ja:	
1.	Identifikon ngjarje shoqërore, kulturore e historike të nivelit lokal, vendor, kombëtar e më gjerë dhe shkaqet që i sillen ato.
2.	Kupton rëndësinë e objekteve, dukurive dhe proceseve shoqërore, natyrore e mjedisore në nivel lokal, vendi, regjional dhe botëror.
3.	Tregon respekt për trashëgiminë kulturore e natyrore si dhe shpreh solidaritet në proceset shoqërore ku ai është i përfshirë.
3. Njeh dhe mëson të zbatojë normat dhe rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet: Nxënësi/ja:	
1.	Dallon llojllojshmërinë e etnive, kulturave, racave, besimeve, profesioneve në shoqëri dhe shpreh respekt për këtë diversitet.
2.	Tregon ndërgjegjshmëri për dallimet gjinore, liritë dhe të drejtat e njeriut dhe demonstroi tolerancë dhe solidaritet në komunikim dhe bashkëpunim me të tjerët.
4. Përfshihet në dhënien e ideve, propozimeve dhe merr vendime në mënyrë të përgjegjshme: Nxënësi/ja:	
1.	Identifikon dhe shpjegon faktorët që duhet t'i marrë parasysh me rastin e marrjes së vendimeve në situata të ndryshme nga jeta e përditshme.
2.	Kupton nivelet e ndryshme të vendimmarrjes në institucione dhe shoqëri, dikur dhe tani, dhe i respekton ato në veprimet e tij.
5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm: Nxënësi/ja:	
1.	Shpjegon disa nga shkaqet dhe pasojat e rreziqeve natyrore e shoqërore si pasojë e fatkeqësive natyrore dhe veprimeve të njeriut dhe merr pjesë në aktivitete për ruajtjen e mjedisit dhe përkujdesjen për trashëgiminë.
2.	Bashkëpunon me të tjerët dhe ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër, kujdeset për përdorim të drejtë të të mirave jetësore, për higjienën e përgjithshme dhe për atë personale.

6. Shfrytëzon në mënyrë efektive Teknologjinë e Informimit dhe të Komunikimit (TIK) dhe teknologjitë e tjera bashkëkohore:

Nxënësi/ja:

1.	Shfrytëzon TIK-un dhe mjetet multimediale për t'i plotësuar dhe thelluar njohjet për ngjarjet dhe dukuritë kulturore, historike e natyrore.
2.	Demonstron shkathtësi në përdorimin e TIK-ut dhe medias për nevojat e mësimi, prezantimit dhe komunikimit.
3.	Demonstron sjellje të përgjegjshme të përdorimit të drejtë të teknologjisë në harmoni me rregullat për ruajtjen e mjedisit.

II. QËNDRIMET DHE VLERAT që zhvillohen

- Respekti për të tjerët;
- Vetërespekti;
- Barazia;
- Toleranca;
- Mirëkuptimi (për tjetrin ndryshe);
- Reagimi (ndaj dukurive negative);
- Empatia;
- Altruizmi;
- Gjykim i drejtë;
- Kujdesi për mjedisin;
- Solidariteti;
- Qëndrimi miqësor ndaj shoqërisë dhe mjedisit;
- Kujdesi për trashëgiminë.

III. AFTËSITË DHE SHKATHTËSITË që zhvillohen te nxënësi/ja:

- Shfrytëzimi i burimeve;
- Krijimi i modeleve;
- Diskutimi;
- Matja;
- Skicimi;
- Ndërtimi dhe leximi i grafikëve, diagrameve, tabelave dhe hartave;
- Përdorimi me vend i informacioneve;
- Hulumtimi;
- Përdorimi i saktë i termave të mësuar.

Planifikimi vjetor i temave mësimore për fushën e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi **Klasa V**

Lëndët e fushës kurrikulare	TEMAT MËSIMORE TË SHPËRNDARA GJATË MUAJVE				Rezultatet e kompetencave (Rezultatet e të nxënit për shkallë)	
	PERIUDHA I		PERIUDHA III	PERIUDHA III		
	shtator—tetor	nëntor—dhjetor	janar—shkurt—mars	prill—maj—qershor		
SHOQËRIA DHE MJEDISI	Si kanë jetuar të parët tanë	Të ndryshëm, por të barabartë	Popullsia e Kosovës dikur dhe sot	Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë	I	Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv 1, 3, 4, 5, 6, 8
	Të ndryshëm, por të barabartë	E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve	Popuj dhe vende të ndryshme - kultura dhe tradita të ndryshme	Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm	II	Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8
			Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot		III	Kompetenca e të nxënit – Nxënës i suksesshëm 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
			Vendimarrja në familje, shkollë dhe shoqëri		IV	Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv 1, 3, 4, 5, 8
					V	Kompetenca personale – Individ i shëndoshë 1, 5, 6, 7, 8, 9
					VI	Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

PLANI DYMUJOR: SHTATOR—TETOR

Lënda mësimore: Shoqëria dhe mjedisi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: V

Temat mësimore: Si kanë jetuar të parët tanë?
Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxënit për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: *Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv*

I.1	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë;
I.3	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje: pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë;
I.4	Shpreh qëndrimin për ngjarjen apo për performancën dhe emocionet e veta që i ka përjetuar gjatë shikimit të një filmi, të një dokumentari të përshtatshëm për moshën e vet, gjatë leximit të një libri, një interpretimi muzikor, një ekspozite, një recitimi apo dramatizimi, në njërin nga format shprehëse, si: me të folur, me shkrim, me vizatim, me mimikë, me lëvizje etj.;
I.8	Prezanton një temë të caktuar para të tjerëve në kohëzgjatje deri në 10 minuta duke përdorur TIK-un apo teknologji tjetër, u përgjigjet pyetjeve të bëra nga të tjerët, si dhe bën pyetje gjatë dhe pas prezantimit, për të vazhduar më tej me kërkimin e informatave të tjera.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ

II.1	Identifikon veçoritë e përbashkëta dhe dalluese ndërmjet objekteve, qenieve të gjalla, dukurive apo ngjarjeve, të dhëna në detyrë; i paraqet ato para të tjerëve përmes njëres nga format shprehëse;
II.2	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera).

Kompetenca e të nxënit – Nxënës i suksesshëm

III.2	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar;
III.3	Identifikon dhe krahason informatat e njohura me ato të panjohura për një temë, çështje apo ngjarje të caktuar duke përdorur teknika të ndryshme (p.sh., duke i shenjuar me shenja të ndryshme);
III.9	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinën për zgjidhjen e një problemi/detyrë të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

IV.1	Përgatit një autobiografi në të cilën prezanton veten me të dhënat personale dhe me prirjet për fusha të caktuara duke i gjetur të përbashkëtat me profesionet e dëshiruara;
IV.6	Identifikon ushqimet më të shpeshta, materialet e tjera shpenzuese të familjes apo harxhimet vetjake dhe llogarit shpenzimet për një javë, të dhënat e gjetura i paraqet në formë tabelare/grafike apo në një formë tjetër.

Kompetenca personale – Individ i shëndoshë

V.3	Përgatit një listë (me njëren nga format e shprehjes, shkrim, vizatim etj.) me ushqime të cilat i konsumon familja duke i renditur ato sipas kalorisë dhe më pas i klasifikon në ushqime të shëndetshme dhe më pak të shëndetshme;
V.5	Identifikon përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në formë të ndryshme shprehëse;
V.8	Bashkëpunon në mënyrë aktive me të gjithë moshatarët (pavarësisht prejardhjes së tyre, aftësive dhe nevojave të veçanta) për arritjen e një qëllimi të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).

Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm

VI.1	Paraqet në formë të ndryshme të drejtat dhe përgjegjësitë e pjesëtarëve të familjes së vet dhe i diskuton ato me të tjerët, më pas i krahason me të drejtat dhe përgjegjësitë e nxënësve, të mësuesve dhe të stafit menaxhues në shkollë apo me pjesëtarët e ndonjë institucioni;
VI.2	Shpreh, dëgjon dhe respekton mendimin e secilit anëtar dhe bashkërisht vendos për mënyrat e përfundimit të një aktiviteti të përbashkët;
VI.3	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh., besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato;
VI.8	Prezanton në mënyrë kronologjike ndryshimet e familjes dhe të rrethit në aspekte të ndryshme (si: objektet e banimit, festat, veshjet, ushqimet-mënyra e të ushqyerit, menaxhimi i ekonomisë familjare, të drejtat, përgjegjësitë dhe vendimmarrja në familje etj.) ose disa nga personalitetet dhe ngjarjet kryesore të popullit të vet, duke e dalluar të tashmen nga e kaluara.

Rezultatet e të nxënësve të fushës kurrikulare të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

1.1	Identifikon dhe krahason dëshmi të thjeshta (objekte, mjete, fotografi, veshje dhe gjëra të tjera) që lidhen me ngjarje personale, familjare dhe të komunitetit ku jeton dhe i klasifikon sipas kronologjisë;
1.2	Dallon strukturën e grupeve të ndryshme shoqërore si p.sh.; familja, shkolla etj. dhe mund të bëjë krahasime si kanë qenë ato dikur dhe si janë tani;
1.3	Kupton dhe respekton të drejtat e njeriut dhe të drejtat themelore të fëmijëve si mënyra më e mirë për mbrojtjen e individëve dhe bashkësisë nga padrejtësitë.

Temat mësimore	Rezultatet e të nxënësve për temën mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndë të tjera mësimore, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Si jetonin të parët tanë?	- Identifikon lokalitetet arkeologjike dhe monumentet e vendit tonë përgjatë periudhave historike nga lashtësia deri më sot, duke filluar nga lokaliteti/rajoni ku jeton dhe i krahason dallimet mes tyre;	1. Jam në klasën e pestë 2. Monumentet historike 3. Vendbanimet e lashta arkeologjike	14	- Vlerësimi formativ	Gjuhë shqipe	Shoqëria dhe mjedisi 5a
Të ndryshëm, por të barabartë	- Shpjegon si kanë ndryshuar me kohë vendbanimet (fshatrat, qytetet) e paraardhësve tanë në aspektin infrastrukturor në Kosovë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot; - Përshkruan dhe krahason arkitekturën e objekteve të banimit (shtëpi fshati dhe qyteti, kulla, kala etj.), dhe të objekteve të ndryshme (kulti, zejtare, bujqësore-blegtorale etj.) që kanë shërbyer në jetën e përditshme përgjatë periudhave të ndryshme historike në Kosovë; - Përshkruan dhe krahason ndryshimet e veshjeve, të ushqimeve, të veglave të punës, të profesioneve në vendin tonë përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot;	4. Qyteti dikur dhe sot 5. Fshati dikur dhe sot 6. Objektet e banimit në vendin tonë 7. Ndryshimi i objekteve gjatë kohës 8. Veshjet tradicionale kosovare 9. Kuzhina kosovare 10. Ne dhe profesionet 11. Organizimi i jetës në familje dhe shoqëri 12. Kultura, gjuha, traditat dhe vlerat njerëzore	- Mësimdhënia dhe nxënësia e bazuar në kompetenca - Mësimdhënia dhe të nxënësit e integruar - Mësimdhënia dhe të nxënësit e diferencuar - Teknika: 1. Stuhi mendimesh 2. Dramatizim me role 3. Rrjet diskutimi	- Vlerësimi i të nxënësve - Informata kthyes - Listë kontrolli - Portfolio	- Matematikë - Shkencat e natyrës - Shkathësi për jetë - Edukimi për qytetari dhe demokraci - Edukimi për mjedis	- Shoqëria dhe mjedisi 5a - Shoqëria dhe mjedisi 5b - Burime nga interneti

PLANI DYMUJOR: NËNTOR—DHJETOR

Lënda mësimore: Shoqëria dhe mjedisi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: V

Temat mësimore: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve
Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: *Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv*

I.1	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë;
I.3	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje: pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë;
I.8	Prezanton një temë të caktuar para të tjerëve në kohëzgjatje deri në 10 minuta duke përdorur TIK-un apo teknologji tjetër, u përgjigjet pyetjeve të bëra nga të tjerët si dhe bën pyetje gjatë dhe pas prezantimit, për të vazhduar më tej me kërkimin e informatave të tjera.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ

II.2	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera);
II.3	Paraqet për diskutim argumentet për pajtueshmërinë ose kundërshtimin për një mendim e qëndrim të shprehur apo sjellje të manifestuar nga një apo më shumë persona (në klasë/shkollë apo jashtë saj).

Kompetenca e të nxënësve – Nxënës i suksesshëm

III.1	Parashtron pyetje që nxisin debat për temën/problemin e dhënë dhe u jep përgjigje pyetjeve të bëra nga të tjerët përmes njërës nga format e shprehjes;
III.2	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar;
III.9	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinën për zgjidhjen e një problemi/detyrë të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

IV.1	Përgatit një autobiografi në të cilën prezanton veten me të dhënat personale dhe me prirjet për fusha të caktuara duke i gjetur të përbashkëtat me profesionet e dëshiruara;
IV.5	Debaton me moshatarë për mënyrën e sjelljes së nxënësve në klasë-laborator, në shkollë dhe në mjedise të tjera apo për një grup të caktuar njerëzish për një situatë të caktuar duke mbrojtur idetë e veta me shembuj konkretë.

Kompetenca personale – Individ i shëndoshë

V.5	Identifikon përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në forma të ndryshme shprehëse;
V.8	Bashkëpunon në mënyrë aktive me të gjithë moshatarët (pavarësisht prejardhjes së tyre, aftësive dhe nevojave të veçanta) për arritjen e një qëllimi të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).

Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm

VI.2	Shpreh, dëgjon dhe respekton mendimin e secilit anëtar dhe bashkërisht vendos për mënyrat e përfundimit të një aktiviteti të përbashkët;
VI.3	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh., besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato;
VI.4	Propozon dhe ndan mendimin me shokët/shoqet e klasës për procedurën e zgjedhjes së anëtarëve të grupeve të aktiviteteve të ndryshme me karakter mësimor, të këshillave në klasë apo në shkollë, përbërjen dhe rolin e tyre;
VI.8	Prezanton në mënyrë kronologjike ndryshimet e familjes dhe të rrethit në aspekte të ndryshme (si: objektet e banimit, festat, veshjet, ushqimet-mënyra e të ushqyerit, menaxhimi i ekonomisë familjare, të drejtat, përgjegjësitë dhe vendimmarrjen në familje etj.) ose disa nga personalitetet dhe ngjarjet kryesore të popullit të vet, duke e dalluar të tashmen nga e kaluara.

Rezultatet e të nxënës të fushës kurrikulare të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

1.1	Identifikon dhe krahason dëshmi të thjeshta (objekte, mjete, fotografi, veshje dhe gjëra të tjera) që lidhen me ngjarje personale, familjare dhe të komunitetit ku jeton dhe i klasifikon sipas kronologjisë;
1.2	Dallon strukturën e grupeve të ndryshme shoqërore, si p.sh.: familjes, shkollës etj. dhe mund të bëjë krahasime si kanë qenë ato dikur dhe si janë tani;
1.3	Kupton dhe respekton të drejtat e njeriut dhe të drejtat themelore të fëmijëve si mënyra më e mirë për mbrojtjen e individëve dhe bashkësisë nga padrejtësitë.

Temat mësimore	Rezultatet e të nxënësve për temën mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndë të tjera mësimore, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Të ndryshëm, por të barabartë	- Shpjegon se si njerëzit dhe popujt dallojnë mes vete për nga kultura, gjuha, traditat, besimet dhe vlerat dhe shpreh mirëkuptim për të drejtën e zbatimit në të përditshmen e tyre.	1. Ne na bashkon toleranca	12	-	Gjuhë amtare	Shoqëria dhe mjedisi 5a
E drejta e secilit	- Vlerëson diversitetin etnik e kulturor si vlerë të shoqërisë kosovare.	2. Ndërmjetësimi mes bashkëmoshatarëve		-	Matematikë	Shoqëria dhe mjedisi 5b
garanton të drejtën e të gjithëve	- Shpjegon dallimet gjinore dhe mënyrën si reflektohen ato në marrëdhëniet ndërpersonale, përfshirë edhe bashkëpunimin dhe mirëkuptimin mes gjinive.	3. Njeriu dhe e drejta e tij		-	Shkencat e natyrës	Burime nga interneti
Popullsia e Kosovës – dikur dhe sot	- Merr pjesë dhe kontribuon në aktivitetet e ndryshme të cilat promovojnë paqen, mirëkuptimin, tolerancën ndërpersonale, ndërgjinore, familjare, shoqërore, fetare, etnike etj. (si Dita Ndërkombëtare e Tolerancës, Dita Ndërkombëtare e Paqes, Dita e Gruas etj.).	4. Fëmijët gëzojnë të drejta		-	Shkathësi për jetë	
	- Krahason respektimin e të Drejtave të Njeriut dhe të Drejtave të Fëmijëve sot me të kaluarën.	5. Institucionet që na mbrojnë		-	Edukimi për qytetari demokratike	
		6. Jam qytetar me të drejta dhe përgjegjësi		-	Edukimi për mjedis	
		7. Ta respektojmë njëri-tjetrin		1. Stuhi mendimesh		
		8. Të barabartë para ligjit		2. Dramatizim me role		
		9. Banorët e vjetër të Kosovës		3. Rrjet diskutimi		
		10. Ardhja e popujve të tjerë në Kosovë				

-	Shpjegon se si shteti i Kosovës garanton të drejtat e secilit qytetar, përfshirë edhe të Drejtat e Fëmijëve, pa marrë parasysh përkatësitë e ndryshme.	11. Beteja e Kosovës 12. Lidhja e Prizrenit				
-	Argumenton se respektimi i të drejtave të njeriut është kusht për paqen, lirinë dhe barazinë ligjore për të gjithë.					
-	Identifikon banorët e lashtë të Kosovës (lirët/dardanët-shqiptarët) dhe kohën e ardhjes dhe ngulitjes së popullsisë të tjera (serbët, turqit, romët, boshnjakët, malazezët, goranët, hebrejtë, çerkezët etj.).					
-	Identifikon disa nga ngjarjet më të rëndësishme përgjatë periudhave të ndryshme historike që kanë ndikuar në jetën e shqiptarëve dhe popujve tjerë të Kosovës (si Beteja e Kosovës, Lidhja e Prizrenit, Pavarësia e Kosovës etj.).					
-	Përshkruan ndryshimet demografike, të popullsisë së Kosovës në kohë dhe hapësirë (shtimin, shpërndarjen dhe përbërjen).					
-	Dallon lokalitetet me përqendrim të theksuar etnik në Kosovë dhe karakteristikat e tyre (gjuhësore, kulturore, fetare etj.).					

PLANI TREMUJOR: JANAR—SHKURT—MARS

Lënda mësimore: Shoqëria dhe mjedisi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: V

Temat mësimore: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot
Popuj dhe vende të ndryshme kultura dhe tradita të ndryshme
Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot
Vendimarrja në familje, shkollë dhe shoqëri
Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vendin tonë dhe në botë

Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv

I.1	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë;
I.3	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje: pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë;
I.4	Shpreh qëndrimin për ngjarjen apo për performancën dhe emocionet e veta që i ka përjetuar gjatë shikimit të një filmi, të një dokumentari të përshtatshëm për moshën e vet, gjatë leximit të një libri, një interpretimi muzikor, një ekspozite, një recitimi apo dramatizimi, në njërin nga format shprehëse, si: me të folur, me shkrim, me vizatim, me mimikë, me lëvizje etj.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ

II.1	Identifikon veçoritë e përbashkëta dhe dalluese ndërmjet objekteve, qenieve të gjalla, dukurive apo ngjarjeve, të dhëna në detyrë; i paraqet ato para të tjerëve përmes njëres nga format shprehëse;
II.2	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera);
II.7	Paraqet dhe arsyeton me argumente mënyrën e zgjidhjes së një problemi/detyrë të caktuar të fushave të ndryshme (matematikore, gjuhësore, të shkencave të natyrës, shoqërore, të arteve, shëndetësore etj.) në kohëzgjatje prej 6-10 minuta.

Kompetenca e të nxënës – Nxënës i suksesshëm

III.1	Parashtron pyetje që nxisin debat për temën/problemin e dhënë dhe u jep përgjigje pyetjeve të bëra nga të tjerët përmes njëres nga format e shprehjes;
III.2	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar;
III.8	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar;
III.9	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinë për zgjidhjen e një problemi/detyrë të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

IV.3	Përgatit një projekt të vogël duke veçuar aktivitetet kryesore për një çështje që e preokupon atë, shkollën apo lagjen dhe përcakton elementet e tjera që e bëjnë më të zbatueshëm, si: kohën, vendin, materialet, mjetet e nevojshme për bërjen/kryerjen e tyre etj.
------	---

Kompetenca personale – Individ i shëndoshë

V.5	Identifikon përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në formë të ndryshme shprehëse;
V.8	Bashkëpunon në mënyrë aktive me të gjithë moshatarët (pavarësisht prejardhjes së tyre, aftësive dhe nevojave të veçanta) për arritjen e një qëllimi të përbashkët (projekti/aktiviteti në bazë klase/shkolle apo jashtë saj).

Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm

VI.1	Paraqet në formë të ndryshme të drejtat dhe përgjegjësitë e pjesëtarëve të familjes së vet dhe i diskuton ato me të tjerët, më pas i krahason me të drejtat dhe përgjegjësitë e nxënësve, të mësuesve dhe të stafit menaxhues në shkollë apo me pjesëtarët e ndonjë institucioni;
VI.3	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh., besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato;
VI.6	Merr pjesë në hartimin e rregullave të lojës, në klasë, në shkollë (p.sh., si propozues rregullash, menaxhues i propozimeve nga të tjerët etj.) dhe argumenton rëndësinë e respektimit të ndonjëres rregull të propozuar në formë të ndryshme të shprehjes, duke parashikuar pasojat e moszbatimit të saj;
VI.7	Identifikon dy e më shumë organizime shoqërore dhe përshkruan (në formë të shkruar apo në ndonjë formë tjetër) mënyrat/mundësitë se si njerëzit e ndryshëm me përvoja të ndryshme mund të organizojnë diçka të përbashkët.

RNF- Rezultatet e të nxënësve të fushës kurrikulare të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

3.1	Dallon llojllojshmërinë e etnive, të kulturave, të racave, të besimeve, të profesioneve në shoqëri dhe shpreh respekt për këtë diversitet;
3.2	Tregon ndërgjegjshmëri për dallimet gjinore, liritë dhe të drejtat e njeriut dhe demonstroi tolerancë dhe solidaritet në komunikim dhe bashkëpunim me të tjerët.

Temat mësimore	Rezultatet e të nxëniet për tema mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e vlerësimit	Metodologjia e mësimdhënies	Ndërlidhja me lëndë të tjera mësimore, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Popullsia e Kosovës dikur dhe sot	- Identifikon banorët e lashtë të Kosovës (ilirët/dardanët-shqiptarët) dhe kohën e ardhjes dhe ngulitjes së popullsisë të tjera (serbët, turqit, romët, boshnjakët, malazezët, goranët, hebrenjtë, çerkezët etj.);	1. Pavarësia e Kosovës 2. Popullsia e Kosovës ka ndryshuar 3. Veçoritë kulturore të popujve të Kosovës	18	- Vlerësimi formativ - Vlerësimi i të nxëniet	- Mësimdhënia dhe nxënja e bazuar në kompetenca - Mësimdhënia dhe të nxëniet e integruar - Mësimdhënia dhe të nxëniet e diferencuar - Teknikat:	- Gjuhë amtare - Matematikë - Shkencat e natyrës - Shkathësi për jetë	Shoqëria dhe mjedisi 5a Shoqëria dhe mjedisi 5b
Popuj dhe vende të ndryshme - kultura dhe tradita të ndryshme	- Identifikon disa nga ngjarjet më të rëndësishme përgjatë periudhave të ndryshme historike që kanë ndikuar në jetën e shqiptarëve dhe të popujve të tjerë të Kosovës (si: Beteja e Kosovës, Lidhja e Prizrenit, Pavarësia e Kosovës etj.);	4. Bashkëjetesa mes komuniteteve në Kosovë 5. Kosova dhe fqinjët e saj 6. Diaspora		- Informata kthyesë - Listë kontrolli	- Mësimdhënia dhe të nxëniet e diferencuar - Teknikat:	- Shkathësi për jetë	Burime nga interneti
Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot	- Përshkruan ndryshimet demografike, të popullsisë së Kosovës në kohë dhe hapësirë (shtimin, shpërndarjen dhe përbërjen);	7. Normat dhe zakonet e popullit tim 8. Prona dhe trashëgimia jonë 9. Kushtetuta - ligji themelor i një shteti 10. Jemi të barabartë në familje 11. Jemi të barabartë në shkollë dhe në shoqëri		1. Stuhi mendimesh 2. Dramatizim me role 3. Rrjet diskutimi	- Teknikat: 1. Stuhi mendimesh 2. Dramatizim me role 3. Rrjet diskutimi	- Edukimi për qytetari demokratike - Edukimi për mjedis	
Vendim-marrja në familje, shkollë dhe shoqëri	- Analizon lidhjen e popullit shqiptar me komunitetet e tjera etnike që jetojnë në Kosovë dhe me popujt e vendeve fqinje (etninë, gjuhën, kulturën etj.);						
Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vendin tonë dhe në botë	- Shpjegon ndikimin e ndërsjellë të diasporës kosovare në ndërlidhjen kulturore (komunikimit-gjuhësor, kulinarike-ushqimor, stilit jetësor etj.) të popullit shqiptar dhe popujve të tjerë të Kosovës me popujt e vendeve të tjera të botës;						

-	Dallon lokalitetet me përqendrim të theksuar etnik në Kosovë dhe karakteristikat e tyre (gjuhësore, kulturore, fetare etj.);	12. Vëndosim së bashku në familje				
-	Përkrahuan llojllojshmërinë e normave dhe të drejtave zakonore e fetare të shqiptarëve dhe popujve të tjerë që jetojnë në Kosovë (si: martesë me shkuesi, pagëzimi i fëmijëve, ndriku-llia, nuni etj.), dikur dhe tani;	13. Vëndosim së bashku në klasë dhe në shkollë				
-	Krahason rolet, të drejtat dhe liritë e secilit person (pa dallim gjinie, moshe, statusi social), të garantuara me ligjet dhe Kushtetutën e Republikës së Kosovës, me rolet, të drejtat dhe liritë e përcaktuara sipas së të drejtës zakonore, për burrat, gratë, djemtë dhe vajzat, sidomos ato që kanë të bëjnë me pronën dhe trashëgiminë;	14. Institucionet lokale 15. Qeveria dhe parlamenti 16. Organizimet kulturore në vëndin tonë dhe në botë 17. Monumentet natyrore 18. Artizanatet dikur dhe sot				
-	Respekton dallimet gjinore dhe të drejtat e secilit në familje, shkollë dhe shoqëri.					

PLANI TREMUJOR: PRILL—MAJ—QERSHOR

Lënda mësimore: Shoqëria dhe mjedisi

Fusha e kurrikulës: Shoqëria dhe mjedisi

Klasa: V

Temat mësimore: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe botë
Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm

Rezultatet e të nxënësve për kompetencat kryesore të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave: *Kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit – Komunikues efektiv*

I.1	Lexon me zë drejt një tekst letrar apo joletrar, të palexuar më parë;
I.3	Dëgjon në mënyrë aktive prezantimin e tjetrit dhe merr pjesë në diskutim, duke u paraqitur me të paktën dy ndërhyrje: pyetje, komente apo sqarime për temën e dhënë;
I.4	Shpreh qëndrimin për ngjarjen apo për performancën dhe emocionet e veta që i ka përjetuar gjatë shikimit të një filmi, të një dokumentari të përshtatshëm për moshën e vet, gjatë leximit të një libri, një interpretimi muzikor, një ekspozite, një recitimi apo dramatizimi, në njërin nga format shprehëse, si: me të folur, me shkrim, me vizatim, me mimikë, me lëvizje etj.

Kompetenca e të menduarit – Mendimtar kreativ

II.1	Identifikon veçoritë e përbashkëta dhe dalluese ndërmjet objekteve, qenieve të gjalla, dukurive apo ngjarjeve, të dhëna në detyrë; i paraqet ato para të tjerëve përmes njëres nga format shprehëse;
II.2	Identifikon çështjet e njëjta, dalluese ose kryesore të një teme apo ngjarjeje të njëjtë, por të nxjerra nga dy a më shumë burime të ndryshme të informacionit (tekst mësimor, gazetë, internet, burime njerëzore apo burime të tjera);
II.6	Përshkruan dukurinë e caktuar (natyrore, shoqërore - historike) në njërin nga format shprehëse, duke veçuar ndryshimet që ndodhin apo kanë ndodhur në mjedisin që e rrethon e që janë rrjedhojë e kësaj dukurie;
II.8	Dallon lëndët, trupat, objektet, dukuritë natyrore apo shoqërore të dhëna në detyrë sipas karakteristikave (përbërjes, vetive, shndërtimeve apo pozitive në kohë e hapësirë dhe bashkëveprimet) të tyre.

Kompetenca e të nxënësve – Nxënës i suksesshëm

III.1	Parashtron pyetje që nxisin debat për temën/problemin e dhënë dhe u jep përgjigje pyetjeve të bëra nga të tjerët përmes njëres nga format e shprehjes;
III.2	Shfrytëzon burime të ndryshme të informacionit me rastin e përgatitjes së një teme të caktuar;
III.9	Përdor dhe zbaton në mënyrë efektive informatën/njohurinë për zgjidhjen e një problemi/detyrë të caktuar përmes shfrytëzimit të TIK-ut apo teknologjisë tjetër, prezanton përvojën e vet para të tjerëve për 6-10 minuta.

Kompetenca për jetë, për punë dhe për mjedis – Kontribues produktiv

IV.4	Diskuton në grup për gjendjen e mjedisit që e rrethon, të incizuar më parë (si: vëzhgim, fotografim etj.) dhe bën një listë në bashkëpunim me anëtarët e grupit për aktivitetet e mundshme për mbikëqyrjen dhe përmirësimin e gjendjes;
IV.7	Lexon etiketën, udhëzuesin e produkteve të ndryshme (rrobave, ushqimit, barnave apo të teknikës) dhe jep sqarim për prejardhjen, përmbajtjen, përdorimin, mënyrën e mirëmbajtjes apo për rreziqet në rast mospërdorimi të drejtë-adekuat;
IV.8	Paraqet në formë tabelare, grafike, të vizatimit apo në një formë tjetër, aktivitetet e kujdesit që i bën ndonjë qenieje të gjallë, të cilat i mundësojnë zhvillimin, rritjen apo ruajtjen e shëndetit të tij/saj.

Kompetenca personale – Individ i shëndoshë

V.1	Prezanton para të tjerëve mënyrën e zbatimit të rregullave themelore të higjienës personale (fizike, të veshmbathjes, të gjësëndeve personale) dhe të higjienës së mjedisit, ku jeton dhe vepron, përmes formave të ndryshme të shprehjes;
V.5	Identifikon përparësitë dhe mangësitë e personalitetit të vet dhe jep mendime për mënyrën e përmirësimit, në forma të ndryshme shprehëse;
V.7	Dallon dhe përshkruan rolet e personave dhe të shërbimeve të nevojshme për kërkimin e ndihmës në situata të caktuara të rrezikut të shëndetit të vet, fizik dhe mendor.

Kompetenca qytetare – Qytetar i përgjegjshëm

VI.1	Paraqet në forma të ndryshme të drejtat dhe përgjegjësitë e pjesëtarëve të familjes së vet dhe i diskuton ato me të tjerët, më pas i krahason me të drejtat dhe përgjegjësitë e nxënësve, mësuesve dhe stafit menaxhues në shkollë apo me pjesëtarët e ndonjë institucioni;
VI.3	Propozon vlera shoqërore, që janë të rëndësishme të kultivohen në klasë, në shkollë apo në familje (si p.sh., besimi i ndërsjellë, toleranca, solidariteti, respekti-mirësjellja etj.) dhe me shembull konkret përshkruan ndonjë situatë ku gjen shprehje ndonjëra nga ato;
VI.8	Prezanton në mënyrë kronologjike ndryshimet e familjes dhe të rrethit në aspekte të ndryshme (si: objektet e banimit, festat, veshjet, ushqimet-mënyra e të ushqyerit, menaxhimi i ekonomisë familjare, të drejtat, përgjegjësitë dhe vendimmarrja në familje etj.) ose disa nga personalitetet dhe ngjarjet kryesore të popullit të vet, duke e dalluar të tashmen nga e kaluara;
VI.9	Paraqet me shembuj konkretë sjelljet që duhen manifestuar në rast rreziku nga fatkeqësitë natyrore apo të krijuara nga njeriu, si: zjarri, vërshimi, tërmeti, komunikimi me njerëz të panjohur etj.

Rezultatet e të nxënësve të fushës kurrikulare të shkallës që synohet të arrihen përmes shtjellimit të temës/temave:

4.1	Identifikon dhe shpjegon faktorët që duhet të ketë parasysh me rastin e marrjes së vendimeve në situata të ndryshme nga jeta e përditshme;
4.2	Kupton nivelet e ndryshme të vendimmarrjes në institucione dhe shoqëri, dikur dhe tani, dhe i respekton ato në veprimet e tij;
5.1	Shpjegon disa nga shkaqet dhe pasojat e rreziqeve natyrore e shoqërore si pasojë e fatkeqësive natyrore dhe veprimeve të njeriut dhe merr pjesë në aktivitete për ruajtjen e mjedisit dhe përkujdesjen për trashëgiminë;
5.2	Bashkëpunon me të tjerët dhe ndërmerr veprime të dobishme që promovojnë mjedisin e pastër, kujdeset për përdorim të drejtë të të mirave jetësore për higjienën e përgjithshme dhe për atë personale.

Temat mësimore	Rezultatet e të nxënësve për temën mësimore	Njësitë mësimore	Koha mësimore (orë mësimore)	Metodologjia e mësimdhënies	Metodologjia e vlerësimit	Ndërlidhja me lëndë të tjera mësimore, me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore	Burimet
Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë	- Shpjegon për mënyrën se si mërrën vendimet në familje dhe përshkruan kontributin e tij/saj; - Identifikon format dhe organet vendimmarrëse në klasë dhe shkollë dhe përshkruan aktivitetet e tyre dhe kontributin e tij/saj;	1. Panairi me artizanate 2. Prodhimet vendore të vendit tonë 3. Muzeu i ruan vlerat kulturore e natyrore	13	- Mësimdhënia dhe nxënia e bazuar në kompetenca - Mësimdhënia dhe të nxënësit e integruar - Mësimdhënia dhe të nxënësit e diferencuar	- Vlerësimi formativ - Vlerësimi i të nxënësve - Informata kthyesë	- Gjuhët amtare - Matematika - Shoqëria dhe mjedisi - Të drejtat e fëmijëve	- Shoqëria dhe mjedisi 5a - Shoqëria dhe mjedisi 5b - Burime nga interneti
Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm	- Identifikon organet vendimmarrëse në institucionet e ndryshme të nivelit lokal dhe qendror, duke marrë disa shembuj nga jeta e përditshme; - Dallon disa manifestime kulturore që mbahen nëpër vise të ndryshme të vendit, të rajonit dhe të botës si dhe përshkruan mënyrën e realizimit të tyre (garat sportive, lojërat popullore, si: pëhlivanët, vrapimet me kuaj - igdylet, panagyret, karnavalet, por edhe festivalet muzikore, filmike, teatrore etj.);	4. UNESCO - institucion ndërkombëtar 5. Rregullat në mjediset publike 6. Transporti publik dhe rëndësia e tij 7. Sëmundjet dhe vakcinat 8. Informimi dhe kujdesi në pandeminë 9. Shfrytëzimi i pasurive natyrore 10. Kujdesi për ujin dhe energjinë elektrike		- Teknikat: 1. Stuhi mendimesh 2. Dramatizim me role 3. Rrjet diskutimi	- Listë kontrolli - Portfolio	Çështjet ndërkurrikulare	

-	Identifikon disa monumente të natyrës (ujëvara, shpella, kanione, burime uji, drurë të vjetër, peizazhe dhe monumente të tjera natyrore) që paraqesin vlerat unike të vendit tonë dhe që mund të jenë pjesë e trashëgimisë botërore;	11. Pyjet dhe tokat pjellore 12. Ne për natyrën, natyra për ne 13. Riciklimi i mbeturinave				
-	Krahason dhe shpjegon artizanitet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, avancohen dhe afirmohen edhe përtej Kosovës;					
-	Prezanton aktivitetet që realizohen nga ai/ajo ose në bashkëpunim me të tjerët që vënë në pah promovimin e vlerave kulturore, natyrore, artizanale, kulinarike të lokalitetit ku jeton dhe të Kosovës në përgjithësi;					
-	Dallon institucionet dhe disa organizata vendore dhe ndërkombëtare që merren me mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe natyrore;					
-	Shpjegon rëndësinë dhe angazhohet për mirëmbajtjen e pastërtisë brenda dhe jashtë shëpisë, të ushqimeve, veshmbathjeve, mjediseve publike (institucioneve, parqeve, lumenjve, liqeneve, pishinave, transportit publik etj.), si dhe se si të raportohen rastet e mosmbajtjes së pastërtisë te personat përgjegjës;					

	- Përshkruan mënyrat se si janë trajtuar dhe trajtohen sëmundjet epidemike në Kosovë (fruthi, lija etj.), pandemia COVID-19, dhe rëndësia e informimit, vetëdijësimit të vazhdueshëm të popullatës për parandalimin dhe përballjen me to; - Shpjegon rëndësinë dhe mundësinë e shfrytëzimit të shumanshëm dhe të rishfrytëzimit të materialeve dhe të resurseve natyrore në vend ose/ dhe botë; - Shpjegon rëndësinë e ruajtjes së resurseve, si ujit dhe energjisë elektrike, pyjeve, tokave pjellore dhe biodiversitetit; - Vlerëson dhe angazhohet në organizimin e aksioneve vullnetare për promovimin e ruajtjes dhe mbrojtjes së resurseve dhe mjedisit natyror; - Merr pjesë dhe prezanton aktivitetet që kanë të bëjnë me riciklimin, për nevojë të ndryshme jetësore, në familje, shkollë dhe më gjerë.					
--	--	--	--	--	--	--

Mësimi 1

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegon dallimet gjinore dhe mënyrën se si reflektohen ato në marrëdhëniet ndërpersonale, përfshirë edhe bashkëpunimin dhe mirëkuptimin mes gjinive.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Jam në klasën e pestë

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Shkëmben gjëra të reja me shokun/shoqen;
- Përmbledh ngjarjen e Artit gjatë pushimit;
- Interpretim tregimin e formuluar.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Ndaje me shokun/shokun

Ashtu si janë të ulur nxënësit në dyshe, kanë për detyrë që për pesë minuta të bisedojnë me shokun/shokun dhe t'i tregojnë njëri-tjetrit për diçka që nuk i kanë treguar më herët. Pasi të kalojë koha, ata ndajnë me tërë klasën ato që i kanë dëgjuar nga njëri-tjetri dhe diçka që mbajnë mend nga vitet e mëhershme.

"Jam në klasën e pestë"

Fjalët kyçe: premtim, besim, përgjegjësi, ndryshim, personalitet, përvojë.

Jam në klasën e pestë.

Çfarë ndryshimesh kam pësuar?

- Unë jam Ari. Jetoj me nënën, babanë dhe motrën. Kam një shok të pandashëm. Ai është ditari im, të cilit ia tregoj të gjitha gjërat çdo ditë. Sapo i tregova që po filloj klasën e pestë.

I dashur shokun im, Ditari!

Dua të të them se sot është një ditë shumë

e mirë për mua dhe ndihem shumë i igrar.

Unë tani po filloj klasën e pestë! I kam bërë

tashmë gjërat që më duhen për shkollë dhe u

ndjeha mirë kur i shfrytëzova kursimet e mia.

Në, po ashtu, tash kemi marrë edhe një

macë në familjen tonë, pas shumë lutjesh e

kërkesash që unë dhe motra u bëmë prindërorë.

Ata pranuan, sepse më thanë që tani jam më i

rritur, si dhe jam më i përgjegjshëm. Dëshirova

që ta kem një macë më veshi pasi lexova një

lekturë gjatë pushimeve, në të cilën fletaj për

një macë shumë të neçantë. Mëzi frez që kiti

t'ua tregoj edhe shokëve e shoqëve në klasë!



Pyetje për ty

- Analizo ndryshimet e Artit.
- Diskuto për ndryshimet e tua me shokët e shoqet.
- Shkruaj edhe ti në fletën e ditarit për ndryshimet e tua.



Thello dijet

Njeriu ndryshon vazhdimisht. Duke u rritur, ndryshon pamja dhe sjellja e tij. Sa më shumë rritet, bëhet më i përgjegjshëm për kryerjen e detyrave, dallon veprimet e mira nga ato jo të mira dhe është në gjendje të marrë vendime të arsyeshme e të argumentuara për situata të ndryshme jetësore.

Kështu, secili njeri ndërton personalitetin e tij. Rol të madh për formimin e personalitetit të njeriut luajnë familja, shoqëria dhe komuniteti ku ai jeton.

Pranoji këshillat e prindërve dhe të mësuesve, sepse ata, me përvojën e tyre jetësore, të ndihmojnë ty të ndërtosh një personalitet të mirë dhe të dobishëm për shoqërinë në të ardhmen.

9



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Pyetjet për mua

Lexohet rasti i dhënë në libër dhe diskutohet lidhur me ndryshimet e Artit, duke iu përgjigjur pyetjeve si p.sh.:

- Cili është ndryshimi i parë i Artit?
- Si arriti Arti të fitonte një mace?

Plotësojnë faqen e zbrazët në libër.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Thello dijet

Në grup shpërndahen fletët dhe secili grup së bashku formulon nga një tregim me fjalët kyçe: premtim, besim, përgjegjësi, ndryshim, personalitet, përvojë.

Tregimet e formuluar prezantohen para nxënësve të tjerë, të cilët do të japin komentet apo sugjerimet e tyre për punimin e grupit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për ndarjen e ngjarjes me shoqen/shokun, përmbledhjen e tregimit të Artit,

si dhe për formulimin dhe interpretimin e një tregimi.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Identifikon lokalitetet arkeologjike dhe monumentet e vendit tonë përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot, duke filluar nga lokaliteti/rajoni ku jeton dhe bën dallimet ndërmjet tyre.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Monumentet historike

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Arsyeton mendimin e shprehur për fotografitë;
- Diskuton për fotografitë duke i arsyetuar mendimet;
- Gjykon vlerën e ruajtjes së monumenteve.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, fotografi, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Parashikim me terma paraprakë

Në tabelë vendosen disa fotografi në të cilat janë të paraqitura disa nga monumentet historike të Kosovës. Ata tregojnë dhe arsyetojnë rreth tyre, si për shembull, rreth kalasë së Prizrenit e kështu me radhë.

Si kanë jetuar të parët tanë? Monumentet historike

Fjalët kyçe: monument, simbol, gërmim, përmendore, arkiv.

Shpreh mendimin tënd

- Kujto se çfarë ke mësuar për monumentet historike. Monumentet kulturore-historike janë ndërtime dhe vlera historike nga e kaluara dhe e sotmja. Në secilin vend ka monumente historike që tregojnë histori nga lashtësia e deri më sot. Ato e kanë të njëjtën vlerë, por dallojnë për nga ngjarja historike që tregojnë dhe mënyra e ndërtimit të tyre. Disa nga to po i përmendim më poshtë:



Kalaja e Prizrenit

Kjo kala i ka fillet e saj në periudhën e parë të qytetërimit të këtij rajoni, në parahistori. Është e vendosur në pjesën lindore të qytetit, mbi një kodër në formë konike, e rrethuar me mure mbrojtëse.

Kalaja e Prizrenit përmban pjesë të rëndësishme të historisë së lashtë të qytetit. Është vend interesant për vizitorët e vendit dhe të huaj.



Ura e Fshajtë

"Ura e Fshajtë" ose "Ura e Shenjtë" është një urë guri e shekullit XVIII, me një hark mbi kanionin e lumit Drini i Bardhë.



Shtëpia e Lidhjes së Prizrenit

Më 10 qershor të vitit 1878, në Prizren u mbledhën shqiptarë nga të gjitha viset shqiptare. Ata formuan "Lidhjen Shqiptare të Prizrenit", e cila kishte për qëllim debimin e pushtuesve dhe krijimin e shtetit të pavarur shqiptar.



Kompleksi Memorial "Adem Jashari"

Kompleksi Memorial "Adem Jashari" ndodhet në Prekaz, ku gjenden shtëpitë, tashmë të shndërruara në muze, si dhe të gjitha varret e të rënëve në luftë të familjes Jashari.



Pyetje për ty

- Çfarë tregojnë këto fotografi?
- Analizo se pse janë të rëndësishme monumentet historike.
- A e ke vizituar ndonjërin nga këto monumente apo ndonjë monument tjetër?
- Hulumto, në rajonin ku ti jeton, për monumentet historike nga e kaluara dhe e tashmja, si dhe krahasoj të gjeturat.



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për Kompleksin Memorial "Adem Jashari". Shkruaj ato dhe diskuto me të tjerët në klasë.



Diskuto

- Çfarë mendon ti për këto monumente historike të rëndësishme të vendit tonë?



Thello dijet

Monumentet kulturore-historike janë simbole historike të një kombi. Ato janë dëshmi e historisë së një populli gjatë periudhave të ndryshme historike, nga lashtësia e deri më sot.

Një monument është një objekt i projektuar në mënyrë artistike, i cili përkujton një ngjarje nga historia ose një figurë historike.

Monumentet historike ndahen në:

- ndërtesa historike: kala, shtëpi, ura e objekte të tjera historike.
- monumente kulturore të lëvizshme: pikturë, skulpturë, objekte arti, biblioteka, arkiva etj.
- Monumentet zakonisht vizitohen nga shumë njerëz, duke ruajtur dhe duke përcjellë ngjarjet historike gjeneratë pas gjenerate.

13



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Pyetjet për mua

Diskutohen fotografitë e paraqitura në libër dhe informatat që janë dhënë krah fotove. Parashatrohen këto pyetje:

- Pse mendoni që janë të rëndësishme monumentet historike?
- Cilat nga këto monumente i ke vizituar?

Hulumtohet në internet, dhe me anë të projektorit paraqitet Kompleksi Memorial "Adem Jashari". Të dhënat shkruhen në tabelë.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Thello dijet

Në këtë fazë përdoret teknika Rrjet mendimesh. Në mes të tabelës shënohet fjala Monumente. Nxiten nxënësit t'i pëmbledhin dhe t'i shprehin mendimet e tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për arsyetimin, diskutimin dhe gjykimin rreth monumenteve historike.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënit të temës:

Identifikon lokalitetet arkeologjike dhe monumentet e vendit tonë përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot, duke filluar nga lokaliteti/rajoni ku jeton dhe bën dallimet ndërmjet tyre.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Vendbanimet arkeologjike

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- U përgjigjet pyetjeve të parashtruara;
- Analizon objektet e mësuara;
- Gjykon vlerën e punimit të grupit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Dëgjim dhe diskutim

Përmes projektorit do të shohin dhe do të dëgjojnë dokumentarë për vendbanimet e lashta arkeologjike, si p.sh., Ulpianën etj. (linku: <https://www.youtube.com/watch?v=AeIFY6OTWvU>).

Parashitrohen disa pyetje lidhur me dokumentarin e parë:

- Çfarë pamë?
- A e keni vizituar ndonjë nga këto vendbanime?

Vendbanimet arkeologjike

Fjalët kyçe: arkeologji, shkencë, qytetërim, gërmim, objekt, amforë.

Shpreh mendimin tënd

- A e di çka janë vendbanimet arkeologjike?
- A njih ndonjë prej tyre?
- Analizoj edhe fotografitë me informacionet e dhëna.

Situatë: Arta, bashkë me prindërit dhe vëllanë e saj, do t'i vizitonin vendet arkeologjike të Kosovës. Arta nuk kishte dëgjuar më parë për to dhe nuk e dinte se ç'ishin. Prindërit ia shpjeguan se objektet arkeologjike tregonin mënyrën e jetesës, kulturën, qytetërimin e popujve të lashtë, që nga epoka e vjetër e gurit e deri në mesjetën e hershme. Ato mund të jenë vendbanime, ndërtesa të mëdha, si: piramida, ura, tempuj, varre etj.



Vizitën e parë e bënë në Ulpianë. Nëna tregoi se Ulpiana është një monument i trashëgimisë kulturore, në afërsi të Prishtinës. Ulpiana ishte një qytet ilir i rëndësishëm për Mbretërinë Dardane.



Më pas u ndalën në Artanë (Novobërdë), në një kala mesjetare në Komunën e Artanës, mes qyteteve Gjilan dhe Prishtinës.

Artana ka qenë qendër kryesore në kohën e mesjetës, me fortesë (kala) të madhe mesjetare, të ngritur në majë të një vullkani të shuar në formë koni.



Në "Muzeun Kombëtar të Kosovës" panë shumë gjëra, por u ndalën te "Hyjnesha në fron" - figurinë antropomorfe nga argjila e pjekur. Ajo paraqet figurën e një hyjnie femër, pra simbolizon kultin e idhullit të nënës. "Hyjnesha në fron" është një nga artefaktet më të çmueshme arkeologjike të Kosovës dhe, kështu, tashmë njihet edhe si simbol i qytetit të Prishtinës.

(Marrë nga "Guidë Arkeologjike e Kosovës", Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit & Instituti Arkeologjik i Kosovës)

Në "Muzeun Etnografik të Gjakovës" panë amforat. Aty Artani mësoi se amforat janë enë dheu që janë nxjerrë nga toka. Kjo që ata e panë është enë në të cilën njerëzit kanë ruajtur drithëra në tokë.



Pastaj, nëna u shpjegoi fëmijëve:

- Njerëzit që i kanë zbuluar këto objekte quhen arkeologë. Ata gërmuan tokën dhe gjetën objekte, si: maja shigjete, gurë varri, tempuj, thesare të ndryshme (monedha, stoli e gjëra të tjera me vlerë), që përfaqësojnë kulturën materiale dhe shpirtërore të jetës së një populli.



Gur varri



Tempull



Pjesë shpatash



Monedha



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Dëgjim dhe diskutim

Lexohen të dhënat e paraqitura dhe pjesa e shkruar në tekst. Ato që janë më të rëndësishme shënohen në tabelë, si p.sh., personi që zbulon këto objekte quhet arkeolog etj.

Pas diskutimit, u përgjigjen pyetjeve, të cilat janë në libër.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Thello dijet

Të ndarë në grupe, nxënësit kanë për detyrë të vizatojnë vendbanime arkeologjike dhe disa amfora, duke u bazuar në ato që kanë dëgjuar dhe komentuar deri tani.

I prezantojnë dhe i sqarojnë para klasës figurat e vizatuara.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për punën në grup, përgjigjet e dhëna dhe shprehjen e mendimit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegon si kanë ndryshuar me kohë vendbanimet (fshatrat, qytetet) e paraardhësve tanë në aspektin infrastrukturor në Kosovë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Qyteti dikur dhe sot

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Arsyeton vendosjen e fotografive dikur dhe sot;
- Shpreh mendimin për qytetet e Kosovës;
- Identifikon të përbashkëtat dhe të veçantat e jetës dikur dhe sot.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Dëgjim dhe diskutim

Përgatiten disa fotografi të ndryshme me pamje të qyteteve të ndryshme dikur dhe sot, p.sh., Prishtina, Peja, Prizreni etj. Fotografite kthehen në anën e kundërt në mënyrë që fëmijët të mos i shohin. Të gjithë e tërheqin nga një fotografi, e hapin dhe e analizojnë atë. Për detyrë kanë që ta gjejnë se cili qytet është dhe a është qyteti dikur apo sot. Tabela ndahet në dy pjesë, ku do të vendosen fotot që janë paraqitur dikur dhe sot, paralel me qytetet sot dhe dikur. Për secilën fotografi tregohet se pse është vendosur pikërisht në atë vend.

Qyteti dikur dhe sot

Fjalët kyçe: qytet, zhvillim teknologjik, arkitekturë, kalldrëm, autostradë.

Shpreh mendimin tënd

- Krahaso si ka qenë qyteti dikur e si është sot.
- Analizo fotografitë me informacionet e dhëna për qytetin e Prishtinës dikur dhe sot.



Prishtina dikur përbëhej nga shtëpi të ulëta, me rrugë të ngushta me gurë, që quhen kalldrëm. Gjithashtu, kishte më pak makina që qarkullonin dhe kishte më shumë pjesë të qytetit të gjelbëruara. Njerëzit merreshin me zëjari në punëtori të ndryshme dhe tregti në dyqane. Kishte edhe objekte fetare të feve të ndryshme, ndërsa institucionet e shkollat ishin në numër të vogël dhe të gjitha ishin shtetërore.



Më pas, filloi të shfaqet nevoja për zhvillim industrial dhe kështu filloi edhe ndryshimi i qytetit të Prishtinës, njësoj si qytetet e tjera. U ndërtuan banesa shumëkatëshe, u zgjeruan dhe u asfaltuan rrugët, u rrit numri i automjeteve në qytet, u ndërtuan fabrika dhe qendra të ndryshme tregtare, si dhe u shtua numri i institucioneve, i shkollave dhe i çerdheve për fëmijë.

Në ditët e sotme, qyteti karakterizohet nga shtëpi e ndërtesa shumëkatëshe, rrugë gjarpërore në çdo pjesë të qytetit, si dhe me autostrada, që lidhin vendbanimet e ndryshme.

Institucionet e ndryshme, po ashtu, janë në numër më të madh. Është rritur numri i shkollave e kopshteve shtetërore e private dhe ka numër të madh të bizneseve e qendrave tregtare.



Analizo fotografitë dhe diskuto për ndryshimet që ka pësuar qyteti i Pejës.





Pyetje për ty

- Si ishte Prishtina *dikur* e si është *sot*?
- Analizoj ndryshimet.
- A ka pësuar ndryshime vendi ku ti jeton?
- Çka do të ndryshojë ti në qytetet e sotme në mënyrë që të ruhet mjedisi i pastër?



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione rreth ndryshimit të qyteteve të ndryshme të botës.



Diskuto

- A ka ndryshuar qyteti gjatë kohëve të ndryshme?
- Përkrahje zhvillimit e qytetit përgjatë historisë.

Më pëlqen qyteti *dikur*, sepse...

Më pëlqen qyteti *sot*, sepse...



Thello dijet

Gjatë periudhave historike, për përmirësimin e kushteve jetësore, njeriu bëri shumë ndryshime në qytet. U ndryshuan rrugët, ndërtimi i shtëpi, mënyra e jetesës etj. U pajisën qytetet me ujësjellës dhe drita. Zhvillimi i teknologjisë mundësoi ndërtimin e fabrikave, duke krijuar vende pune në zonat urbane. Institucionet arsimore dhe shëndetësore, dikur në numër të vogël dhe me mjete të pakta, sot janë në numër të madh dhe me të gjitha mjetet teknologjike e bashkëkohore. Rrugët e thjeshta të dikurshme u shndërruan në rrugë ndërqytetëse shumë të gjera, që njihen si autostrada. Tregtia gjithnjë e më shumë po zhvillohet në qendra të mëdha tregtare.

20

SOT	DIKUR



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:
Përpunimi i përmbajtjes
Dëgjim dhe diskutim

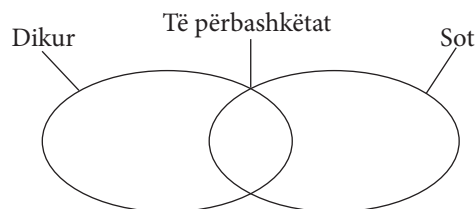
Hapen librat dhe shikohen fotot, lexohen pjesët e vendosura afër tyre.

Nxënësit u përgjigjen pyetjeve të parashtruara nga libri.



Përforcimi:
Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit
Thello dijet

Shpërndahet nga një fletë ku është paraqitur Diagrami i Venit. E plotësojnë atë duke shënuar rreth gjërave që ishin dikur e më nuk janë, ato që janë sot, si dhe të përbashkëtat.



Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për vendosjen e fotos në vendin e duhur dhe arsyetimin, si dhe plotësimin e Diagramit të Venit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon si kanë ndryshuar me kohë vendbanimet (fshatrat, qytetet) e paraardhësve tanë në aspektin infrastrukturor në Kosovë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.1, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1,2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Fshati dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregojnë për fshatin dhe qytetin;
- Analizojnë jetën në fshat dhe qytet;
- Krijojnë një tregim me fjalë kyçe.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Bashkëbisedim

Nxënësit tregojnë për vendet që ata i vizitojnë gjatë fundjavëve. Pyeten:

- Cilat janë vendet që i vizitoni në fundjavë?
- A janë fshatra a qytete?
- Çfarë dallojnë fshatrat nga qyteti ku ju jetoni?

Fshati dikur dhe sot

Fjalët kyçe: fshat, bujqësi, blegtoria, urbanizim.



Shpreh mendimin tënd

- Si ka qenë fshati dikur?
- Si është fshati sot?
- Analizoj fotografitë me informacionet e dhëna!



Në të kaluarën, në fshatra zakonisht njerëzit janë marrë me blegtoria dhe bujqësi (punë parësore). Mjetet e punës ishin tradicionale dhe shumë fshatra ofronin shërbime bazë ushqimore për zonat përreth. Shërbimet e fshatrave në të kaluarën ishin me arkitekturë të thjeshtë. Fshatrat karakterizoheshin nga hapësira të gjelbra.



Udhëtimi ishte shumë i vështirë në fshatrat dikur, për shkak të mjeteve tradicionale që përdorehin. Njerëzit udhëtonin kryesisht me qerre me kuaq nëpër rrugë të ngushta.

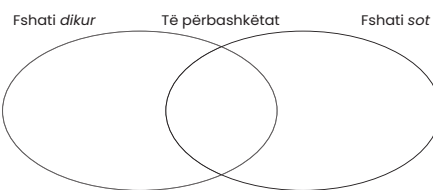
Në fshatrat e sotme, bujqësia dhe blegtoria janë zhvilluar shumë, meqë tani përdoren mjete me bashkëkohore të punës, të cilat i kanë lehtësuar këto veprimtari. Po ashtu, njerëzit në fshatra nuk varen më nga bujqësia dhe blegtoria, meqë shumica janë të angazhuar në sektorë të ndryshëm. Gjithashtu, fshatrat e sotme kanë ndryshuar edhe në infrastrukturë; ato karakterizohen nga shtëpi me arkitekturë moderne, rrugë të asfaltuara, fabrika të ndryshme në numër të vogël etj.



Pyetje për ty

- Çfarë faktorësh mendon që ndikuan në ndryshimin e fshatit dikur me të sotmin?
- Analizo se si u formuan qytezat dhe qytetet!

- Krahaso:



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për ndryshimin e fshatrave përgjatë historisë.

Diskuto

- Çfarë mendon për jetën e fshatit *dikur*?
- A mund të gjeësh diçka të përbashkët me jetën në fshat *sot*?
- Krahasoj fshatrat e Kosovës me fshatrat e vendeve të tjera në botë! Analizoj ndryshimet!

Thello dijet

Fshati është një qendër banimi, ku njerëzit kryesisht merren me bujqësi dhe blegtori. Fshati *dikur* konsiderohej burimi kryesor i të ardhurave të qytetit. Në fshat, numri i popullsisë është më i vogël se në qytet, si dhe arkitektura është më e thjeshtë. Fshati zakonisht karakterizohet nga ndërtesa të ulëta, ndërmarrje industriale (fabrika) më të pakta në krahasim me qytetin, hapësira të gjelbëruara etj. Me procesin që njihet si "urbanizim", shumë fshatra janë shndërruar në qyteza e qytete në botë.

Fjalorthi

Infrastrukturë - sistem ndërtimesh të ndryshme (infrastruktura rrugore, infrastruktura e shkollës etj.).
Blegtori - degë e ekonomisë që merret me rritjen e bagëtive.
Bujqësi - degë e ekonomisë që përfshin punimin e tokës dhe rritjen e bimëve.

23



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Dëgjim dhe diskutim

Lexohet me ndalesa pjesa në libër.

Nxënësit diskutojnë rreth pjesëve të lexuara, si dhe për çështjet që ata kanë menduar ndyshe.

U përgjigjen pyetjeve të parashtruara nga libri dhe e plotësojnë Diagramin e Venit.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

Shpërndahen disa fletë të bardha me fjalët kyçe: fshat, bujqësi, blegtori dhe urbanizim. Me këto fjalë, nxënësit kanë për detyrë të formojnë nga një tregim dhe ta paraqesin atë përmes vizatimit. Diskutohen tregimet e shkruara me klasën.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për shprehjen e mendimit, plotësimin e Diagramit të Venit dhe formulimin e tregimit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përshkruan dhe krahason arkitekturën e objekteve të banimit (shtëpi fshati dhe qyteti, kulla, kala etj.) dhe të objekteve të ndryshme (kulti, zejtare, bujqësore-blegtorale etj.) që kanë shërbyer në jetën e përditshme përgjatë periudhave të ndryshme historike në Kosovë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.1, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1,2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Objektet e banimit në vendin tonë

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon objektet e venbanimit;
- Përshkruan objektet me fotografi;
- Analizon tabelën e paraqitur.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Parashikim me terma paraprakë

Përmes projektorit do të shfaqen disa shkrime për kullën e gurit, ndërtesa banimi moderne, kasolle, oborret e dikurshme dhe ato të sotme (linku: <https://www.youtube.com/watch?v=RVW2bXE6TPo>). Dallojmë secilin nga këto objekte të vendbanimit dhe i emërtojmë ato.

Objektet e banimit në vendin tonë

Fjalët kyçe: kasolle, kullë, shtëpi tradicionale, arkitekturë bashkëkohore.



Shpreh mendimin tënd

- Si kanë qenë shtëpitë e banimit *dikur* në Kosovë?
- Si janë *sot*?
- Analizo fotografitë me informacionet e dhëna!



Kasolle është quajtur në të kaluarën ndërtesa e thjeshtë përdhese (shtëpi e thjeshtë), që ka shërbyer për banim. Kasollja ka qenë e ndërtuar nga gardhi, e lyer brenda e jashtë me baltë të përzier me kashtë, kurse çatinë e kishte të mbuluar me tallë misri ose me kashtë.



Me kalimin e kohës u ndërtuan shtëpitë përdhese me arkitekturë të thjeshtë popullore. Ato u ndërtuan me material të fortë prej qerpiçësh. Shtëpia kishte zakonisht mbulojnë e gjatë, që ishte vazhdimi i shtëpisë, i quajtur hajat. Secila shtëpi kishte një dhomë më të madhe se të tjerat, që njihet si dhoma e ndenjjes.



Shtëpitë tradicionale me kate ishin, po ashtu, të njohura në Kosovë. Ato ndërtoheshin nga familjet e mëdha.



Kulla e gurit është një kështjellë e vogël e llojit të veçantë, me themelet dhe muret e forta, si dhe me dyer dhe dritare të vogla, me hark në pjesën e sipërme. Ato karakterizohen nga mure të trasha. Janë ndërtuar në atë mënyrë që edhe të shfrytëzohen si banesa, edhe për mbrojtje nga pushtuesit e ndryshëm.



Sot, ndërtesat janë shumëkatëshe dhe të ndërtuara sipas arkitekturës moderne. Ato karakterizohen nga izolimi (që i mbron nga të ftohtët dhe të nxehtët), oborret dhe hapësirat e gjelbëruara përpara etj.



Një shtëpi moderne

26



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Dëgjim dhe diskutim

Lexohet mësimi që është dhënë në libër dhe diskutohet për secilën fotografi me radhë. Pas leximit dhe analizimit të mësimin, parashtrihen pyetjet që janë në libër. Nxënësit përgjigjet i gjejnë pas hulumtimit për kullat në internet.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Tabela e koncepteve

Plotësojnë tabelën me njohuritë që kanë për këto objekte:

Shtëpi tradicionale	Kulla	Shtëpi përdhese	Kasolle

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për emërtimin e objekteve, përgjigjet e dhëna dhe plotësimin e fletës në mënyrë korrekte.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përshkruan dhe krahason arkitekturën e objekteve të banimit (shtëpi fshati dhe qyteti, kulla, kala etj.) dhe të objekteve të ndryshme (kulti, zejtare, bujqësore-blegtores etj.) që kanë shërbyer në jetën e përditshme përgjatë periudhave të ndryshme historike në Kosovë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.1, III.3, V.8 VI.2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njëësia mësimore: Ndryshimi i objekteve dhe i mjeteve të punës gjatë kohës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshkruan objektet në fotografi;
- Krahason arkitekturën dikur dhe sot;
- Prezanton punën e bërë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Përmes projektorit paraqiten dy fotografi, një shtëpi në kohën e kaluar dhe një shtëpi në kohën e sotme.

Prej nxënësve kërkohen mendime:

- Çfarë po shihni në fotografi?
- Ku qëndron dallimi ndërmjet tyre?

Ndryshimi i objekteve dhe i mjeteve të punës gjatë kohës

Fjalët kyçe: objekt, ndryshim, përmirësim, mjete bashkëkohore.

Shpreh mendimin tënd

- A e di si kanë ndryshuar objektet gjatë periudhave historike?
- Po mjetet e punës, si kanë ndryshuar?
- Analizoj fotografi dhe informacionet e dhëna!



Katedrale



Xhami

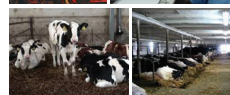


Kishë ortodokse

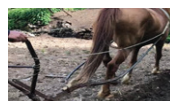
Njerëzit u takojnë besimeve dhe bindjeve të ndryshme, që do të thotë se ekzistojnë edhe religjione të ndryshme nëpër botë. Shumica e religjioneve kanë edhe objektet e tyre të posaçme për praktikën e besimtarëve që u përkasin atyre religjioneve. Edhe këto objekte fetare kanë arkitekturën e tyre të veçantë, e cila, po ashtu, ka ndryshuar përgjatë historisë, por është ruajtur në formën e përgjithshme (shih fotografi të lart).



Zejtari dikur punonin në punishte të vogla me mjete pune të thjeshta. Sot ka fabrika të mëdha moderne, me teknologji bashkëkohore, me numër të madh punëtorësh, që karakterizohen nga cilësia e lartë e prodhimeve.



Blegtoresia është mjaft e zhvilluar në vendin tonë. Dikur stallat ishin të thjeshta dhe me numër të vogël të kafshëve. Njerëzit gjithmonë janë marrë me rritjen e kafshëve dhe kanë punuar në kushte të vështira. Me zhvillimin e teknologjisë, nga stallat e thjeshta u ndërtuan fermat moderne, të cilat kanë kushte të mira dhe të përshtatshme për mbajtjen e kafshëve.



Kosova ka shumë toka pjellore dhe bujqësia ka qenë e zhvilluar në të gjitha kohët. Dikur punohej me mjete primitive (me kalë me parmendë, siç shihet në figurë), ndërsa sot toka punohet me traktorë, kombajna etj. Kjo njihet si bujqësi moderne dhe prodhimet janë shumë më të mëdha.



Pyetje për ty

- Pse është e rëndësishme që secili besim ta ketë objektin e tij fetar?
- A mendon se puna e njerëzve është lehtësuar? Pse?
- Pse është rritur sasia dhe cilësia e prodhimeve?



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për shpikje të rëndësishme që ndryshuan mënyrën e jetesës!



Diskuto

- Cila mendon se është shpikja më e rëndësishme?
- Si mendon se do të duken objektet pas 100 vjetësh? A do të ndryshojnë ato nga të sotmet?



Thello dijet

Objektet e ndryshme, si: objektet fetare, zejtare, tregtare, bujqësore, blegtorale e industriale, gjatë periudhave të ndryshme, pësuan ndryshime si në arkitekturë, ashtu edhe në të pajisurit me mjete të punës.

Edhe objektet e tjera të degëve të ndryshme të ekonomisë ndryshuan, si për nga ndërtimi, mënyra dhe mjetet e punës etj. Kjo mundësoi rritjen e cilësisë dhe të sasisë së prodhimeve, si dhe lehtësimin e punëve për njeriun.

Është e rëndësishme që të respektohen besimet dhe objektet fetare përkatëse të të gjithë njerëzve. Çdokush ka të drejtën e lirisë së mendimit, të praktikimit të fesë etj.



Fjalorthi

Religion - fe, besim.

30

- Përse mendoni se janë bërë këto ndryshime?

Merren mendime prej nxënësve dhe arrijmë te qëllimi i orës mësimore, për të krahasuar objektet dhe mjetet në kohën e kaluar dhe në kohën e tashme.



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim i përbashkët

Nxënësit ndahen në katër grupe. U caktohen disa detyra, si p.sh.:

- Krahasimi i objekteve dikur dhe sot;
- Krahasimi i fabrikave dikur dhe sot;
- Zhvillimi i blegtorisë;
- Punimi i tokës në të kaluarën dhe sot.

Secili grup do të paraqesë në hamer ndryshimet që janë bërë dhe dobisë e tyre. Pyeten:

- Çfarë mendoni, cilat janë arsytet që janë bërë këto ndryshime?

Nxënësit do të paraqesin edhe vizatime.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Turi i galerisë

Secili grup do të bëjë prezantimin e realizuar në hamer lidhur me temën e caktuar.

Nxënësit do të kenë mundësinë të shkëmbejnë pyetje dhe mendime lidhur me temat e paraqitura.

Në fund do të përzgjidhet grupi i cili ka bërë prezantimin më të qartë.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për përshkrimin, krahasimin dhe prezantimin gjatë orës mësimore.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkthyer dhe krahason ndryshimet e veshjeve, ushqimeve, veglave të punës dhe profesioneve në vendin tonë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3,4 V.8 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veshjet tradicionale kosovare

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkthyer fotot e dhëna;
- Analizon kulturën dhe veshjet tradicionale të vendit tonë;
- Dallon llojet e veshjeve sipas rajoneve.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë, fotografi, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Imagjinatë e drejtuar

Shtrohet pyetja:

- Çfarë lloji veshesh veshim ne në dasma (ahengje)?

Nxënësit përshkruajnë veshjet që vishen më shumë nëpër ahengje, duke iu referuar veshjeve tradicionale të shfaqura përmes fotove në projektor.

Veshjet tradicionale kosovare

Fjalët kyçe: veshje tradicionale, trashëgimi kulturore, vlerë, traditë.

Shpreh mendimin tënd

- A e di se populli ynë ka shumë veshje tradicionale?
- Në cilat raste vishen ato?
- Analizoj fotografi të me informacionet e dhëna!



Veshjet tradicionale të burrave zakonisht përbëhen nga një këmishë e bardhë dhe gjatë të punuar prej shajaku. Tirqit janë të zbukuruar me gajtanë me ngjyrë të zezë. Rreth tirqve është e vendosur shoka. Në kokë mbahet plisi, si simbol i shqiptarëve. Në disa treva, si në Rugovë p.sh., koka lidhet edhe me shall. Si mbathje janë përdorur opingat.



Xhubleta është veshje me skaj të valëzuar si zile, e cila mbahet nga dy shiritat mbi supet, vishet me një këmishë të bardhë prej liri me mëngë të gjata. Në këmbë mbathen çorapë leshi dhe opinga. Kjo veshje tradicionale shqiptare mbrohet nga UNESCO-ja.



Veshje e Dukagjinit

Pothuajse të gjitha veshjet e grave janë të përbëra nga një këmishë e bardhë e gjatë, me mëngë të gjata, skajet e së cilës janë të qëndisura me ngjyra. Sipër, gratë mbajnë një jelek të zbukuruar me fije të arta. Dy pëstjellakë janë gjithashtu karakteristike të këtyre veshjeve. Çorapët janë prej leshi dhe opingat prej lëkure. Veshjet dallojnë sipas moshave; zakonisht veshjet e vajzave janë më të stolisura se ato të grave.



Veshje e Hasit



Pyetje për ty

- Diskuto për veshjet tradicionale në Kosovë.
- Çka i bën të dallueshme veshjet e grave të rajoneve të ndryshme të Kosovës?
- A i përdorin në familjen tënde veshjet tradicionale?



Diskuto

- Analizo se pse janë pjesë e rëndësishme e kulturës sonë këto veshje tradicionale!
- Bashkë me mësuesin/en dhe nxënësit e tjerë, diskuto për mënyrën se si janë punuar ato!
- Çka paraqesin motivet në xhubletë?



Thello dijet

Veshja tradicionale është një nga tiparet që e dallojnë një komb nga kombet e tjera. Veshjet tradicionale ekzistojnë që nga periudha ilire. Simbolet dhe motivet themelore me të cilat janë disenjuar këto veshje u ngjajnë veshjeve ilire. Materialet që përdoren për krijimin e këtyre rrobave janë të thurura. Kryesisht, këto rroba kanë tri ngjyra kryesore: të bardhë, të zezë dhe të kuqe (e cila është më simbolikja). Veshjet tradicionale në Kosovë dallohen sipas krahinave, si: veshja e Dukagjinit, e Hasit, e Llapit, e Rugovës, e Opojës, e Karadakut e të tjera. Në ditët e sotme, në Kosovë veshjet tradicionale përdoren në jetën artistike e kulturore dhe në festa të ndryshme familjare. Ato ruhen edhe në muze si dëshmi kulturore për vendin tonë.



Fjalorthi

Shajak - material i punuar nga leshi.

33



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Diskutim dhe analizë

Analizohen fotot me veshjet e Dukagjinit, të Hasit dhe të Llapit. Pyeten nxënësit:

- Në çfarë dallojnë këto veshje që po i shihni?
- Pse është e rëndësishme ruajtja e këtyre veshjeve?

Diskutohen pyetjet e parashtruara e më pas, së bashku, analizohen informacionet e dhëna rreth ngjyrave, materialeve të punuara, simboleve dhe motiveve.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Imagjinatë e drejtuar

U shpërndahen grupeve fotografitë e veshjeve nga rajone të ndryshme të Kosovës dhe, pas diskutimit të përbashkët, nxënësit arrijnë të bëjnë dallimin e veshjeve në bazë të këtyre rajoneve, si dhe të veçantat që i karakterizojnë ato.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin e veshjeve që njohin, gjatë diskutimit dhe analizës, po ashtu edhe dallimin e veshjeve nga rajonet që vijnë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përshkruan dhe krahason ndryshimet e veshjeve, ushqimeve, veglave të punës dhe profesioneve në vendin tonë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3,4 V.8 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kuzhina kosovare

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshkruan fotot e dhëna;
- Analizon ushqimet tradicionale dhe bashkëkohore;
- Klasifikon llojet e ushqimeve sipas përbërjes.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë, fotografi, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Imagjinatë e drejtuar

Pyeten nxënësit:

- Çfarë ushqime gatujnë prindërit apo gjyshërit më shpesh?

Nxënësit përgjigjen duke i përshkruar gatimet që përgatiten më shpesh nga famijarët e tyre, duke iu referuar ushqimeve tradicionale në fotot e paraqitura me projektor.

Kuzhina kosovare

Fjalët kyçe: ushqim tradicional, kulturë, kuzhinë, vlera ushqimore.

Shpreh mendimin tënd

– Si e kupton thënien: “Tradita nuk harrohet”?

Situatë: Për ditëlindjen e Arit, prindërit organizuan një festë në shtëpi, ku i ftuan edhe të afërmit dhe shokët e shoqet e Arit. I bënë të gjitha parapërgatitjet e nevojshme dhe gjëja e fundit që mbeti ishte ushqimi që do të shërbenin për të ftuarit. Gjyshërit donin ushqime tradicionale, kurse prindërit donin të përgatitnin ushqime të tjera. Gjithsesi, në familjen e Arit diskutojnë për çdo gjë, para se të marrin ndonjë vendim bashkërisht.

Ja si u vendos:

Të shtrohet një sofër me ushqimet tradicionale të gjyshërve dhe një tavolinë me ushqimet që do të përgatitnin prindërit e Arit. Të dyja palët përgatitën listën e ushqimeve.



Në ditën e festës, të gjithë u mahnitën. Gjyshërit kishin paraqitur kuzhinën tradicionale shqiptare, ndërsa prindërit kuzhinën tjetër. Në fund u shërbye edhe tortë.



Pyetje për ty

- Diskuto me nxënësit e tjerë për situatën e dhënë. Si u organizua ditëlindja e Arit?
- A ka edhe në familjen tënde mendime të ndryshme për ushqimet?
- A të pëlqeu vendimi që morën në familjen e Arit për përgatitjen e ushqimeve? A do të veproje edhe ti njësoj?
- Po ti, cilin prej ushqimeve do ta zgjidhje?



Bashkë me mësuesin/en, organizoni një aktivitet (piknik) në hapësira të jashtme. Diskutoni dhe caktojini përgjegjësitë për secilin (mjetet që merrni, ushqimet etj.).



Diskuto

- Shkruaj përshtypjet e tua rreth aktivitetit të organizuar!
- Çka mësove më shumë rreth ushqimeve tradicionale?



Thello dijet

Kuzhina tradicionale kosovare është një kuzhinë e ngjashme me kuzhinën e vendeve fqinje ballkanike. Ajo është e njohur për vlerat e larta ushqimore.

Në Kosovë, vendin kryesor në kuzhinën tradicionale e zënë buka dhe prodhimet e qumështit - bulmeti. Specialitetet e shumta të mishit të pjekur e të gjellëve të ndryshme janë karakteristike po ashtu.

Kosova dallohet edhe për përgatitjen e suxhukut, të turshive, të ajvarit e të reçelit.

Brumërat, si: flija, byreku (pitja), kryelana, përpeqi ishin pjesë e përditshme të ushqimit. Nga ëmbël-sirat dallohen: revania, gurabijet etj.

Nga pijet mund të përmendet përgatitja e lëngjeve nga zierja e frutave, shurupi i përgatitur nga trëndafili, boza etj.

Sot, në Kosovë, përdoren edhe ushqimet nga kuzhina tradicionale, edhe ato nga kulturat e ndryshme të botës.



Fjalorthi

Boza - pije freskuese me bazë misrin.

Revani - ëmbëlsirë që bëhet me miell, me gjalpë e me vezë, që piqet në furrë dhe i hidhet sherbet.

36



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe analizë

Diskutohet rreth situatës së 1-rë të dhënë për organizimin e ditëlindjes së Arit me ushqimet e gjyshërve dhe prindërve. Në tekstin “Thello dijet” analizohen informacionet e dhëna rreth përmbajtjes së ushqimeve tradicionale dhe atyre bashkëkohore.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Tabela e koncepteve

I klasifikojmë ushqimet tradicionale sipas përbërjes.

Brumërat	Bulmeti	Pijet	Mishrat
Pogaça	Maza (ajka)	Boza	Suxhuku

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin e fotove, analizën e ushqimeve dhe klasifikimin e tyre sipas përbërjes.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxënit të temës:

Përshkruan dhe krahason ndryshimet e veshjeve, ushqimeve, veglave të punës dhe profesioneve në vendin tonë, përgjatë periudhave historike, nga lashtësia deri më sot.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3,III.4,II.7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ne dhe profesionet

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Emërton fotot e dhëna;
- Analizon punët dhe veglat e një profesioni;
- Përshkruan me shkrim një profesion, zanat të njohur;
- Ilustron të paktën një vegël a pamje të profesionit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Imagjinatë e drejtuar

- Çfarë punojnë prindërit tuaj?

Nxënësit i marrin fletët me fotografi të profesioneve të ndryshme dhe i emërtojnë ato, duke e rrethuar edhe profesionin që e pëlqejnë.

Ne dhe profesionet

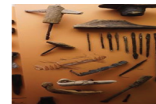
Fjalët kyçe: profesion, mjete, zanat, përkushtim.



Shpreh mendimin tënd

- Cilat janë profesionet e prindërve të tu?
- Çfarë mjete të punës përdorin ata?
- Analizo fotografitë me informacionet e dhëna!

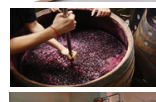
Në një panair të profesioneve, ishin paraqitur me fotografi dhe përshkrim profesioneve të ndryshme dhe mjetet e tyre.



Zdruktëtaria është profesion i vjetër. Zdruktëtarët merreshin me punime druri dhe krijojnë gjëra të ndryshme me vegla mjaft të thjeshta.



Sot, druri përpunohet nëpër fabrika me makineri moderne. Për një kohë të shkurtër punohen vegla, dyer, dritare e mobilie për shtëpi e institucione të ndryshme.



Kosova njihet për vreshtat dhe kultivimin e rrushit të tryezës dhe atij të verës. Prodhimi i verës është traditë e vjetër jona. I tërë rrushi për verë ndrydhej me këmbë ose me ndonjë shkop.



Në ditët e sotme, vera prodhohet në fabrika bashkëkohore. Shtrydja e rrushit bëhet me makina e, më pas, të gjitha procedurat deri te mbushja e shisheve shkojnë në linja të veçanta të fabrikës.



Profesioni i gazetarisë mundëson prodhimin dhe shpërndarjen e informacioneve për ngjarjet e fundit. Mjete pune të gazetarit në të kaluarën ishin: fletorja, lapsi dhe një makinë shkrimi. Mbledhja e informacioneve ishte shumë e vështirë. Me zhvillimin e teknologjisë, u shpikën mjete të ndryshme informacioni, si: telegrafi, radioja, televizori etj., të cilat mundësojnë që mbledhja e informacionit të bëhet më shpejt. Sot, interneti ka mundësuar marrjen dhe dhënien aty për aty të informacioneve në tërë botën.





Profesioni i mjekut/mjekes është profesion i shëndetësisë, që përfshin diagnostikimin, trajtimin dhe kujdesin për shëndetin tonë. Mjeku, pas diplomimit, betohet që gjatë gjithë jetës së tij do t'i ndihmojë e do t'u shërbejë pacientëve. Mjekët dikur, edhe pse në mungesë të mjeteve, i bënin vizitat me stetoskop dhe diagnostikonin sëmundje të ndryshme. Sot, edhe kjo fushë është zhvilluar me zhvillimin e mjeteve të ndryshme teknologjike.

Mos harro!

Të gjitha profesionet janë të domosdoshme dhe të rëndësishme që të funksionojë jeta në shoqëri.



Pyetje për ty

- Cilat profesione u panë në panair?
- Pse ushtrimi i profesionit ishte më i vështirë dikur?
- Çfarë e lehtësoi punën në secilin profesion?

Shkruaj për profesionin që dëshiron ta kesh në të ardhmen!



Diskuto

- Cilat nga zanatet janë në zhdukje në Kosovë?
- Cilat janë masat që po merren për vazhdimin e punës së tyre?
- Analizo: cili nga zanatet mendon se duhet të vazhdojë? Pse?



Thello dijet

Profesioni është puna që një njeri kryen, i cili ka parapërgatitje të posaçme, qoftë përmes edukimit, qoftë përmes kurseve trajnuese. Njeriu zgjedh profesionin që ka dëshirë dhe mëson e specializohet për ta kryer atë punë. Secili profesion ka rëndësinë e tij. Puna në vendin tonë dikur është kryer me vështirësi për shkak të mungesës së mjeteve të punës. Me zhvillimin e teknologjisë, sot, edhe te ne, si në të gjitha vendet e botës, puna kryhet me mjete bashkëkohore. Çdo profesion që ka njeriu, duhet të bëhet me përkushtim dhe përgjegjësi.

39



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Përvijim i të menduarit

Pas përzgjedhjes së profesionit të pëlqyer, tregojnë disa veçori të këtij profesioni. Analizojmë materialin e dhënë duke iu përgjigjur pyetjeve të dhëna.

- Cilat profesione u panë në projektor?
- Pse ushtrimi i profesionit ishte më i vështirë dikur?
- Çfarë e bën më të lehtë punën në secilin profesion?

Diskutimi dhe analizimi i fotove dhe informatave në libër ndihmon në njohjen e profesioneve e veglave të ndryshme.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

Secili nxënës shkruan për profesionin a zanatin që di dhe lexon para shokëve/shoqeve, duke e shoqëruar edhe me një ilustrim.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për emërtimin e fotografive të dhëna, analizimin dhe diskutimin, si dhe shkrimin e ilustrimin e bërë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese, të realizojë projektin e dhënë.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Si kanë jetuar të parët tanë?

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegojnë për organizimin e jetës në familje dhe në shoqëri, si dhe rolet gjinore, përgjatë periudhave të ndryshme historike.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3 II. 2. III. 1, 2 VI. 3.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Organizimi i jetës në familje dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Përshkruan detyrat apo punët e anëtarëve të familjes në shtëpi;
- Analizon fotografitë e dhëna në libër;
- Krahason organizimin familjar, shoqëror, dikur dhe sot.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjyhe shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Pyeten nxënësit:

- Cilat janë detyrat apo punët e anëtarëve të familjes suaj?

Marrim mendimet e tyre duke përshkruar se cilat punë bëjnë ata, detyrat e tyre në familje etj.

Organizimi i jetës në familje dhe në shoqëri

Fjalët kyçe: familje, shoqëri, barazi, vendimarrje.

Situatë: Nëna ime është arkitekte në një kompani ndërtimi, ndërsa babai është avokat. Në shtëpi, ata çdoherë i organizojnë dhe i ndajnë punët. Në familjen tonë, tashmë është bërë traditë që të darkojmë së bashku. Babai përgatit ushqimin, ndërsa nëna e përgatit tryezën. Unë dhe vëllai u ndihmojmë, sepse prindërit çdoherë na thonë: "Ne duhet të gjithë të kontribuojmë për mirëqenien e familjes sonë dhe ta udhëheqim së bashku atë". Teksa po hanim sot, ne po diskutonim edhe për gjërat që do të blinim, sepse tashmë kishim vendosur që do ta ndërronim pamjen e dhomës së ndenjes. Të gjithë i dhamë propozimet tona. Diskutuan derisa arritëm në një vendim të përbashkët.



Pyetje për ty

- Si ishte një ditë e zakonshme në familjen e Olsës?
- Cilat punë po bënte secili anëtar?
- Çfarë mendon se do të ndodhë, nëse nuk punojnë të gjithë në shtëpi?
- Po në shtëpinë tënde, si i ndani punët?

Analizoj fotografi të dhëna.



Pyetje për ty

- Çfarë tregojnë fotografi të dhëna?
- A mund të kryhen të gjitha punët njësoj nga burrat dhe gratë?



Thello dijet

Gjatë periudhave të ndryshme historike, organizimi i jetës në familje dhe në shoqëri ka ndryshuar vazhdimisht. Në një kohë, organizimi është bërë nga gratë (ky quhet matriarkat), ndërsa në një kohë tjetër është bërë nga burrat (ky quhet patriarkat). Sot, organizimi i jetës në familje dhe në shoqëri është i përbashkët. Ai bazohet në vendimarrje të përbashkët. Secili nga anëtarët e familjes ka detyrat dhe përgjegjësitë e tij. Kështu, secili kontribuon për mirëqenien e familjes.

42



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Mësimdhënia e ndërsjellë

Analizojmë situatën 1 dhe fotografi të dhëna në libër. Gjatë analizës kemi parasysh pyetjet e parashtruara, p.sh.:

- A mund të kryhen të gjitha punët nga burrat dhe gratë?
- Çka kuptojmë me fjalën matriarkat dhe patriarkat?

Përgjigjet i marrim nga informatat e dhëna në libër.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Ditari dypjesësh

Jeta dikur	Jeta sot

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin, analizimin dhe krahasimin e organizimit të jetës dikur dhe sot.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegon se si njerëzit dhe popujt dallojnë mes vete për nga kultura, gjuha, traditat, besimet dhe vlerat dhe shpreh mirëkuptim për të drejtën e zbatimit në të përditshmen e tyre.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.1,2, III.1,4, V.8 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kultura, gjuha, traditat dhe vlerat njerëzore

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Emërton figurat në fotot e dhëna;
- Analizon tekstin e dhënë;
- Formulon konceptet për fjalët: kulturë, gjuhë, traditë dhe vlera njerëzore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh

Nxënësit ndahen në katër grupe dhe u shpërndahen fletët e përgatitura me figura që kanë të bëjnë me kulturën, traditat etj. Pyeten:

- Si mund t'i emërtoni figurat e dhëna në fletë?

Nxënësit i emërtojnë figurat e dhëna në foto dhe diskutojnë për secilën veç e veç.

Nga përgjigjet e dhëna, parashtrohen pyetje të tjera për të marrë mendime të ndryshme.

Të ndryshëm, por të barabartë Kultura, gjuha, tradita dhe vlerat njerëzore

Fjalët kyçe: gjuhë, kulturë, traditë, zakon, vlera njerëzore.

Shpreh mendimin tënd

Plotëso:

Emri dhe mbiemri

Gjuha amtare:

Kombësia:

Njerëzit janë qenie të gjalla, që komunikojnë e bashkëpunojnë, duke përdorur të njëjtën gjuhë, qoftë përmes zërit, qoftë të folur, qoftë përmes shenjash.

Situatë: Një ditë, nxënësit e klasës së pestë vendosën që të diskutonin për diversitetin etnik dhe kulturor. Ata u ulën në formë rrethore dhe filluan që të flisnin me radhë. Ana mori fjalën e para dhe tha se ne na bashkojnë shumë gjëra. "Po", - ndërhyri menjëherë Lisi. "Të gjithë ne flasim, ecim, mendojmë dhe kujdesemi për njëri-tjetrin". "Unë dua të di,- tha Mati, - se nga se ndryshojnë njerëzit? "Njerëzit ndryshojnë nga përkatësia kombëtare, gjuha që flasin, vendi ku jetojnë etj.", nxitoi të fliste Era. "Ne kemi traditat, veshjet, ushqimin tonë, vlerat njerëzore që nuk i harrojmë edhe kur largohemi nga vendlindja jonë", tha Meritoni me krenari. Nxënësit diskutuan gjatë midis tyre dhe në fund kuptuan se kulturat duhen respektuar gjithmonë nga njëri-tjetri. Në fund, ata përqafuan njëri-tjetrin duke buzëqeshur.



44



Pyetje për ty

- Diskuto me mësuesin/en dhe prindërit rreth kulturave të ndryshme!
- Flisni për vlerat tradicionale të vendit tonë!
- Shpjego fjalinë: "Pranoji njerëzit (shoqen dhe shokun) ashtu siç janë, pa i paragjykuar për kulturën, gjuhën apo traditat e tyre!"



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për veshjet dhe ushqimet në kulturat e ndryshme të botës.



Diskuto

- A dalluakan veshjet ndërmjet popujve të ndryshëm në botë?
- Po ushqimet?
- Analizo se pse ushqimet dhe veshjet janë pjesë e kulturës së secilit popull.



Thello dijet

Familja ka ndikim të drejtpërdrejtë në zhvillimin dhe kujdesin emocional dhe në të jetuarit në shoqëri për çdo fëmijë.

- Kultura tradicionale dhe zakonet përbëjnë një nga karakteristikat e rëndësishme etnike të çdo bashkësie shoqërore, sipas të cilave është zhvilluar jeta e popullit në të kaluarën.
- Kulturat në botë ndryshojnë nga njëra-tjetra në shumë aspekte. Komunitetet mund të përdorin gjuhë, ushqime, veshje apo t'u përkasin religjioneve (feve) të ndryshme.
- Gjuha (qoftë e folur, qoftë e shenjavë) është mjet përmes të cilit njerëzit shprehin ndjenjat dhe mendimet e tyre, si dhe komunikojnë mes vete. Gjuha, po ashtu, është element i rëndësishëm i identitetit kulturor të një populli.
- Gjuhët e shenjavë, sikurse gjuhët e folura, kanë gramatikën dhe fjalorin përkatës dhe mund të mësohen si gjuhë amtare apo gjuhë e parë.

Mos harro! Komunikimi i mirëfilltë është çelës për çdo sukses në jetë.

Rretho.

- Vlerë njerëzore është:

a) dashuria; b) singëriteti; c) paqja; d) dashamirësia.

45



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes *Mësimdhënia e ndërsjellë*

Lexohet dhe diskutohet bashkërisht rasti i dhënë në situatën e parë. Kërkohet nga nxënësit të shprehin mendime rreth këtyre pyetjeve:

- Çka dini për kulturën tonë dhe kulturat e tjera?
- Cilat janë traditat e vendit tonë?

Analizohet pjesa e dhënë në libër si dhe diskutohen shembujt e marrë nga interneti. Krahason veshjet e popujve të ndryshëm të ilustruara përmes fotove, gjuha që flasin e shumë elemente të tjera.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit *Shkrim i lirë*

U shpërndahen grupeve fletët, ku duhet të formulojnë nga një koncept për fjalët *kulturë, gjuhë, traditë dhe vlera njerëzore*. Më pas i prezatojnë ato para nxënësve të tjerë, të cilët e vërtetojnë saktësinë e dhënë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për emërtimin e figurave të dhëna në foto, për përdorimin e një fjalori të pasur, aftësitë e të analizuarit dhe të shkruarit saktë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxënit të temës:

Vlerëson diversitetin etnik e kulturor si vlerë të shoqërisë kosovare.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.2,3 III.2,3, VI.3,8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Llojllojshmëria (diversiteti) etnike e kulturore

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Numëron etnitë që jetojnë në vendin tonë;
- Analizon kulturën, kombësinë, fenë, racën, gjuhën e etnive në Kosovë;
- Dallon diversitetin etnik nga ai kulturor.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Imagjinatë e drejtuar

Shtrohet pyetja:

- Sa lloje të etnive janë në vendin tonë?

Nxënësit përgjigjen duke i përmendur etnitë që janë në vendin tonë, si p.sh.: shqiptarët, serbët, turqit, boshnjakët, romët, ashkalinjtë, egjiptianët etj. I shkruajnë edhe në tabelën e mëposhtme.

Shqiptarë	Serbë	Turq	Boshnjakë	Romë	Ashkalinj	Egjiptianë

Llojllojshmëria (diversiteti) etnike e kulturore

Fjalët kyçe: diversitet etnik, diversitet kulturor.



Shpreh mendimin tënd

- A e di çfarë do të thotë llojllojshmëri (diversitet) etnike e kulturore?
- Si i kupton këto thënie:

"Shumëllojshmëria është kripa e jetës."
William Cooper

"Diversiteti kulturor është diçka që duhet vlerësuar, e jo diçka që duhet pasur frikë."
Kofi Annan





Pyetje për ty

- Çfarë shikon në fotografitë e mësipërme?
- Për cilat komunitete bëhet fjalë?
- Shpjego çka është llojllojshmëria etnike e kulturore.
- Shpjego pse është e rëndësishme llojllojshmëria etnike e kulturore.



Diskuto

- Pse është e rëndësishme që në shkollë të ketë diversitet etnik e kulturor?
- Çfarë bën ti për ta mbështetur diversitetin në shoqëri?

Këshillë: Diversiteti na bën më mendjehapur.



Thello dijet

Diversiteti etnik dhe kulturor nënkupton llojllojshmërinë e popujve dhe kulturave të ndryshme. Diversiteti etnik e kulturor përfshin kulturën, kombësinë, fenë, racën, gjuhën etj. Të gjithë njerëzit janë të barabartë dhe njësoj të rëndësishëm, pa marrë parasysh kulturën, vendin e prejardhjes, gjuhën që flasin, racën a kombësinë, gjendjen shëndetësore, moshën etj., sepse rëndësia e njeriut matet me kontributin që jep për të mirën e përbashkët të shoqërisë ku jetojnë dhe njerëzimit në përgjithësi. Jeta në diversitetin etnik e kulturor nënkupton pranimin e njëri-tjetrit në shoqëri, bashkëpunimin, vendimmarrjen e përbashkët etj., të cilat janë kushte të domosdoshme për një shoqëri me vlera.

Në Kosovë ka diversitet etnik e kulturor, sepse jetojnë popuj të ndryshëm, si: shqiptarë, serbë, turq, boshnjakë, romë, ashkalinj, egjiptianë etj. Të gjithë popujt kanë të drejta të barabarta.

48



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe analizë

Shtrohen pyetjet:

- Çka është llojllojshmëria etnike dhe kulturore?
- Pse është e rëndësishme llojllojshmëria etnike dhe kulturore për një vend?

Pasi të jenë përgjigjur nxënësit, së bashku e lexojmë dhe e analizojmë tekstin. Pyeten:

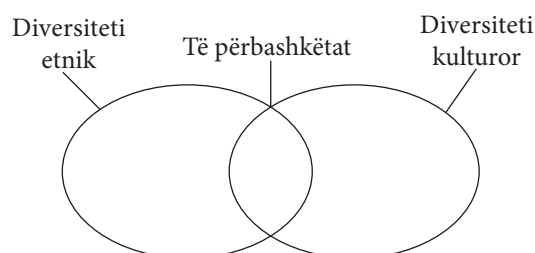
- Çka do të thotë diversitet?
- Si e mbështetni ju diversitetin në shkollë dhe në shoqërinë tuaj?



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Diagrami i Venit



Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për numërimin e llojeve të etnive që dinë, për përdorimin e një fjalori të pasur gjatë diskutimit dhe analizës, për dallimin e fjalës “diversitet”, diversitet etnik dhe diversitet kulturor, si dhe të përbashkëtat e rëndësishme të tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegon dallimet gjinore dhe mënyrën se si reflektohen ato në marrëdhëniet ndërpersonale, përfshirë edhe bashkëpunimin dhe mirëkuptimin mes gjinive.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3,II.7, III.1,VI.1,3,4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Bashkëpunojmë për të mirën e përbashkët

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Përshkruan punët e anëtarëve të familjes;
- Përcakton fjalët që kontribuojnë për bashkëpunim;
- Shkruan se si bashkëpunuan në zgjidhjen e situatës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Imagjinatë e drejtuar

U parashitohet nxënësve pyetja:

- Cilat janë punët që i kryejnë anëtarët e familjes suaj? Ata i shprehin mendimet e tyre.

Po ashtu, gjatë përshkrimit tregojnë se çfarë punë kryejnë.

- Cilat janë punët që i bëni në shtëpi?
- Me kë bashkëpunoni kur punoni në familjen tuaj?

Nga mendimet e marra vijojmë te situata e dhënë.

Bashkëpunojmë për të mirën e përbashkët

Fjalët kyçe: mirëkuptim, bashkëpunim, vetëpërmbytje, kompromis, zgjidhje.

Shpreh mendimin tënd

- Çfarë sheh në figurën e mëposhtme?

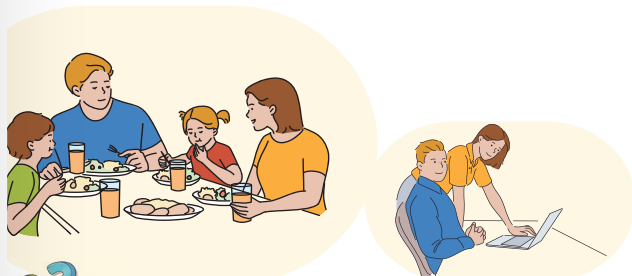


Ne jemi një familje e lumtur, sepse çdoherë bashkëpunojmë dhe jemi të drejtë ndaj njëri-tjetrit. Bashkëpunimi sjell dashuri dhe mirëkuptim në çdo familje.

Pyetje për ty

- A bashkëpunoni për t'i zgjidhur problemet?
- Çfarë cilësi duhet të tregoni për të pasur sukses në bashkëpunimin tuaj?
- A keni pasur ndonjë rast kur nuk keni arritur të bashkëpunoni? Nëse po, tregoni pse.

Situatë: Kompania e shitjeve drejtohej nga një bord, në krye të të cilit ishte babai i Dritanit. Në familje shpesh diskutohej për punët e kompanisë dhe detyrimet familjare. Nëna e Dritanit ishte ekonomiste me profesion dhe e menaxhonte shumë mirë ekonominë familjare. Në çastet e rritjes së kompanisë, sidomos nga blerjet online, me propozimin e babait të Dritanit, ai kaloi në një punë tjetër si menaxher, ndërsa nëna erdhi në krye të kompanisë. Kështu, biznesi i tyre familjar pati edhe më shumë sukses pas menaxhimit profesional të nënës së Dritanit.



Pyetje për ty

- Kush e drejtonte ekonominë në familjen e Dritanit?
- Si ju duket propozimi i babait të Dritanit?
- A mendoni se mirëkuptimi brenda familjes ndihmon për forcimin e harmonisë dhe rritjen e mirëqenies?
- A bashkëpunoni ju në familjen tuaj?



Thello dijet

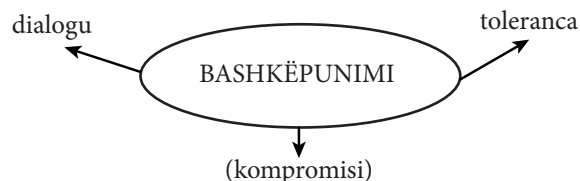
Të gjithë duhet të bashkëpunojmë për të mirën e përbashkët. Kur tregohemi tolerantë dhe mirëkuptues, kemi mundësi që të gjejmë një zgjidhje më të mirë për problemin që kemi. Kështu, u largohemi keqkuptimeve dhe konflikteve që mund të lindin në familje apo dhe mjedise të tjera. Anëtarët e familjes duhet të jenë tolerantë me njëri-tjetrin, për të mirën e përbashkët. Kompromisi ndihmon që të kemi sukses për zgjidhjen e problemeve në familje. Vetëm nëpërmjet bashkëpunimit dhe mirëkuptimit, jeta mund të bëhet më e mirë në familje dhe kudo.

51



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Përvijim i të menduarit

Shqyrtohet situata e parë e dhënë në libër, analizohen dhe përcaktohen disa fjalë të cilat kontribuojnë në bashkëpunim.



Lexohet pjesa e dhënë në libër si informacion shtesë rreth bashkëpunimit.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

Shpërndahet në secilin grup nga një zarf me nga një situatë të caktuar. Secili grup do të japë kontributin për zgjidhjen e problemit duke bashkëpunuar dhe shkruar zgjidhjen e problemit sipas situatës. Prezantojnë grupet dhe e përzgjedhin grupin i cili bashkëpunoi më mirë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin dhe përdorimin e një fjalori të pasur, aftësitë e të shprehurit të mendimeve të sakta dhe për kontributin e dhënë më shkrim në situatat e paraqitura.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Merr pjesë dhe kontribuon në aktivitetet e ndryshme të cilat promovojnë paqen, mirëkuptimin, tolerancën ndërpersonale, ndërgjinore, familjare, shoqërore, fetare (si Dita Ndërkombëtare e Tolerancës).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3.5, II.3, III.1.2.3, V.2, VI.2.3.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ne na bashkon toleranca

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Përkufizon tolerancën si nocion;
- Promovon tolerancën në klasë, shkollë, familje.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh

Në fillim të orës shtrohet pyetja:

- Çfarë dini për tolerancën?

Nxënësit i shkruajnë përgjigjet në fletoret e tyre, më pas i lexojnë dhe i paraqesin ato në tabelë në formë stuhi mendimesh (shkruhen vetëm fjalët kyçe).

Ne na bashkon toleranca

Fjalët kyçe: tolerancë, mirëkuptim, dashuri, respekt, bashkëpunim.

Shpreh mendimin tënd

- Trego ku e ke dëgjuar fjalën **tolerancë**.



Nxënësit e klasës së pestë diskutuan për tolerancën.
Tolerancë për mua do të thotë:





Pyetje për ty

- Trego një rast kur ke qenë tolerant me një shok ose të afërm!
- Si je ndier ti kur dikush ka qenë tolerant me ty? Tregoje arsyen.
- A është toleranca temë e rëndësishme në mes njerëzve?
- A mund të tregoni raste kur ka pasur mungesë tolerance?



Diskuto

- Krahasoni bisedën që bëtë në fillim në klasë për tolerancën me këtë që lexuat më lart!



Thello dijet

Toleranca nënkupton gatishmërinë për të pranuar ose për t'u pajtuar me mendimet, sjelljet dhe njerëzit që nuk janë si ju. Kjo do të thotë të tregosh respekt për racën, gjininë, mendimet, fenë dhe ideologjitë e njerëzve apo grupeve të tjera dhe të admirosh cilësitë e mira dhe punën e mirë të të tjerëve.

Njerëzit kanë mendime dhe pikëpamje të ndryshme për çështje dhe tema të ndryshme, si nga sporti, arti, muzika, librat, religjioni e shumë të tjera. Toleranca në këtë rast nënkupton respektimin e mendimeve të secilit/ës, për aq sa ato nuk ndjellin urrejtje ndaj tjetrit. Bota është e llojlojshme në aspektin kulturor. Toleranca dhe respektimi i të tjerëve janë kushte të domosdoshme për funksionimin në shoqëri. Sot, në botë, shënohen edhe ditë ndërkombëtare që lidhen me tolerancën, si: *Dita Ndërkombëtare e Tolerancës - 16 Nëntori, Dita Ndërkombëtare e Paqes - 21 Shtatori etj.*

54



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Di/Dua të di/Mësova

Në tabelë paraqitet teknika e dhënë.

Në pjesën e parë shkruhen mendimet e nxënësve, në të dytën pyetjet që ata duan të dinë për tolerancën dhe në pjesën e tretë shkruhen fjalët apo mendimet e reja që nxënësit mësuuan për tolerancën.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim i lirë

Nxënësit në grupe kanë për detyrë të shkruajnë në fletë A4 nga dy këshilla për tolerancën. Fletët vendosen në tabelë dhe një përfaqësues i grupit i lexon këshillat që ka shkruar grupi.

Këshillat mund të paraqiten në hamer dhe të vendosen në holl të shkollës (fotografitë mund të merren nga interneti).

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për promovimin e tolerancës dhe përkufizimin si nocion.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Të ndryshëm, por të barabartë

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Merr pjesë dhe kontribuon në aktivitete të ndryshme të cilat promovojnë paqen, mirëkuptimin, tolerancën ndërpersonale, ndërgjinore, familjare, shoqërore, fetare, etnike etj. (si: Dita Ndërkombëtare e Tolerancës, Dita Ndërkombëtare e Paqes, Dita e Gruas etj.).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.3, III. 1, VI. 1, 4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ndërmjetësimi mes bashkëmoshatarëve

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Tregon raste të konfliktit;
- Analizon tekstin e dhënë;
- Krijon raste për zgjidhje të konfliktit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh

Në tabelë vendoset një fotografi e cila paraqet një konflikt mes tre personash, dhe nxënësit kanë për detyrë të shprehin mendime lidhur me të. Kështu arrihet të qëllimi i orës mësimore, ku do të shtjellohet tema për konfliktin.

Nxënësit pyeten nëse kanë hasur ndonjëherë në ndonjë situatë të tillë konfliktore.

Ndërmjetësimi mes bashkëmoshatarëve

Fjalët kyçe: mosmarrëveshje, konflikt, mirëkuptim, bashkëpunim, respekt, ndërmjetësim.

Çfarë është konflikti?

Shumë njerëz nuk pajtohen me njëri-tjetrin.

Disa të tjerë kanë dëgjuar për **konfliktin**, por nuk e dinë çka është.



Situatë: Pas pushimit të gjatë, nxënësit shkuan me ngut në klasë. Gjatë këtij momenti, Dona ia kishte thyer lapsin Diellit. Ai u acarua me këtë veprim të saj. Joni ndërhyri dhe i pyeti: "A mund të dalim jashtë për të biseduar?" Të dy u pajtuan. Joni filloi t'i pyeste rreth konfliktit. Dielli dhe Dona dhanë versione të ngjashme të ndodhës. Më pas, Joni pyeti Diellin: "A ke ndonjë laps tjetër?" Dielli tregoi që lapsi, përveçqë i ndihmonte për bukurskrim, ai ishte dhuratë nga gjyshi, të cilin e donte shumë. Kështu, pastaj vazhdoi ta pyeste Donën: "A po e kupton rëndësinë e lapsit të Diellit?" Dona shprehu keqardhje, duke thënë se nuk e kishte bërë me qëllim. Shoku i klasës e përmbodhi situatën. Dona ishte e gatshme t'ia zëvendësonte lapsin. Dielli u pajtua që gjetën një zgjidhje. Ata ia zgjatën dorën njëri-tjetrit dhe u pajtuan që ta vazhdonin shoqërinë e tyre. Dielli e pranoi lapsin e ngjashëm.



56



Pyetje për ty

- Çfarë roli kishte shoku që bashkëbisedoi me Diellin dhe Donën?
- Si do t'i ndihmoje shoqet dhe shokët për ta zgjidhur një konflikt?



Thello dijet

Zakonisht, për ta zgjidhur një rast konflikti, ndihmon një person i tretë, i përshtatshëm për të dyja palët e përfshira.
Personi i tretë quhet ndërmjetësues.



Konflikt do të thotë:

- kur mendimet a këndvështrimet e dy apo më shumë personave për një çështje nuk përputhen;
- kur ka mospajtim aktiv ndërmjet palëve për një çështje të caktuar.

Imagino sikur je përfshirë në një konflikt dhe fol për zgjidhjen e tij.

- Si u zgjidh konflikti juaj?
- Çfarë bëte? Çfarë bëri pala tjetër? Çfarë bëri një i jashtëm? (Kush ishte?)

57



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënët në bashkëpunim

U kërkohet nxënësve të tregojnë ndonjë përvojë paraprake që kanë pasur, dhe se si kanë reaguar në ato raste.

Pyeten:

Cili është roli ynë në situata të tilla?

Çfarë duhet të ndërmarrim nëse hasim në ndonjë situatë të tillë?

Pas diskutimit të përgjigjeve të shprehura, lexohet teksti i dhënë në libër dhe analizohet ngjarja se çfarë ka ndodhur ndërmjet nxënësve.

U parashtrohen këto pyetje:

- Çfarë roli kishte shoku që bashkëbisedoi me Diellin dhe Donën?
- Si do t'i ndihmoje shokët dhe shoqet për ta zgjidhur një konflikt?



Përforsimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënët

Turi i galerisë

Nxënësit do të paraqesin në çifte ndonjë rast të konfliktit ose të mosmarrëveshjes.

Pyeten:

- Si u zgjidh konflikti juaj?
- Çfarë bëte?
- Çfarë bëri pala tjetër? Çfarë bëri një person i jashtëm?

Pas përfundimit të detyrës, nxënësit do të paraqesin para të tjerëve mënyrat për zgjidhjen e konflikteve. Ndërkohë edhe do të merren mendime apo sugjerime lidhur me veprimet e realizuara për të zgjidhur një konflikt.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për dhënien e mendimeve dhe të gjykimeve të arsyeshme, komentimin dhe analizimin e ngjarjeve.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënës të temës:

Krahason respektimin e të Drejtave të Njeriut dhe të Drejtave të Fëmijëve sot me të kaluarën.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3, III.1, 4 V. 8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Njeriu dhe të drejtat e tij

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Tregon të drejtat themelore të njeriut;
- Shkëmben njohuri për të drejtat e njeriut;
- Komenton të drejtat e njeriut duke treguar rëndësinë e tyre.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, lapsa me ngjyra.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Edukatë figurative, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Kllaster

Duke e pasur parasysh që nxënësit kanë njohuri për të drejtat e njeriut edhe nga klasat paraprake, u kërkohet që t'i paraqesin ato në kllaster, si në rastin e mëposhtëm.



E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve
Njeriu dhe të drejtat e tij

Fjalët kyçe: e drejtë e njeriut, liri, barazi, drejtësi, institucion.

Shpreh mendimin tënd

- Çfarë ndodh në një komunitet ku njerëzit nuk kanë njohuri për të drejtat e tyre?
- Po në rastin kur njerëzit i njohin të drejtat e tyre?

Të drejtat e njeriut janë themeli i lirisë, i paqes dhe i drejtësisë, pasi të gjithë njerëzit lindin të lirë e të barabartë në dinjitet e në të drejta. Njerëzit kanë luftuar për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të tyre, duke e përmirësuar edhe jetën në shoqërinë demokratike, pasi ata janë të barabartë në racë, gjini, kulturë etj. Njerëzve në botë u ka ndodhur shumë herë që t'u shkelen dhe të mos u respektohen të drejtat e tyre. Kështu, ata çdoherë kanë luftuar për to, duke e përmirësuar edhe jetën në shoqërinë demokratike. Njerëzit janë të barabartë, pa marrë parasysh racën, gjininë, moshën, kulturën apo çfarëdo faktori tjetër. Në rast të shkeljes së të drejtave, njerëzit çdoherë duhet t'u drejtohen institucioneve përkatëse dhe asnjëherë nuk duhet të heshtin e të pajtohen me atë situatë, pasi të drejtat e tyre mbrohen me ligj.



Anna Eleanor Roosevelt

Lindi në Nju-Jork më 11 tetor 1884. Ajo ishte kryetarja e parë e Komisionit të OKB-së për të Drejtat e Njeriut dhe mbikëqyri hartimin e Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut. Mbrojtiti të drejtat e grave në vendin e punës. Konsiderohet një nga gratë më të vlerësuara në botë.

Në të gjithë botën ka shumë njerëz të cilët nuk gëzojnë të drejtat më elementare dhe bazike, të cilat duhen pranuar në çdo cep të botës si të drejta të qenësishme të të gjithë individëve, pa të cilat asnjë qenie njerëzore nuk mund të jetojë dinjitetshëm dhe e lirë.

Eleanor Roosevelt



Pyetje për ty

- Cilat janë disa nga të drejtat e njeriut?
- A t'i kanë shkelur ndonjëherë të drejtat?
- Si i kuptoni fjalët e Eleanor Roosevelt-it?
- Si duhet të veprojnë njeriu për t'i mbrojtur të drejtat e tij?



Në nenin 1 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, (DUDNJ), thuhet: "Të gjithë njerëzit linden të lirë dhe të barabartë në dinjitet dhe në të drejta. Ata kanë arsye dhe ndërgjegje dhe duhet të sillen ndaj njëri-tjetrit me frymë vëllazërimi."



Diskuto

- Si e kupton këtë nen të DUDNJ-së?
- Trego raste kur janë shkelur të drejtat e njeriut!
- Trego raste kur janë respektuar të drejtat e njeriut!



Thello dijet

Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut (DUDNJ), është një deklaratë e miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara, më 10 dhjetor 1949. Ajo është kushtetuta e gjithë lëvizjes së të drejtave të njeriut. Deklarata përfaqëson përpjekjen e parë globale për mbrojtje të të drejtave themelore, që u takojnë të gjitha qenieve njerëzore. Qytetarët duhet të dinë dhe të vlerësojnë të drejtat e tyre dhe, njëkohësisht, t'i respektojnë të drejtat e të tjerëve. Të drejtat e njeriut janë universale, pra të përbashkëta e të njëjta për të gjithë njerëzit. Ato mbështeten në vlerën e dinjitetit, të lirisë, të barazisë dhe të drejtësisë. Shkollat që mundësojnë Edukimin e të Drejtave të Njeriut (EDNJ), i aftësojnë nxënësit që të jenë qytetarë të përgjegjshëm, që të njohin dhe të vlerësojnë të drejtat dhe liritë e tyre.



Fjalorthi

Shoqëri demokratike - shoqëri ku të gjithë njerëzit janë të lirë dhe kanë të drejta të barabarta.
Universale - që i përket gjithë botës.

62



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim përmes shqyrtimit të përbashkët

Nxënësve u parashtrohen pyetje:

- Çfarë ndodh në një komunitet ku njerëzit nuk kanë njohuri për të drejtat e tyre?
- Po në rastin kur njerëzit i njohin të drejtat e tyre?

Ata shprehin mendime të ndryshme dhe i analizojnë përgjigjet e dhëna, duke arsyetuar se përse mendojnë ashtu.

Po ashtu, ata përgjigjen rreth të drejtave se si kanë qenë më herët dhe sa janë zbatuar, si dhe se si janë në ditët e sotme ato.

Lexohet dhe analizohet teksti i dhënë në libër, duke parashtruar pyetje, diskutuar dhe shkëmbyer mendime e qëndrime të ndryshme.

Përmenden dokumentet dhe institucionet që sigurojnë ose mbrojnë të drejtat e njeriut (p.sh., Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut).



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Unë kam të drejtat e mia

Nxënësve u shpërndahen fletët A4, ku në to

përmes vizatimit të thjeshtë do të paraqesin disa të drejta të cilët ata i konsiderojnë si parësore në jetën e tyre të përditshme.

Disa prej tyre do të bëjnë komentimin e të drejtave, për të treguar rëndësinë e tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për angazhimin e treguar dhe shkëmbimin e njohurive.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon se si shteti i Kosovës garanton të drejtat e secilit qytetar, përfshirë edhe të Drejtat e Fëmijëve, pa marrë parasysh përkatësitë e ndryshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I. 1, 3. II. 2, 3. V. 8 VI. 2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Fëmijët gëzojnë të drejta

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon të drejtat nga përgjegjësitë;
- Diskuton të drejtat e fëmijëve;
- Analizon mënyrën e zbatimit të të drejtave.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Etiketa, Konventa për të Drejtat e Fëmijëve.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Parashikimi me terma paraprakë

Nxënësve u shënohen disa fjalë në tabelë, si:



Fëmijët gëzojnë të drejta

Fjalët kyçe: konventë, e drejtë, mbështetje, fëmijë, respekt.

Shpreh mendimin tënd

– Diskutoni rreth fotografive të mëposhtme. Shkruani nga një fjalë me secilën prej fjalëve të dhëna.



Tolerancë



Liri



Paqe



Dashuri

Situatë: - Familja e Bledit kishte kohë që jetonte në Zvicër. Si fëmijë ishim kuriozë për shokët e rinj të Bledit dhe për shkollën që po ndiqte atje. Ne e dinim që e drejta për arsimim është një e drejtë themelore e çilitdo fëmijë që jeton në Republikën e Kosovës dhe në mbarë botën. Shkëmbyem kontakte me Bledin, sepse donim të dinim më shumë për rregullat e shkollimit, programet apo mësimet që do të ndiqte ai. Të drejtat e fëmijëve, edhe pse mbrohen nga Konventa Ndërkombëtare, mund të mos respektohen njëjloj në të gjitha vendet e botës.

Thello dijet

Në të kaluarën, por edhe sot, në shumë vende të botës, shfrytëzimi dhe diskriminimi i fëmijëve ka qenë dhe është dukuri e përhapur. Jo në pak raste është ushtruar dhunë fizike ndaj fëmijëve në shkollë, në familje dhe në komunitet. Të drejtat e fëmijëve kanë për qëllim të ruajnë dinjitetin e fëmijëve, të sigurojnë kujdesin shëndetësor, strehimin, arsimimin, arëtimin dhe t'u mundësojnë pjesëmarrje me mundësi të barabarta në shoqëri.

Pse në botë ka fëmijë që punojnë edhe pse janë nën moshën e punës?



Pyetje për ty

- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në Kosovë?
- Po të drejtat e fëmijëve në vendet e tjera të botës?
- A janë respektuar të drejtat e fëmijëve në të kaluarën?
- Po sot, a respektohen të drejtat e fëmijëve?
- A janë të njëjta të drejtat që duhet të gëzojnë fëmijët në të gjithë botën?
- A ka raste që këto të drejta shkelen? Pse?



- Ne jemi fëmijët e botës, na trajtoni njëjloj!
- Secili nga ne ka një emër dhe një atdhe!
- Nëse sëmuremi, kujdesuni për ne!
- Na strehoni dhe na ushqeni!
- Ne kemi nevojë për një familje!
- Na mbroini nga ata që na keqtrajtojnë!

Diskuto

Në nenin 31.1 të Konventës së të Drejtave të Fëmijëve, thuhet: "Shtetet Palë i njohin fëmijës të drejtën të pushojë dhe të argëtohet, të praktikojë lojëra dhe veprimtari çlodhëse, në përputhje me moshën, si dhe të marrë pjesë lirisht në jetën kulturore dhe artistike."

- Si zbatohet kjo e drejtë e fëmijëve në familjen tënde?
- Si zbatohet kjo e drejtë të fëmijët e tjerë?



Thello dijet

Fëmijët kanë nevojë për kujdes shëndetësor cilësor, arsimim, ushqim, mjedis të pastër etj. Ata duhet të mbrohen nga çdo formë e dhunës fizike, mendore, nga fyerjet, keqtrajtimet, puna e rrezikshme, që dëmton shëndetin e tyre, nga të gjitha format e shfrytëzimit dhe të abuzimit seksual. Fëmijët kanë të drejtë për pushim dhe argëtim, të praktikojnë lojëra dhe veprimtari argëtuese në përshatje me moshën. Fëmijët që kanë lloje të ndryshme të aftësive të veçanta, kanë nevojë për kujdes dhe mbështetje të shoqërisë dhe të shtetit. Konventa për të Drejtat e Fëmijëve (KDF), miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e Organizatës së Kombeve të Bashkuara, më 20 nëntor 1989, me 54 nenet e saj, është ligjërish e detyrueshme dhe aty e gjen veten çdo fëmijë. UNICEF-i është organizatë e Kombeve të Bashkuara, që e ka shtrirë aktivitetin në më shumë se 190 vende të botës. Qëllimi i saj është që t'i ndihmojë të gjithë fëmijët në mbarë botën që t'i gëzojnë të drejtat e tyre.

65

Pyeten nxënësit se çfarë na kujtojnë këto fjalë dhe me çfarë kanë të bëjnë. Theksohet se janë të drejta, mirëpo duhet pasur edhe përgjegjësi ndaj të drejtave tona (p.sh., ne kemi të drejtë të shkollohemi, por kemi përgjegjësi ndaj shkollës që të vijojmë mësimet sipas orarit, të respektojmë rregullat e shkollës etj.).



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Insert

Pas diskutimit të fotografive të paraqitura në libër, do të lexohet teksti në pjesë të ndara. Pas diskutimit të njohurive të marra, parashtrohen disa pyetje, si për shembull:

- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në Kosovë?
- A janë të njëjta të drejtat që duhet të gëzojnë fëmijët në të gjithë botën?
- A respektohen të drejtat e fëmijëve në të gjitha vendet?
- A ka raste kur shkelen të drejtat dhe përse mendoni që shkelen?

Lexohet edhe pjesa tjetër e mbetur dhe diskutohet përsëri për të drejtat dhe organizatat që përpiqen të mbrojnë të drejtat e fëmijëve.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mendo/ Puno në dyshe/ Shkëmbe me të tjerët

Nxënësve do t'u shpërndahen etiketa me të drejtat e fëmijëve. Dy nxënës do ta kenë një të drejtë dhe do të shkruajnë lidhur për të.

- Sa mendoni që zbatohet te fëmijët e Kosovës?
- Cila është rëndësia e kësaj të drejte?

Pastaj secila e drejtë do të diskutohet para shokëve/shoqeve të klasës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për dallimin e të drejtave dhe të përgjegjësisë, bashkëpunimin në çift dhe analizat e dhëna me shkrim.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon se si shteti i Kosovës garanton të drejtat e secilit qytetar, përfshirë edhe të Drejtat e Fëmijëve, pa marrë parasysh përkatësitë e ndryshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.1, 4. II. 2. III. 1, 2. VI. 1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Institucionet që na mbrojnë

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Emërton institucionet në fotot e dhëna;
- Diskuton për mbështetjen që ofrojnë institucionet që na mbrojnë;
- Dallon rolet e institucioneve në mbrojtjen tonë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Foto, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxënësve u paraqiten fotografitë e disa institucioneve të cilat na mbrojnë. Prej tyre do të kërkohet që t'i emërtojnë ato institucione duke parashtruar disa pyetje:

- Si quhet institucioni në foto?
- Çfarë ndihme na ofrojnë?
- Si ndihemi kur dikush na ofron ndihmë?

Institucionet që na mbrojnë

Fjalët kyçe: institucion, avokat, gjykatë, prokurori, polici.



Shpreh mendimin tënd

- Trego për institucionet që na mbrojnë.
- Shkruaj emrat e institucioneve të mëposhtme.





Pyetje për ty

- A dini ndonjë rast ku institucionet i marrin nën mbrojtje fëmijët?
- Cilat janë disa nga institucionet që ju mbrojnë?
- Si mendoni se ndihet një fëmijë i pambrojtur?
- Si ndihet një fëmijë nën mbrojtjen e ligjit?



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet për një nga institucionet për mbrojtjen tënde. Fol për ndihmën dhe mbështetjen që ky institucion të ofron. Diskuto me shoqet dhe shokët e klasës për informacionet e gjetura.



Thello dijet

- Organet e drejtësisë janë institucione për mbrojtjen tonë. Ato duhet të jenë njohëse të mira të ligjit, me qëllim që të japin gjykime të paanshme dhe të marrin vendime të drejta.
- Avokati i popullit shqyrton kërkesat dhe ankesat që vijnë nga njerëzit. Ai u vjen në ndihmë njerëzve, duke i këshilluar ata për t'i mbrojtur të drejtat e tyre, si dhe i përfaqëson ata në proceset e ndryshme gjyqësore, duke zbatuar ligjin, në mbrojtje kundër padrejtësive që mund t'u bëhen.
- Gjyqtarët janë njohës dhe interpretues të ligjeve, të cilët marrin vendime në mbrojtje të të drejtave dhe lirive të njeriut.
- Prokurori është përfaqësues i shtetit, i cili ngre akuza për shkelje të ndryshme dhe i mbron ato në gjykatë.
- Policia është organ i mbrojtjes së ligjit. Ajo parandalon veprime që rrezikojnë jetën e qytetarëve dhe merr masa për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të njeriut.
- Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike është institucioni më i lartë shëndetësor në Kosovë, i cili organizon dhe zbaton politikat shëndetësore, për mbrojtje të jetës dhe shëndetit të njerëzve.

68

- gjykatësi;
- prokuroria.

Nxënësit do të aktrojnë në atë mënyrë që p.sh., një personit i është mohuar e drejta. Çështja së pari do të hetohet ose do të paraqitet në polici dhe pastaj do të shqyrtohet edhe në gjykatë dhe në prokurori. Në fund arrihet një zgjidhje për mbrojtjen e të drejtave.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për emërtimin e figurave të dhëna në foto, përdorimin e një fjalori të pasur dhe aftësinë e luajtjes së rolit të caktuar.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Mësimdhënia e ndërsjellë

Lexohet dhe analizohet teksti i dhënë në libër. Në këtë rast, përmes projektorit, do të paraqiten institucionet dhe personat që punojnë në këto institucione që na mbrojnë dhe tregojmë rolin e secilit prej tyre.

Avokati - shqyrton kërkesat dhe ankesat që vijnë nga njerëzit.

Gjyqtarët - marrin vendime në mbrojtje të të drejtave dhe lirive të njeriut.

Policia - merr masa për mbrojtje të lirive dhe të të drejtave të njeriut.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxëniet Lojë me role

Nxënësit do të organizohen për të luajtur në role institucionet që na mbrojnë.

Rolet janë:

- personat që shkelin të drejtat;
- personave që u shkelen të drejtat;
- policia;
- avokati;

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon se si shteti i Kosovës garanton të drejtat e secilit qytetar, përfshirë edhe të Drejtat e Fëmijëve, pa marrë parasysh përkatësitë e ndryshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3,II.2,3,7 III.1,4,V.8 VI.2,3,4,6.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Jam qytetar me të drejta dhe përgjegjësi

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon përgjegjësitë në shkollë dhe komunitet;
- Dallon të drejtat dhe përgjegjësitë;
- Aplikon të drejtat dhe përgjegjësitë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Imagjinatë e drejtuar

Prej nxënësve kërkohet që të tregojnë disa përgjegjësi të cilat i kanë në shkollë dhe në komunitet.

Përgjegjësitë në shkollë	Përgjegjësitë në komunitet

Jam qytetar me të drejta dhe përgjegjësi

Fjalët kyçe: qytetar aktiv, e drejtë, përgjegjësi, pjesëmarrje.



Shpreh mendimin tënd

– Shkruaj dy detyra që duhet t'i përmbushësh për të qenë:



– nxënës i përgjegjshëm në shkollë

a. _____

b. _____



– fëmijë i përgjegjshëm në komunitet.

c. _____

d. _____

Ndihem i sigurt kur mendoj se në vendin tim mbrohen të drejtat e fëmijëve. Një vend demokratik nuk i shkel asnjëherë të drejtat e qytetarëve të tij. Detyra e institucioneve është t'i mbrojnë fëmijët e qytetarët e vet. Fëmijët duhet të marrin pjesë në diskutime të ndryshme për përmirësimin a ndryshimin e rregullave që ata mendojnë se duhen ndryshuar/plotësuar. Kështu, ata kontribuojnë për ndërtimin e një shoqërie me vlera në të ardhmen.





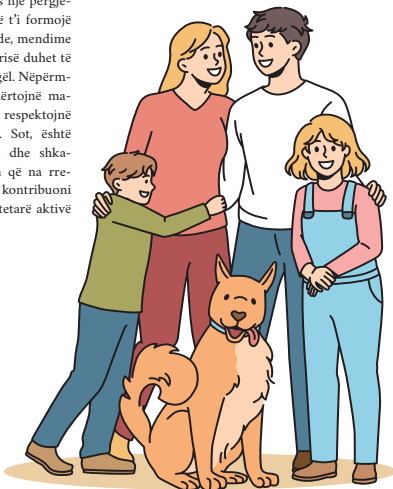
Pyetje për ty

- Cilat janë të drejtat që mbrohen në vendin tënd?
- Evidento disa përgjegjësi që ti ke marrë.
- Pse fëmijët duhet të shprehin mendimin e tyre?



Thello dijet

Çdo shoqëri ka të drejtat dhe përgjegjësitë që duhet t'i përmbushin qytetarët e saj. Kur merr përsipër të bësh një detyrë, ti i ke krijuar vetes një përgjegjësi. Shkolla ka për detyrë që t'i formojë nxënësit si qytetarë të lirë në ide, mendime dhe veprime. Ndjenja e qytetarisë duhet të praktikohet që në moshë të vogël. Nëpërmjet mirëkuptimit, nxënësit ndërtojnë marrëdhënie me të tjerët dhe i respektojnë ato duke treguar përgjegjësi. Sot, është rritur përgjegjësia për veten dhe shkollën e informacionit për botën që na rrethon. Kjo ju ndihmon që të kontribuoni në komunitet, duke u bërë qytetarë aktivë të tij.



71

Nxënësit shprehin mendime dhe i shënojnë ato në tabelë.



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Rrjeti i diskutimit

Rikujtohen të drejtat e mësuara në njësitë para-prake. Çeket se, përveç të drejtave, ne gjithashtu kemi edhe përgjegjësi. Lexohet, analizohet dhe diskutohet së bashku me nxënësit teksti i dhënë në libër.

Parashtrihen pyetje lidhur me tekstin e lexuar:

- Kur një vend konsiderohet demokratik?
- Cilat janë të drejtat që mbrohen në vendin tim?
- Cilat janë çështjet për të cilat duhet të shprehen edhe fëmijët?
- Çfarë do të doje të ndryshoje te vetja?



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Copëza të përziera

Nxënësve u shpërndahen etiketa. Në secilën prej tyre është e shënuar nga një e drejtë ose një përgjegjësi. Sipas shortit, ata do të bëjnë tërheqjen. E

drejta dhe përgjegjësia duhet të lidhen me njëra-tjetrën. Në këtë mënyrë, nxënësit do të qëndrojnë pastaj në grupe.

Nxënësit me radhë do të lexojnë etiketën dhe do të përcaktojnë nëse kanë të drejtë ose përgjegjësi të shkruar. P.sh., "Të shkoj në shkollë", nxënësi/ja duhet të theksojë që është shkruar një e drejtë. Pas kësaj do të gjendet edhe përgjegjësia e kësaj të drejte. P.sh., njëri/a nxënës/e ka etiketën "Të respektoj orarin e mësimi". Kështu do të veprojnë të gjithë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për emërtimin e figurave të dhëna në foto, për përdorimin e një fjalori të pasur, aftësitë e të analizuarit dhe të shkruarit drejt dhe saktë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Argumenton se respektimi i të drejtave të njeriut është kusht për paqen, lirinë dhe barazinë ligjore për të gjithë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3. III.1, 4 V. 8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ta respektojmë njëri-tjetrin

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon ngjashmëritë dhe dallimet me shokun ose shoqen e bankës;
- Analizon tekstin e shkruar;
- Shpreh respekt për mendimin e tjetrit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjdhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

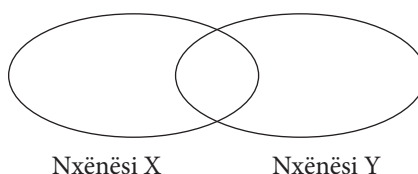


Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Digrami i Venit

Nxënësit ndahen në çifte. Përmes Diagramit të Venit i paraqesin të përbashkëtat dhe ndryshimet që kanë me njëri-tjetrin.



Ta respektojmë njëri-tjetrin

Fjalët kyçe: respekt, bashkëpunim, ndihmë reciproke, kompromis.

Shpreh mendimin tënd

- Çfarë ke të përbashkët dhe nga se dallon nga shoqja a shoku yt?
- Trego një cilësi që të pëlqen te shoqja a shoku yt.



Situatë: Iliri dhe Besmira, në orën e lëndës "Shoqëria dhe mjedisi", diskutuan për respektimin e të drejtave të fëmijëve. Secili prej tyre shprehu mendimin e tij lirshëm. Iliri mendonte se në Kosovë, fëmijët kishin më shumë të drejta se fëmijët në Belgjikë. Ndërkohë që Besmira mendonte të kundërtën dhe nuk pajtohej me mendimin e shokut, ata filluan që të debatonin me njëri-tjetrin. Mësuesja mendoi që ta zgjidhte kështu këtë situatë: "Unë mendoj që të ngremë grupin e debatit, ku secili prej jush të shprehë mendimin e tij dhe të analizojmë pastaj se kush ka të drejtë."



Pyetje për ty

- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në vendin tënd?
- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në vendet e tjera të botës?
- A nuk është më mirë që t'i zgjidhim mosmarrëveshjet duke respektuar mendimin e njëri-tjetrit?
- Si ju duket propozimi i mësueses?
- Cila është rruga më e drejtë për ta zgjidhur situatën?
- Si e kupton shprehjen: "Duaje shoqen a shokun, por mos i mbyll sytë para gabimeve të tyre"?



Thello dijet

Njerëzit janë të lirë t'i shprehin mendimet e tyre, por ata duhet ta respektojnë njëri-tjetrin. Nxënësit duhet të ushtrojnë të drejtat e tyre dhe të ndiejnë përgjegjësi ndaj të tjerëve. Detyrat dhe përgjegjësitë rregullojnë marrëdhëniet mes njerëzve. Nxënësit kanë emocione, dëshira, nevojat dhe talente, të cilat i bëjnë të jenë të ndryshëm nga njëri-tjetri. Mirëpo, edhe pse janë të ndryshëm, është me rëndësi të bashkëpunojnë dhe t'i ndihmojnë njëri-tjetrit. Për të gjetur zgjidhjen e duhur, ne shpeshherë bëjmë kompromise me njëri-tjetrin, duke gjetur marrëveshjen për rrugëzgjdhjen më të mirë.



Fjalorthi

Kompromis - marrëveshje e cila është rezultat i lëshimeve që bëjnë palët e përfshira.

74

Fillimisht nxënësit do të punojnë në mënyrë individuale dhe pastaj do t'i krahasojnë punimet e realizuara me shokun/shoqen.



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathhtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Mësimdhënia e ndërsjellë

Lexohet dhe diskutohet bashkërisht rasti i dhënë në situatën e parë.

Kërkohet nga nxënësit të japin mendime:

- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në vendin tonë?
- Cilat janë të drejtat e fëmijëve në vendet e tjera të botës?
- Si mendoni që është mënyra e duhur për të zgjidhur situatën e lexuar?

Analizohet pjesa e dhënë në libër si dhe diskutohet për të drejtat e fëmijëve në vendin tonë dhe në vendet e tjera të botës.

Theksohet se për të pasur raporte sa më të mira ndërmjet njerëzve, duhet të ketë bashkëpunim, mirëkuptim, ndihmë dhe humanizëm.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim i lirë

Nxënësve u jepet për detyrë që të paraqesin ndonjë rast që kanë pasur, nëse nuk janë pajtuar me mendimin e dikujt tjetër.

- Çfarë ka ndodhur?
- Si ke reaguar në atë çast?
- Si keni arritur një mirëkuptim?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për angazhimin e treguar, pjesëmarrjen në diskutim dhe shkrimin e realizuar për të arritur një mirëkuptim.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: E drejta e secilit garanton të drejtën e të gjithëve

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon se si shteti i Kosovës garanton të drejtat e secilit qytetar, përfshirë edhe të Drejtat e Fëmijëve, pa marrë parasysh përkatësitë e ndryshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III.1,4 V.8 VI.2,3.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Të barabartë para ligjit

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Diskuton për ndryshimet ndërmjet njerëzve;
- Tregon rëndësinë e ligjit;
- Formulon konceptet për fjalët: demokraci, ligj, barazi.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS

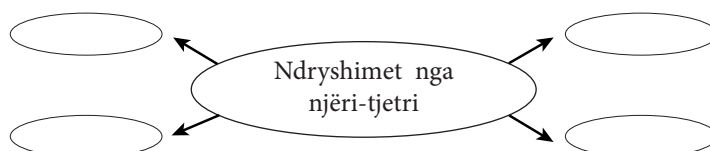


Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Kllaster

Përmes kllasterit do të paraqiten ndryshimet që kanë njerëzit ndërmjet vete. U kërkohet nxënësve të shprehin mendime. Përgjigjet e dhëna shënohen në tabelë.



Të barabartë para ligjit

Fjalët kyçe: ligj, barazi, respekt, dinjitet njerëzor.

Shpreh mendimin tënd

- Diskuto rreth figurës së mëposhtme.
- Si e kupton shprehjen: "Të gjithë njerëzit, pavarësisht nga prejardhja dhe dallimet që kanë, janë të barabartë para ligjit?"

Të ndryshëm, por të barabartë.



Në vendet demokratike, rendi dhe rregulli shoqëror rregullohen nëpërmjet ligjit. Shoqëria rregullon normat e sjelljes nëpërmjet ligjit. Ka raste kur njerëzit mund të shkelin ose të mos zbatojnë ligje të caktuara. Këto raste rregullohen sipas organeve të caktuara. Ju duhet t'i zbatoni rregullat. Ligji ju mbron kur ju bëhet çfarëdo padrejtësie!

76



Pyetje për ty

- Kush i mbrohet të drejtat e tua?
- Cilat janë ligjet më themelore për rregullimin e jetës në komunitet?
- Cilat janë disa prej të drejtave themelore të fëmijëve që mbrohen me ligj?



Diskuto

- Diskutojmë së bashku Nenin 7 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut: "Të gjithë janë të barabartë para ligjit dhe kanë të drejtë pa asnjë diskriminim të mbrohen barabar nga ligji."
- Shkruaj tri fjali për rëndësinë që ka zbatimi i ligjit:

1. _____
2. _____
3. _____



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej një rast, ku mendon se njerëzit nuk janë trajtuar në mënyrë të barabartë para ligjit. Diskutojeni së bashku me shoqet e shokët e klasës dhe analizoni rastin.



Thello dijet

Të drejtat e barabarta përpara ligjit dhe garantimi i një procesi ligjor të rregullt, janë kushte të domosdoshme që një shtet demokratik u ofron qytetarëve të tij. Gjykatat mbrojnë në mënyrë të barabartë të gjithë njerëzit, sepse përballë ligjit të gjithë janë të barabartë. Njerëzit kanë të drejtë që të mbrohen kundër çdo diskriminimi që cenon dinjitetin njerëzor.

77



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Mësimdhënia e ndërsjellë

Në internet kërkohen informacione për ligjet e Kosovës, të cilat sigurojnë të drejtat e njeriut. Këto ligje paraqiten në projektor dhe diskutohen së bashku me nxënësit, si për shembull:

Neni 3 - Barazia para ligjit;

Neni 23 - Dinjiteti i njeriut;

Neni 25 - E drejta për jetën.

Lexohet dhe analizohet teksti i dhënë në libër.

Parashtrohen këto pyetje:

- Kush i mbrohet të drejtat e tua?
- Cilat janë ligjet themelore për rregullimin e jetës në komunitet?
- Cilat janë disa prej të drejtave themelore të fëmijëve që mbrohen me ligj?

Bazuar edhe në prezantimin e bërë në projektor, nxënësit tashmë kanë më shumë njohuri të ligjeve dhe të neneve që mbrojnë të drejtat dhe liritë e njeriut.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

U shpërndahen nxënësve në grupe fletë A4, ku së bashku do të formulojnë nga një koncept për fjalët: demokraci, ligj, barazi dhe diskriminim. Konceptet e formuluar prezantohen para shokëve/shoqeve të cilët do të vërtetojnë saktësinë e dhënë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për shkëmbimin e njohurive, për përdorimin e një fjalori të pasur, për aftësitë e të analizuarit dhe të shkruarit drejt dhe saktë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon banorët e lashtë të Kosovës (ilirët/dardanët-shqiptarët) dhe kohën e ardhjes dhe ngulitjes së popullsisë të tjera (serbët, turqit, romët, boshnjakët, malazezët, goranët, hebrejët, çerkezët etj.).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.2, 6 III.1, 2, 3, 4 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Banorët e vjetër të Kosovës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Identifikon banorët e lashtë të Kosovës;
- Kupton rëndësinë e njohjes së banorëve të vjetër të Kosovës;
- Analizon tekstin e dhënë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Google, projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Di

Nxënësit i shprehin mendimet e tyre për banorët e lashtë të Kosovës.

Në tabelë shkruajnë fiset ilire.

Nënvizojmë fisin dardan.

Popullsia e Kosovës dikur dhe sot Banorët e vjetër të Kosovës

Fjalët kyçe: Dardani, pushtim, komunitet, pasuri natyrore.

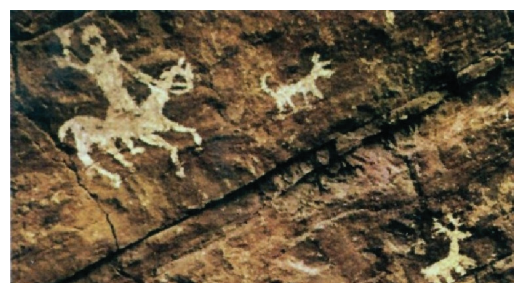
Shpreh mendimin tënd

- Cili ishte emri i Kosovës në lashtësi?
- Çfarë kuptimi ka emri i fisit ilir dardan?



Popujt që banojnë në *Moesia Superior* quhen mezë, në *Thracia* quhen trakë, në *Dacia* quhen dakë, në *Epirus Nova* quhen epirotë, në *Macedoni* quhen maqedonas dhe në *Praevalitana* quhen labeatë, fis ilir që ka banuar në rajonin e Shkodrës.

Ilirët janë popujt më të vjetër në Ballkan. Territori ku ata jetonin quhej Iliri. Një ndër krahinat më të njohura ilire ishte Dardania - është Kosova e sotme. Ajo banohej nga fisi ilir i dardanëve. Prejardhja e emrit dardan vjen nga fjala shqipe *dardhë*, që do të thotë vendi i dardhave. Ky vend, ku bën pjesë edhe territori i sotëm i Kosovës, filloi të popullohej shumë herët në histori. Pozita gjeografike dhe pasuritë e bollshme natyrore ishin të përshtatshme për zhvillimin e vendbanimeve në Kosovë. Kjo dëshmohej nga shumë zbulime arkeologjike të gjetura në gjithë territorin e saj. Dëshmitë më të hershme arkeologjike të vendbanimeve që janë gjetur në Kosovë, i përkasin epokës së gurit të ri (neolitit), rreth 6200 vjet para erës sonë. Kosova ka qenë e banuar dhe gjurmët e veprimtarive të njeriut, nga periudhat më të lashta deri vonë, janë të dukshme në territorin e saj.





Diskuto

- Si e shpjegon faktin që në Kosovën e lashtë gjenden shumë vendbanime të hershme?
- Shiko hartën dhe trego se me cilët popuj dhe vende kufizohej Dardania.

Mbretëria e Dardanisë ishte formuar në shekullin IV para erës sonë dhe përfshinte Kosovën dhe hapësirat përreth saj. Dardania ishte e njohur për burimet e arit, të argjendit dhe të hekurit. Në shkrimet e lashta, dardanët përshkruhen si nxjerrës e përpunues të mirë të metaleve, si dhe prodhues cilësorë të stolive. Qytetet kryesore të Dardanisë asokohe ishin Damastioni, Nishi, Shkupi dhe Ulpiana.

- Shpjego përse dardanët njihen si prodhues të mirë të stolive.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit, hulumto në internet dhe gjej më shumë informacione për Dardaninë.



Thello dijet

Në Dardani jetonin fise të ndryshme. Fisi më i madh ishin dardanët. Ata jetonin në fshatra dhe qytete. Popullsia që jetonte në fshatra merrej me bujqësi e blegtori, kurse në qytete merreshin me zejtari dhe tregti.

Dardania u pushtua nga Perandoria romake në shek. I para erës sonë. Dardanët i bënë rezistencë të fortë pushtimit romak. Ata njihen për qëndrësë e trimëri dhe arritën ta ruanin veten si komunitet pas pushtimit romak. Rëndësia e Dardanisë ishte e lidhur me pasuritë e saj minerare, të cilat shfrytëzoheshin nga Roma. Në krye të Perandorisë Romake ka pasur perandorë të shquar me prejardhje nga Dardania, si p.sh. Konstandini i Madh.

80



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathhtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Dua të di

- Cili është emri i Kosovës në lashtësi?
- Çfarë kuptimi ka emri i fisit ilir dardan?

Analizohet pjesa e dhënë në libër si dhe diskutohet për të panjohurat që kanë nxënësit duke vendosur me shenjë informacionin që ata duan ta dinë.

Me anë të internetit marrim fotografi dhe informata shtesë për Dardaninë dhe fisin dardan, të cilat i vendosim në projektor, si dhe diskutojmë rëndësinë e njohjes së banorëve të lashtë të Kosovës.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mësava

Formojmë tri grupe, grupi DI, DUA TË DI dhe MËSOVA.

Në fletë A4 secili grup formon tabelën:

Shkruajnë për pjesët e tyre duke i lexuar ato dhe më pas i ndërrojnë rolet.

DI	DUA TË DI	MËSOVA

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin e banorëve të vjetër të Kosovës dhe rëndësinë e njohjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Identifikon banorët e lashtë të Kosovës (ilirët/dardanët-shqiptarët) dhe kohën e ardhjes dhe ngulitjes së popullsisë të tjera (serbët, turqit, romët, boshnjakët, malazezët, goranët, hebrenjtë, çerkezët etj).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.2, 6 III.1, 2, 3, 4 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ardhja e popujve të tjerë në Kosovë

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Identifikon popujt e tjerë të ardhur në Kosovë;
- Tregon kohën e ardhjes së popujve të tjerë në Kosovë;
- Përshkruan ngjarjet, ndryshimet që ndodhën në Dardani gjatë ardhjes së popujve të tjerë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë..

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

- Çfarë dini për vendosjen e popujve sllavë në territorin e Dardanisë?

Nxënësit shprehin mendimet e tyre.

Ardhja e popujve të tjerë në Kosovë

Fjalët kyçe: Bizanti, pushtimi osman, Ballkani, Beteja e Kosovës.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë di për vendosjen e popujve sllavë në territoret e Dardanisë?

Gjatë shekujve IV-VI në Dardani u vendosën fiset gjermane. Edhe pse ilirët u munduan të ndalonin ardhjen masive të fiseve gjermane në tokat e tyre, ata depërtuan në tërë Ilirinë e po ashtu edhe në Dardani. Rreth vitit 500 fiset gjermane u larguan nga tokat ilire. Më vonë erdhën fiset sllave, si: serbët, kroatët, malazezët, slovenët etj.

Dardania, në kohën e ardhjes së popujve sllavë gjatë shek. VI dhe VII të erës sonë, mbeti një rajon ku u ruajt kultura vendëse. Së bashku me këtë kulturë ilire, u ruajt edhe trashëgimia e popullsisë që kishte marrë kulturën dhe gjuhën romake. Në këtë kohë, Dardania (Kosova e sotme) ishte pjesë e Perandorisë Romake të Lindjes, e njohur ndryshe me emrin Bizanti. Pas sundimit të Bizantit, Dardania ra nën sundimin e perandorisë bullgare e më vonë të asaj serbe.

Për arsye të kushteve të përshtatshme gjeografike, Kosova, që nga kohët e lashta, ka ngjallur dëshirën e popujve të ndryshëm për të ndërtuar aty një jetë më të mirë.



Pyetje për ty

- Si e shpjegon faktin që në Dardani u ruajt kultura ilire edhe pas ardhjes së popujve sllavë?
- Kush e mori Dardaninë pas pushtetit të Bizantit?
- Çfarë burime natyrore të çmuara gjenden në Kosovë?



Thello dijet

Zgjerimi i pushtimeve osmane në Ballkan nga gjysma e dytë e shekullit XIV, dobësoi shumë Perandorinë e Serbisë. Pas vdekjes së Dushanit në vitin 1355 dhe shpërbërjes së Perandorisë Serbe në vitin 1371, pjesa më e madhe e Kosovës mbeti nën sundimin serb. Beteja e Kosovës e vitit 1389 ishte një përpjekje kolektive për ta penguar vendosjen e sundimit osman në Ballkan. Ajo është një nga momentet më të rëndësishme në historinë e serbëve, të shqiptarëve, të boshnjakëve dhe të disa popujve të tjerë të Ballkanit. Osmanët u përpoqën edhe rreth 100 vite të tjera për ta thyer qëndresën e popujve të Ballkanit.



Provoje veten

1. Shkruani emrat e disa popujve që erdhën në Dardani.

2. Me cilët popuj bashkëjetonin shqiptarët në trojet e Dardanisë?

3. Formoni tri fjali për burimet e çmueshme natyrore që gjenden në Kosovë.

- ---
- ---
- ---

83



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Dora e verbër

Mësimi ndahet në copëza dhe secili grup e merr nga një pjesë të ndarë të mësimin.

Secili grup e lexon pjesën që i është dhënë dhe nxënësit duhet ta bëjnë radhitjen në mënyrë kronologjike të copëzave.

Secili grup në mbështetje të përmbajtjes së mësimin të radhitur nxjerr sipas dëshirës një titull.

Grupet kontrollohen nëse ato kanë bërë radhitjen e duhur të copëzave sipas njësisë në tekst.

Merren informacione nga interneti të cilat vendosen në projektor.



Përforsimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Bisedojmë së bashku

Nxënësit u përgjigjen me shkrim pyetjeve të dhëna në tekst duke bërë një interaktivitet mes vete me pyetje dhe përgjigje.

Përgjigjet vlerësohen në fund të orës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin e banorëve të vjetër të Kosovës dhe rëndësinë e njohjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënit të temës:

Identifikon disa nga ngjarjet më të rëndësishme përgjatë periudhave të ndryshme historike që kanë ndikuar në jetën e shqiptarëve dhe popujve të tjerë të Kosovës (si Beteja e Kosovës).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.2, 6 III.1, 2, 3, 4 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Beteja e Kosovës

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Përkshkruan me fjalë Betejën e Kosovës;
- Tregon pasojat e Betejës së Kosovës dhe zhvillimet pas saj.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Google, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Përvijim i të menduarit

Para fillimit të mësimit të ri bëhet një përvijim i orës së kaluar duke nënvizuar disa pjesë të cilat lidhen me njësinë e re mësimore.

"Beteja e Kosovës"

Fjalët kyçe: princ, fisnik, varësi, osman.



Shpreh mendimin tënd

Fotografitë e mëposhtme tregojnë pamje nga luftëra të ndryshme të zhvilluara përgjatë shekujve. Në to mund të vëreni dallime në llojet e armëve dhe në veshjet që kanë përdorur ushtarët gjatë luftimeve.

- Tregoni se çfarë ndryshimesh vëreni.
- Cila nga dy fotot e mëposhtme mendoni se pasqyron Betejën e Kosovës?



Beteja e Kosovës u zhvillua më 15 qershor të vitit 1389 në afërsi të Prishtinës. Kjo ishte një betejë ndërmjet ushtrisë osmane, udhëhequr nga Sulltan Murati I nga njëra anë, si dhe forcave ushtarake të popujve të krishterë të Ballkanit, të drejtuara nga princ Llazari, Cari i Serbisë nga ana tjetër. Forcat e popujve ballkanikë pësuan humbje të rëndë dhe u dobësuan shumë nga kjo luftë. Kjo ia hapi rrugën Perandorisë Osmane për të pushtuar më pas të gjitha vendet e Ballkanit.



Pyetje për ty

- Pse ushtritë osmane patën sukses në pushtimin e trojeve ballkanike?
- Cilat janë disa nga pasojat e Betejës së Kosovës?
- Shkruaj emrat e luftëtarëve që morën pjesë në Betejën e Kosovës.



Thello dijet

Sulmet e ushtrisë osmane në Ballkan shkaktonin dëme të mëdha në jetën e popujve ballkanikë. Përballë një armiku të përbashkët, princa dhe fisnikë serbë, boshnjakë, shqiptarë, bullgarë i lanë mënjatë grindjet mes tyre dhe u bashkuan për ta luftuar. Në këtë bashkim bënë pjesë dhe fisnikë të shquar shqiptarë, si Teodor Muzaka, Andrea Gropa. Në këtë betejë u vra Car Llazari, si dhe princi shqiptar Teodor Muzaka. Thuhet se Millosh Kopiliqi vrau, në këtë luftë, Sulltan Muratin.

85



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Të lexuarit në dyshe

Nxënësve u kërkohet të zgjedhin nga një partner për çift, ngase e gjithë puna do të bëhet në këtë bashkëpunim.

Secilit çift i caktohet numri prej 1 deri 3, ngaqë mësimi është i ndarë në tri pjesë.

Çiftet e kanë të ndarë në dy pjesë mësimin.

Nxënësi A shpjegon pjesën e vet të mësimin, ndërsa nxënësi B bën pyetje dhe anasjelltas.

Nxënësit do të dalin pranë tabelës.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Të bisedojmë së bashku

Nxënësit do t'u përgjigjen pyetjeve të dhëna në tekst (me shkrim).

Në fund të orës mësimore do të kontrollohen përgjigjet.

Ata hulumtojnë më shumë në internet për Betejën e Kosovës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin e banorëve të vjetër të Kosovës dhe rëndësinë e njohjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon disa nga ngjarjet më të rëndësishme përgjatë periudhave të ndryshme historike që kanë ndikuar në jetën e shqiptarëve dhe popujve të tjerë të Kosovës, Lidhja e Prizrenit.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.2, 6 III.1, 2, 3, 4 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Lidhja e Prizrenit

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshtet me fjalë ngjarjet historike të lidhjes së Prizrenit;
- Emërton prijësit e Lidhjes së Prizrenit;
- Tregon misionin e Lidhjes së Prizrenit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Google, projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh (pyetje – përgjigje)

U kërkohet nxënësve të tregojnë se çfarë dinë për Lidhjen e Prizrenit.

Mësuesi/ja shkruan në tabelë se çfarë duan të dinë ata.

Shkruhen informacionet kryesore në tabelë.

"Lidhja e Prizrenit"

Fjalët kyçe: Lidhja, vilajet, qeveri, diplomaci, pavarësi.

Shpreh mendimin tënd

- Trego çfarë di rreth Lidhjes së Prizrenit.
- Shpreh me një fjali se çfarë dëshiron të mëson rreth Lidhjes së Prizrenit.



Shqiptarët bënë luftë të vazhdueshme për t'u çliruar nga pushtuesit osmanë. Të gjithë shqiptarët u bashkuan në luftën për liri. Më 10 qershor të vitit 1878, në Prizren, u mbledhën përfaqësues nga të gjitha vendet shqiptare dhe e formuan Lidhjen e Prizrenit. Ajo e ushtroi veprimtarinë e saj në 4 provincat (vilajetet) e Perandorisë Osmane, të banuara kryesisht nga shqiptarë. Qëllimi i Lidhjes ishte mbrojtja e këtyre territoreve dhe bashkimi i tyre. Lidhja drejtohej nga një grup patriotësh shqiptarë, që kundërshtuan me forcë ndarjen e territoreve shqiptare ndërmjet Serbisë, Malit të Zi, Bullgarisë dhe Greqisë. Ata u përpoqën në çdo mënyrë që ta mbronin vendin nga rreziku i pushtimit të huaj. Këtë e tregon dhe vendimi që doli nga Kuvendi i themelimit të Lidhjes.



Pyetje për ty

"Ne me gjithë zemër dëshirojmë që të jetojmë në paqe me fqinjët tanë, Serbinë, Malin e Zi, Greqinë dhe Bullgarinë... Ne nuk duam dhe nuk do të kërkojmë asgjë, veçse jemi të vendosur të mbrojmë atë që na përket neve."

Pjesë nga Vendimi i Lidhjes së Prizrenit, 1878.

- Si e kupton këtë pjesë të Vendimit të Lidhjes?
- Cilat ishin vendet fqinje me territoret e banuara nga shqiptarët në kohën e themelimit të Lidhjes?
- Nën vizoj fjalët që tregojnë se shqiptarët donin vetëm paqe.
- Cili ishte qëllimi i themelimit të Lidhjes së Prizrenit?

87



Atdhetarët shqiptarë vepruan me guxim për bashkimin e shqiptarëve, që ishin të ndarë në tri besime fetare, por që kishin një gjuhë dhe kulturë të përbashkët. Lidhja, e drejtuar nga Ymer Prizreni, Abdyl Frashëri dhe Sulejman Vokshi, formoi edhe ushtrinë e saj. Ajo organizoi luftë për mbrojtjen e tokave shqiptare që rrezikoheshin nga pushtimi i shteteve ballkanike. Lidhja luftoi edhe kundër Perandorisë Osmane, e cila ishte kundër shpërbërjes së territoreve shqiptare nga perandoria. Ndërhyrja e forcave ushtarake turke shkaktoi rënien e Lidhjes së Prizrenit.



Abdyl Frashëri Ymer Prizreni Sulejman Vokshi



Pyetje për ty

- Çfarë mjete përdorën drejtuesit e Lidhjes për t'i realizuar qëllimet e saj?
- Cilat janë gjërat që i bashkonin dhe i dallonin shqiptarët që banonin në territoret ku vepronte Lidhja e Prizrenit?
- Cilët janë disa nga udhëheqësit e Lidhjes së Prizrenit dhe cila ishte ndihmesa e tyre në veprimtarinë e Lidhjes?
- Përse Lidhja nuk arriti ta realizonte deri në fund qëllimin e saj?



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej më shumë informacione për Lidhjen e Prizrenit dhe shtrirjen e saj.

88



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Tabela e koncepteve

Lexohen çështjet e mësimit në dyshe. Njëri lexon, tjetri bën pyetje rreth asaj që po lexohet.

Me ndihmën e mësuesit/es plotësohet tabela e koncepteve:

Lidhja e Prizrenit			
Kur u themelua Lidhja e Prizrenit?	Cilët ishin prijësit e Lidhjes së Prizrenit?	Cilat ishin qëllimet e Lidhjes së Prizrenit?	Përse Lidhja nuk arriti ta realizonte misionin e saj?
Më 10 qershor 1878.	Ymer Prizreni, Abdyl Frashëri, Sulejman Vokshi.	Mbrojtja e territorit nga pushtuesit.	Ndërhyrja e forcave ushtarake osmane shkaktoi rënien e Lidhjes së Prizrenit.



Përforsimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxëniet Shqyrtim i përbashkët

Lexohen pyetjet e tekstit dhe përgjigjet shkruhen në fletë A4.

Në çifte ndahen rolet: nxënësi A pyet, nxënësi B përgjigjet.

Ata hulumtojnë në internet dhe marrin informacione shtesë për Lidhjen e Prizrenit.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin e banorëve të vjetër të Kosovës dhe rëndësinë e njohjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënit të temës:

Identifikon disa nga ngjarjet më të rëndësishme përgjatë periudhave të ndryshme historike që kanë ndikuar në jetën e shqiptarëve dhe popujve të tjerë të Kosovës (Pavarësia e Kosovës).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.2, 6 III.1, 2, 3, 4 VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Pavarësia e Kosovës

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Kujton me fjalë Pavarësinë e Kosovës;
- Tregon rëndësinë e Pavarësisë së Kosovës;
- Shkruan për Pavarësinë e Kosovës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Libër bazë, internet, projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

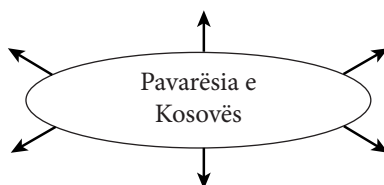
METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh (Kllaster)



Çfarë dini për Pavarësinë e Kosovës? (Mendimet paraqiten në formë kllasteri).

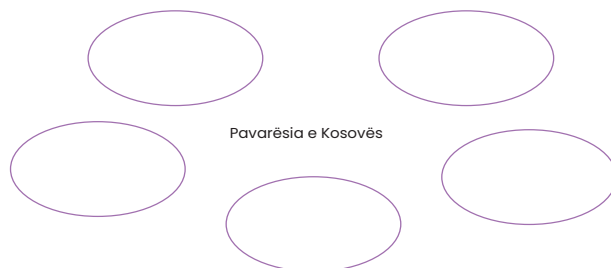
Pavarësia e Kosovës

Fjalët kyçe: NEWBORN, NATO, UÇK, deklaratë, pavarësi.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë përfaqësojnë 6 yjet në flamurin e Kosovës?
- Në cilin qytet gjendet monumenti "NEWBORN"? Çfarë përfaqëson ky monument?
- Çfarë di për Pavarësinë e Kosovës? Plotëso diagramin e mëposhtëm.



Pas shpërbërjes së një pjese të territoreve shqiptare nga sundimi osman në vitin 1912, u krijua shteti i pavarur shqiptar. Kosova, ndërkohë, mbeti jashtë Shqipërisë së pavarur pasi u pushtua nga Serbia dhe u bë pjesë e shtetit të sllavëve të jugut, të sunduar nga serbët, kroatët dhe sllovenët. Ajo mbeti për gati 90 vjet nën sundimin jugosllav. Kosova është vendi i fundit që fitoi mëvetësinë, si rrjedhojë e shpërbërjes së Federatës Jugosllave më 1991. Për shumë vjet, populli i Kosovës vuajti mungesën e të

90

drejtave dhe lirive themelore si pasojë e pushtimit serb. Kjo gjendje e vështirë nxiti rezistencën popullore dhe formimin e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës. Kosovës iu desh ta fitonte pavarësinë e saj nga Serbia e Millosheviçit, pas shumë përpjekjeve në rrethanat e vështira të pushtimit serb që zgjati 10 vjet (1989-1999).

Qëndresa paqësore mbarëpopullore në Kosovë u drejtua nga Ibrahim Rugova. Si pasojë e vështirësive për të siguruar pavarësinë, UÇK-ja organizoi rezistencën dhe çlirimin e Kosovës nga pushtimi serb. Simbol i kësaj lufte është heroi Adem Jashari, bashkë me familjen e tij. Ndërhyrja e NATO-s në pranverë të vitit 1999 dhe rezistenca e armatosur e UÇK-së i dhanë fund sundimit të Serbisë. Kështu, u krijuan rrethanat e përshtatshme për formimin e shtetit të pavarur të Kosovës. Pavarësia e Kosovës u shpall më 17 shkurt 2008. Udhëheqja shtetërore bëri përgatitjen e dokumenteve dhe të simboleve të shtetit të Kosovës, si: Deklarata e Pavarësisë, Kushtetuta, Stema, Flamuri dhe Himni. Kjo ishte një ngjarje e rëndësishme dhe historike për popullin e Kosovës. Në Kuvendin e Kosovës u lexua Deklarata e Pavarësisë së Kosovës. Ajo kurorëzoi një rrugëtim të gjatë dhe shumë të vështirë për banorët e saj. Serbia humbi pushtetin mbi Kosovën dhe forcat serbe u detyruan të largohen. Në Kosovë u vendosën trupat ndërkombëtare paqeruajtëse. Sot, vendi ynë është një shtet me institucione vetëqeverisëse. Republika e Kosovës dhe banorët e saj gëzojnë në mënyrë të plotë të drejtat e tyre demokratike.



Pyetje për ty

- Cilat ngjarje ndodhën deri të Pavarësia e Kosovës?
- Cilat ishin pasojat e dhunës së organizuar shtetërore të Serbisë kundër popullit të Kosovës?
- Çfarë e nxiti rezistencën popullore në Kosovë?
- Përse NATO-ja ndihmoi Kosovën?
- Për çfarë shërbeu vendosja e trupave ndërkombëtare në Kosovë?



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione mbi vepërimtarinë e UÇK-së. Ndaje këtë informacion me shoqet dhe shokët e klasës. Diskutoni së bashku rreth rolit të UÇK-së.



Fjalorthi

UÇK - Ushtria Çlirimtare e Kosovës.
NATO - Organizata e Traktatit Atlantik të Veriut.

91



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Pyetje – përgjigje

Nxënësit do t'u përgjigjen pyetjeve në tekst dhe do të lexojnë në çifte, ku njëri nxënës bën pyetje dhe tjetri përgjigjet.

Hulumtojnë në internet për Pavarësinë e Kosovës.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim i lirë

Nxënësit shkruajnë një ese të shkurtër: Pavarësia e Kosovës.

Lexohen dhe vlerësohen ato në fund të orës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin e banorëve të vjetër të Kosovës dhe rëndësinë e njohjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkthyer ndryshimet demografike, të popullsisë së Kosovës në kohë dhe hapësirë (shtimin, shpërndarjen dhe përbërjen).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, II.2.6, III.1.2.3, VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ndryshimet në popullsinë e Kosovës

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon ndryshimet demografike të popullit të Kosovës;
- Bën dallimin e popullsisë së Kosovës sipas moshës;
- Parashikon rritjen e popullsisë së Kosovës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Google, projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Di

Nxënësit përgjigjen në këto pyetje të parashtruara:

- Çfarë dini për popullsinë e Kosovës?
- Cilat komunitete jetojnë në Kosovë?
- Cili komunitet përbën grupin më të madh të popullsisë (me përqindje) dhe të tjerët?

Ndryshimet në popullsinë e Kosovës

Fjalët kyçe: popullsi, etni, komunitet, histori.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë di për popullsinë e Kosovës?
- Si ka ndryshuar ajo gjatë viteve?

Popullsia e Kosovës ka ndryshuar përgjatë historisë. Aktualisht, ajo varet nga zhvillimi ekonomik, nataliteti dhe migrimi i popullsisë.

Për arsye të luftërave dhe kushtet e vështira për të jetuar, shumë kosovarë kanë migruar. Ata largohen nga vendi për të siguruar një jetë më të mirë. Si rezultat i lindshmërisë së lartë dhe vdekshmërisë së ulët, Kosova ka popullsinë me moshën më të re në Evropë. Sipas një raporti të Kombeve të Bashkuara (UNDP), gjysma e popullsisë së saj është nën moshën 25 vjeçe. Sipas të dhënave zyrtare të Agjencisë së Statistikave të Kosovës, më shumë se 65 % e popullsisë është nën moshën 30 vjeçe. Popullsia kosovare ka një jetëgjatësi të lartë, mesatarisht rreth 76 vjet.



Pyetje për ty

- Si është popullsia e Kosovës, sipas raportit të Kombeve të Bashkuara?
- Sa për qind e popullsisë është nën moshën 30 vjeçe?
- A është përparësi për Kosovën që ka popullsinë më të re në Evropë? Pse?

- Jetëgjatësia mesatare në Kosovë është rreth 76 vjet. A mendon se në të ardhmen do të rritet? Pse?



Thello dijet

Agjencia e Statistikave të Kosovës vlerëson se shqiptarët sot përbëjnë rreth 90 % të popullsisë. Serbët janë komuniteti i dytë për nga madhësia, me 5,3 % të popullsisë së shtetit të Kosovës. Pjesën tjetër e përbëjnë turqit, boshnjakët, goranët, romët, ashkalinjtë, egjiptianët etj.



Bashkë me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione ku tregohet se sa është rritur popullsia e Kosovës gjatë 30 viteve të fundit.



Provoje veten

1. Lexoje tekstin e mëposhtëm për t'i gjetur përgjigjet e sakta të pyetjeve në pyetësorin e mëposhtëm.

Popullsia e Kosovës, gjatë 100 viteve të fundit (1921-2021), ka ndryshuar shumë; ajo është rritur për rreth 4.5 herë. Numri i popullsisë që jeton në Kosovë, sipas regjistrimit të vitit 2011, është rreth 1.8 milionë banorë. Në tri dekadat e fundit, rritja e popullsisë ka qenë më e ulët.

2. Rrethoni përgjigjen e saktë.

- Sa është numri i banorëve që jetojnë sot në Kosovë?

- a) Rreth 1.5 milionë;
- b) Rreth 1.7 milionë;
- c) Rreth 1.8 milionë.

- Sa për qind e popullsisë së Kosovës përbëhet nga komuniteti etnik shqiptar?

- a) Rreth 60 %;
- b) Rreth 70 %;
- c) Rreth 90 %.

- Sa është jetëgjatësia mesatare e popullsisë në Kosovë?

- a) 66 vjet;
- b) 70 vjet;
- c) 76 vjet.

94



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Dua të di

Nxënësit shkruajnë në fletë A4 pyetjet për të cilat dëshirojnë të kenë më shumë informacione.

Në tekst i gjejnë informatat e kërkuara, ndërsa për më shumë informacione do të hulumtojnë në internet duke i shfaqur ato përmes projektorit. Analizohen pjesët e caktuara.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mësova

Vizatohet tabela:

DI	DUA TË DI	MËSOVA
Në Kosovë jetojnë nacionalitete të ndryshme: shqiptarë, serbë, turq, boshnjakë, romë, ashkalinj etj.	Kosova ka popullsinë më të re në Evropë. Sipas një raporti, gjysma e popullsisë është nën moshën 30 vjeçe.	Jetëgjatësia mesatare në Kosovë është rreth 76 vjeçe. Numri i popullsisë do të rritet sepse ka një trend të rritjes së vazhdueshme për shkak të moshës së re të popullsisë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për gjetjen e ndryshimeve demografike të popullsisë së Kosovës dhe dallimin midis moshës së popullsisë së Kosovës.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popullsia e Kosovës dikur dhe sot

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Dallon lokalitetet me përqendrim të theksuar etnik në Kosovë dhe karakteristikat e tyre (gjuhësore, kulturore, fetare etj.).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, II.2.6, III.1.2.3, VI.8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 2.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Veçoritë kulturore të popujve të Kosovës

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Dallon kulturat e ndryshme etnike në Kosovë;
- Tregon karakteristikat e tyre gjuhësore, kulturore, fetare;
- Analizon elementet moderne të popujve që banojnë në Kosovë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Google, projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh dhe përvijim i të menduarit

Para fillimit të mësimit bëhet një përvijim i orës së kaluar me pyetjet e përzgjedhura nga mësuesi/ja.

Në fletë A4 shkruajmë duke iu përgjigjur pyetjeve:

- Çfarë di për kulturat e popujve të Kosovës?
- A respektohen kulturat e popujve të Kosovës?
- Çfarë kuptoni me fjalën kulturë? Çfarë bën pjesë në kulturën e një populli?

Veçoritë kulturore të popujve të Kosovës

Fjalët kyçe: shumetnike, kulturë, traditë, zakon, gjuhë.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë di për kulturat e popujve të Kosovës?
- A respektohen kulturat e popujve të Kosovës?

Në Kosovë jetojnë popuj me etni të ndryshme, si: shqiptarët, serbët, malazezët, romët, turqit, ashkalinjtë, goranët. Këto komunitete kanë të drejtë të barabarta dhe jetojnë në hapësira të ndryshme të Kosovës. Disa prej tyre janë të përqendruar në lokalitete të ndryshme, p.sh.: serbët jetojnë në Mitrovicën e Veriut, në Graçanicë, në Shtërpçë etj.; goranët jetojnë në Opojë, Dragash; turqit jetojnë në Prizren. Këto komunitete gëzojnë të drejtën e përdorimit të gjuhës së tyre, të kulturës dhe besimit fetar që kanë. Sado që shqiptarët përbëjnë shumicën dërrmuese të popullsisë së Kosovës, rreth 90 %, megjithatë Kosova është definuar si shoqëri multietnike, edhe pse nuk ka ndonjë shtet që me këto raporte demografike do të cilësohej si multietnik. Kjo është bërë me qëllim që Kosova të dëshmojë se do të jetë shembull i trajtimit të barabartë të të gjitha komuniteteve të tjera joshumicë në vend.

Secila prej këtyre etnive, gjegjësisht popujve, ka kultivuar dhe vazhdon të kultivojë traditat e tyre, gjuhët e tyre, praktikatat e tyre kulturore etj., në kuadër të lirive dhe të drejtave qytetare të garantuara me Kushtetutën e Kosovës. Kulturat e këtyre popujve kanë të përbashkëta, por edhe dallojnë. Për shkak të historisë dhe gjeografisë së saj, kultura e popujve në Kosovë përfaqëson përzjerje të elementeve të ndryshme të kulturës perëndimore dhe kulturës lindore. Kultura në Kosovë përfshin trashëgiminë e lidhur me ilirët, përmes gjuhës, zakoneve, mënyrës së të jetuarit e elemente të tjera, por dhe atë moderne evropiane. Elementet moderne vërehen në shumë në arkitekturë, letërsi, arte, muzikë, sporte, kuzhinë etj.



Muzeu Etnografik në Prishtinë



Pyetje për ty

- Përmend disa elemente që tregojnë përkatësinë kombëtare shqiptare të kulturës në Kosovë.
- Cili aspekt i kulturës tregon prejardhjen ilire të shqiptarëve?
- Cilat janë disa veçori të hershme të shqiptarëve?
- Ku vërehen më shumë elementet moderne?
- Cilat komunitete jetojnë në Kosovë?
- Në cilat lokalitete janë të përqendruar ata?



Biblioteka Kombëtare e Kosovës "Pjetër Bogdani"



Bashkë me ndihmën e prindërve ose të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për kulturën e popujve që jetojnë në Kosovë.



Thello dijet

Gjuha shqipe është pasardhëse e gjuhës së ilirëve. Sot, në institucione të ndryshme, në televizione, në gazeta etj., përdoret gjuha standarde shqipe, si në Kosovë, ashtu edhe në Shqipëri. Gjuha standarde është gjuha që është përdorur në këtë libër.

96



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

INSERT

Gjatë leximit të tekstit nxënësit vendosin shenjat në fund të fjalisë:

- √ për informacionin e njohur;
- – për informatën e panjohur;
- + për informacionin e ri që kanë mësuar;
- ? për informacionin e panjohur.

Pas leximit, nxënësit në çifte diskutojnë për informatat e reja që kanë hasur në tekst.

Për më shumë të dhëna, hulumtohet në internet.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Tryezë e rrumbullakët

Nxënësit i parashtrojnë pyetje njëri-tjetrit, të ndarë në çifte, ku mund të ndërhyjë edhe njëri, edhe tjetri gjatë parashtrimit të pyetjes nga çifti tjetër.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për dallimin e kulturave etnike në Kosovë dhe karakteristikat e tyre dalluese.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popuj dhe vende të ndryshme

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Analizon lidhjen e popullit shqiptar me komunitetet e tjera etnike që jetojnë në Kosovë dhe me popujt e vendeve fqinje (etninë, gjuhën, kulturën etj.).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Bashkëjetesa mes komuniteteve në Kosovë

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Komenton flamurin e Kosovës;
- Dallon etnitë e Kosovës;
- Bën formulimin e shprehjeve të pesëvargëshit.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Merret një flamur i Kosovës dhe vendoset në mes të tabelës. Nxënësit kanë për detyrë që për 3 minuta të mendojnë për flamurin. Pasi të përfundojë koha e caktuar, ata do të shprehin mendimet e tyre, të cilat i shkruajnë edhe në tabelë. Pyetjet që do të mund të parashtraheshin janë:

- Çfarë paraqesin yjet në flamur?
- Cili është qëllimi i vendosjes së këtyre yjeve?

Kështu arrihet deri te qëllimi i orës.

Popuj dhe vende të ndryshme Bashkëjetesa mes komuniteteve në Kosovë

Fjalët kyçe: komunitet, bashkëjetesë, demokratik.

Shpreh mendimin tënd

- A ke shokë/shoqe të komuniteteve të tjera etnike? Nëse po, cilit komunitet etnik i përkasin?
- Çfarë gjuhe flasin në familje?
- Çfarë di për kulturën e komuniteteve etnike në Kosovë?
- Çfarë ushqime tradicionale të këtyre komuniteteve të pëlqejnë?

Shoqëria e Kosovës sot konsiderohet si shumëetnike, sepse aty jetojnë disa popuj me veçoritë e tyre kulturore. Simbol i shumetnitetit është vetë flamuri i Kosovës. Komuniteti shqiptar është komuniteti shumicë në Kosovë, ndërsa komunitetet e tjera joshumicë janë: serbët, turqit, boshnjakët, romët, ashkalinjtë, egjiptianët dhe goranët. Të gjitha komunitetet kanë të drejta të barabarta.



Pyetje për ty

- Përse themi se shoqëria kosovare është multietnike?



Thello dijet

Në Kosovë bashkëjetojnë komunitetet të ndryshme etnike. Të gjitha komunitetet kanë të drejta të barabarta dhe kjo garantohet nga ligji në Kosovë. Të gjitha komunitetet i flasin gjuhët e tyre dhe ruajnë tradita të ndryshme kulturore. Institucionet shtetërore në Kosovë përkujdesen që të gjitha komunitetet të përfshihen plotësisht në shoqërinë kosovare.



Provoje veten

1. Cilat komunitete etnike jetojnë në Kosovë?

2. Shkruaj për karakteristikat kulturore të secilit komunitet.

3. A respektohen kulturat dhe traditat e të gjitha komuniteteve që jetojnë në Kosovë? Trego pse janë të rëndësishme respektimi dhe ruajtja e tyre.

9



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes *Diskutim i përbashkët*

Lexohet mësimi nga ana e nxënësve, nënvizohen fjalët më të rëndësishme në tekst, parashtrihen pyetjet që janë të vendosura aty dhe plotësohen vendet e zbrazëta.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit *Turi i galerisë*

Në internet shfaqen disa të dhëna për etnitë në Kosovë. Faqja e bashkëlidhur mund të gjendet në linkun në vazhdim, https://www.youtube.com/watch?v=ZYZXB_6VXJc.

Nxënësit kanë për detyrë të formojnë një pesëvargësh.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për shprehjen e njohurive për flamurin, plotësimin e hapësirave të zbrazëta dhe formimin e pesëvargëshit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popuj dhe vende të ndryshme

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Dallon lokalitetet me përqendrim të theksuar etnik në Kosovë dhe karakteristikat e tyre (gjuhësore, kulturore, fetare etj.).

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kosova dhe fqinjët e saj

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Diskuton për shtetet fqinje të Kosovës;
- Analizon karakteristikat e shteteve që kufizohen me Kosovën;
- Dallon karakteristikat e shteteve fqinje të Kosovës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë:

Stuhi mendimesh

Nxënësve në grupe u jepet detyrë që të formojnë figura në formë mozaikësh (puzzle) me shtetet, si: Kosovën, Shqipërinë, Malin e Zi, Serbinë dhe Maqedoninë Veriore. Pasi t'i formojnë këto shtete, i vendosin në tabelë dhe diskutohet rreth tyre. Dallohen dhe shkruhen gjuhët që fliten në këto shtete dhe i shënojmë në tabelë krah tyre.

Gjenden edhe anët e horizontit dhe u tregohet që këto janë shtetet me të cilat kufizohet Kosova.

Kosova dhe fqinjët e saj

Fjalët kyce: Kosovë, fqinj, kufi.



Shpreh mendimin tënd

- Cilët janë fqinjët e Kosovës?
- Përmendi popujt që jetojnë në Kosovë.

Situatë: Atdheu ynë është Kosova. Kosova është vend në Evropën Juglindore.

Kosova gjendet në qendër të Gadishullit Ballkanik dhe në pjesën jugperëndimore kufizohet me Shqipërinë, në veri dhe në lindje me Serbinë, në juglindje me Maqedoninë e Veriut dhe në perëndim me Malin e Zi.

Trimimi e nisi prezantimin e tij për Kosovën me këto fakte. Ai vazhdoi duke treguar për marrëdhëniet shoqërore e ekonomike që ka Kosova me këto vende.



Pyetje për ty

- Çfarë di për shqiptarët që jetojnë në shtetet fqinje?
- Cilat janë vendet me të cilat kufizohet Kosova?



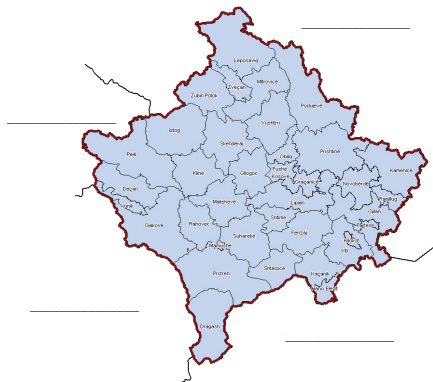
Thello dijet

Kosova është shtet i pavarur në të cilin jetojnë popuj të ndryshëm. Shtetet fqinje të Kosovës janë: Shqipëria, Maqedonia e Veriut, Serbia dhe Mali i Zi. Çdo shtet është i rrethuar me shtete përreth, që quhen shtete fqinje. Territori i secilit shtet është i ndarë me shtetet e tjera me kufij. Në secilin nga këto vendkalime kufitare gjenden flamurët e të dyja shteteve.



Provoje veten

1. Shkruaj emrat e shteteve fqinje të Kosovës.



2. Diskuto me anëtarët e familjes për pushimet e verës, nëse i kalojnë në Kosovë, shtete fqinje apo diku tjetër. Pastaj, diskuto me shokët e shoqet në klasë për temën e njëjtë. Përmblidhi diskutimet më poshtë:

11



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Diskutim i përbashkët

Lexohet nga nxënësit teksti i dhënë në libër dhe diskutohen pyetjet të cilat janë në libër, po ashtu plotësohet edhe pjesa e zbrazët. Tregohet që shtetet e formuara me puzzle-in janë ato shtete që kufizohen me Kosovën, shtetet fqinje.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Ditari dypjesësh

Ndajnë fletën në dy pjesë dhe në njërën anë vizatojnë hartën e vendeve fqinje, pastaj në pjesën tjetër shkruajnë për këto shtete, si p.sh., gjuhën, flamurin, pozitën dhe anën e horizontit në të cilën ndodhen ato.

Flamuri	Shkrimet

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për dallimin e shteteve fqinje të Kosovës dhe të karakteristikave të tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Popuj dhe vende të ndryshme

Rezultatet e të nxënit të temës:

Shpjegon ndikimin e ndërsjellë të diasporës kosovare në ndërlidhjen kulturore (komunikim-it-gjuhësor, kulinarike-ushqimore, stilit jetësor etj.) të popullit shqiptar dhe popujve të tjerë të Kosovës me popujt e vendeve të tjera të botës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Diaspora

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Tregon për ndonjë anëtar të familjes se ku jeton;
- Analizon shkëmbimin e përvojave me të huajt;
- Dallon të përbashkëtat dhe të veçantat e vendeve që përmenden.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh

Të gjithë me radhë kanë për të treguar për një anëtar/e të familjes së ngushtë ose të gjerë, të cilin/en ata e duan shumë dhe vendin ku jeton. Në tabelë do të shënohen të gjitha.

Diaspora

Fjalët kyçe: kulturë, gjuhë, zakon, shkëmbim.



Shpreh mendimin tënd

~ Si e kupton fjalën *diasporë*?

Situatë: Në një qytet të Gjermanisë, jetonte një familje kosovare. Ata kishin zënë miqësi të ngushtë me fqinjët e tyre gjermanë dhe francezë. Këto tri familje, çdo ditë, bisedonin për kulturat dhe traditat e vendeve të tyre. Ata provonin receta të ndryshme të gatimit të njëri-tjetrit, bisedonin për festat në vendet e tyre, për veshjet dhe për mënyrën e të jetuarit. Ata njiheshin edhe me gjuhët e njëri-tjetrit. Kur takonin njëri-tjetrin, mësonin fjalë të reja të gjuhës gjermane, shqipe dhe franceze. Kur shkonin për pushime në vendet e tyre, u tregonin njëri-tjetër të tyre të afërt për kulturat e vendeve të tjera.





Pyetje për ty

- Nga cilat vende ishin familjet që shoqëroheshin?
- Për çfarë bisedonin ata?
- A është i rëndësishëm shkëmbimi i kulturave të popujve të ndryshëm?



Thello dijet

Njerëzit, për arsye të ndryshme, janë larguar nga vendi i tyre dhe jetojnë në vende të tjera të botës. Pra, *diaspora* nënkupton migrantët (ose pasardhësit e migrantëve), identiteti dhe përkatesia kulturore e të cilëve është formuar nga prejardhja e tyre. Ata mësojnë nga njëri-tjetri për gjuhën, kulturën e zakonet e tyre, pra i shkëmbejnë kulturat. Është e rëndësishme që të mësojmë nga të tjerët, por asnjëherë të mos e harrojmë kulturën tonë.



13

Emri i familjarit	Vendi ku jeton
Halla	Gjermani
Tezja	Austri
Daja	Holandë

Pasi t'i përmendin të gjitha, do të diskutojmë si jetojnë ata dhe a kanë shoqëri. Cila është gjuha që ata flasin?



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim i përbashkët

Lexohet situata e dhënë në libër dhe bisedohet për vendet e përshkruara, si dhe mënyrat e shkëmbimit të përvojave të tyre dhe traditat nga vendet që vijnë.

Punohet rubrika e pyetjeve bashkë me nxënësit. Përmes projektorit, shfaqen disa fotografi të marra nga interneti për vendet të cilat përmenden në mësim, analizohen dhe diskutohen ato.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Diagrami i Venit

Përmes Diagramit të Venit kanë për detyrë të paraqesin të përbashkëtat dhe të veçantat e Kosovës dhe të ndonjë vendi tjetër i cili është përmendur më së shumti dhe për të cilin kanë njohuri.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për njohjen e vendeve të tjera dhe përgjigjet e dhëna duke u bazuar në tekstin e lexuar.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkrahur llojllojshmërinë e normave dhe të drejtave zakonore e fetare të shqiptarëve dhe popujve të tjerë që jetojnë në Kosovë (si martesë me shkuesi, pagëzimi i fëmijëve, ndrikullia, nuni etj.), dikur dhe tani.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Normat dhe zakonet e popullit tim

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Analizon fjalët duke krijuar tregim;
- Shpreh njohuritë që ka për martesat dikur;
- Hulumton për martesat dikur dhe sot.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Parashikim me terma paraprakë

Në tabelë shkruhen dhe analizohen së bashku me nxënësit fjalët kyçe, si p.sh., normë, zakon, e drejtë, pagëzim, shkuesi, ndrikull etj.

Më pas, ata kanë për detyrë të shkruajnë nga një tregim duke i përdorur këto fjalë.

Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Normat dhe zakonet e popullit tim

Fjalët kyçe: normë, zakon, e drejtë, shkuesi, pagëzim, nun, ndrikull.

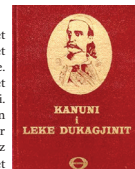


Shpreh mendimin tënd

– Si organizohej shoqëria kur nuk kishte ligje?
 Analizoj fotografitë me informacionet e dhëna.

Rregullat dhe ligjet

Dikur nuk kishte kushtetuta, ligje e parlamente. Që shoqëria dhe marrëdhëniet shoqërore të funksionin, njerëzit mbledheshin dhe vendosnin rregulla për sjelljet dhe raportet mes vete në mjedisin ku jetonin. Ato janë quajtur norma shoqërore. Normat shoqërore janë rregulla të sjelljes, të cilat kanë rregulluar marrëdhëniet mes njerëzve, kanë zgjidhur konfliktet mes tyre dhe kanë vënë rregull në shoqëri. Ato janë vendosur nga njerëzit më me ndikim në shoqëri, pa e marrë mendimin e të tjerëve dhe të gjithë është dashur t'i zbatonin. Populli ynë, dikur, ka përdorur Kanunin, që është tërësi normash zakonore të pashkruara e të trashëguara brez pas brezi. Dikur, mosmarrëveshjet janë zgjidhur sipas Kanunit, ndërsa sot ligjet përcaktojnë se si të sillen njerëzit në shoqëri. Ligjet mbrojnë të drejtat dhe liritë tona.



Zakonet

Zakonet janë rregulla të pashkruara, që ndryshojnë sipas vendeve dhe popujve të ndryshëm. Zakonet trashëgohen nga gjenerata në gjeneratë. Zbatimi i tyre nuk është i detyrueshëm, por përsëri njerëzit janë mësuar t'i zbatonin ato kohë pas kohe.

Njëri nga zakonet është prerja e flokëve të fëmijës - marrja e shejtit, i cili kryhet nga një person i afërt i familjes që quhet nun.

Martesa me shkuesi

Situatë: Gjyshërit, me fotografinë e martesës në dorë, tregonin se në kohën e tyre martesat janë kryer me shkuesi. Prindërit kanë propozuar një vajzë për djalin e tyre dhe kanë zgjedhur personin, i cili futej në mes të prindërve të djalit dhe të vajzës, që quhej mësimi ose shkuesi. Kjo martesë me shkuesi do të realizohej, nëse burrat e familjes do të pajtoheshin për atë martesë. Kur ata pajtoheshin për martesën e fëmijëve të tyre, caktonin datën e dasmës. Përcjellja të dhëndri bëhej me ceremoni dhe organizohej dasmë tradicionale. Sot, martesat kryhen vetëm me dëshirën e përbashkët të partnerëve.

Pagëzimi

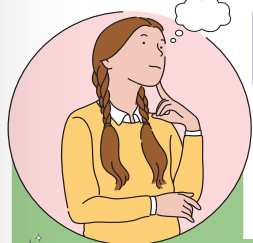
Pagëzimi i një fëmije është një ngjarje e rëndësishme për çdo familje të krishterë katolike apo ortodokse. Ai është bërë qysh nga kohët e vjetra. Prindërit bënin përgatitjet për ditën e pagëzimit. Ata zgjidhnin një çift besimtar, nunin dhe ndrikullën, që janë si prindërit e dytë për fëmijën, të cilët, në bashkëpunim me prindërit, zgjedhin emrin e fëmijës. Ata i dhurojnë fëmijës zakonisht një monedhë apo stoli ari.





Pyetje për ty

- Si organizohet shoqëria *dikur*. Analizo dhe krahasoje me mënyrën se si bëhet sot.
- Trego pse mënyra se si janë kryer martesat *dikur* ka qenë diskriminuese?
- Pse është i rëndësishëm pagëzimi i një fëmije?



Diskuto

- Çfarë mendon për martesën me mblesëri ose shkuesi?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione dhe raste për martesën me mblesëri (shkuesi).



Thello dijet

Të gjithë popujt që jetojnë në Kosovë kanë zakonet e veta, të cilat kanë të drejtë t'i praktikojnë. Shumë zakone praktikohen edhe sot, si: prerja e flokëve të fëmijës për herë të parë nga kumbara, mosngrënia e mishit ose përgatitja e një gatimi të veçantë në ditën e caktuar. Normat dhe zakonet janë ruajtur gjeneratë pas gjenerate. Për shkak të zhvillimit të shoqërisë njerëzore, ato kanë ndryshuar.



Fjalorth

Normë shoqërore - rregull e caktuar ligjore ose morale për sjelljen e njerëzve në jetë apo shoqëri.

Zakon - mënyrë veprimi, sjellje e përsëritur vazhdimisht nga dikush, e cila ruhet për një kohë të gjatë.

Shkuesi - lidhje e fejesës dhe e martesës me anë të shkuesit/ndërmjetësuesit.

16



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

DRTA

Nxënësit lexojnë nga një kapitull, me ndalesa, duke analizuar dhe parashtruar pyetje. Shprehin mendime të gjithë nxënësit, nëse ata kanë dëgjuar ose parë fotografi të ndryshme të gjyshërve ose prindërve, se si i kanë bërë ata martesat etj.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Turi i galerisë

Parashtrohen pyetjet që janë në libër dhe pyetjet që atyre u kujtohen t'i bëjnë.

Me ndihmën e internetit do të hulumtojnë në klasë për martesat *dikur*.

Shfrytëzohet linku i mëposhtëm:

<https://fsigsh.files.wordpress.com/2019/12/ubejd-luma-islam-kastrati-fejesa-dhe-martesa-sipas-kanunit-dhe-islamit.pdf>

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për lidhjen e fjalëve dhe formimin e tregimit, për përgjigjet e dhëna dhe hulumtimet e bëra.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason rolet, të drejtat dhe liritë e secilit person (pa dallim gjinie, moshe, statusi social), të garantuara me ligjet dhe Kushtetutën e Republikës së Kosovës, me rolet, të drejtat dhe liritë e përcaktuara sipas së drejtës zakonore, për burrat, gratë, djemtë dhe vajzat, sidomos ato që kanë të bëjnë me pronën dhe trashëgiminë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Pronat dhe trashëgimia jonë

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Analizon konceptin trashëgimi dhe pronë;
- Vlerëson ndarjen e pasurisë në mënyrë korrekte;
- Diskuton për llojet e pasurive.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Kllaster

Në mes të tabelës shënohen fjalët *pronë* dhe *trashëgimi*. Ndërkohë përreth tyre shkruhen mendimet që shprehin nxënësit.

Pronat dhe trashëgimia jonë

Fjalët kyce: pronë, trashëgimi, pasuri, barazi, padrejtësi.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë di për pronën dhe trashëgiminë?
- Analizoj fotografi dhe informacionet e dhëna.



Situatë: Gjyshi dhe gjyshja e Artës, gjatë gjithë jetës së tyre kishin punuar shumë. Bënin një jetë të thjeshtë dhe kursenin të holla për të siguruar të mira materiale për vete dhe për fëmijët e tyre. Ata gëzonin një shtëpi dhe disa prona. Një ditë, organizuan një drekë familjare me fëmijët e tyre dhe diskutuan për trashëgiminë. Ata thanë: "Gjithë pasuria që kemi fituar është e përbashkët." Meqë ne po plakemi, jemi të lumtur që ju kemi ju, djem e vajza tonat. Prandaj, këtë pasuri, që ne do t'ju ndajmë në mënyrë të barabartë të gjithëve, duam që ta trashëgoni ju."

Pasi gjyshi përfundoi, fjalën e mori gjyshja. Ajo tregoi se dikur, pasuria u është trashëguar vetëm burrave dhe djemve të familjes. Gratë dhe vajzat nuk kishin të drejtë të merrnin pjesë nga pasuria e prindërve (ose siç njihet - hise). Është bërë padrejtësi e madhe ndaj grave dhe vajzave lidhur me trashëgiminë.

- Sot, të gjithë në familje jemi të barabartë, kështu që të gjithë jemi trashëgimtarë të pasurisë, - tha gjyshja.



Pyetje për ty

- Çfarë ndodhi në familjen e Artës?
- Për çfarë po bisedonte gjyshi?
- Si është ndarë pasuria dikur?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për ndarjen e pasurisë dikur. Krahasoje me të sotmen dhe shih se si janë diskriminuar gratë nga idetë e gabuara të kohës.



Diskuto

- Si u trajtuan gratë dhe vajzat në ndarjen e pasurisë?
- A ka ndryshuar gjendja në vendin tonë?
- Pse gratë dhe vajzat nuk ishin pjesë e trashëgimisë së pasurisë?



Thello dijet

Pasuria që njeriu ka bërë gjatë jetës së tij, është pronë. Ajo mund të jetë tokë, objekt banimi, objekt biznesi, para, stoli, makina e gjëra të tjera. Zakonisht, pasuria u trashëgohet anëtarëve të familjes. Kushtetuta e Kosovës garanton me ligj se të drejtë trashëgimie në mënyrë të barabartë kanë si burrat, ashtu edhe gratë.



Fjalorth

Hisë - pjesa që i bie secilit kur ndahet një e tërë.

19



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

DRTA

Lexohet me ndalesa situata e dhënë dhe pastaj parashtrihen pyetje për pjesën e lexuar se çfarë mendojnë që do të ndodhë në vazhdim. Kështu vazhdohet deri në fund të tekstit. Gjithashtu parashtrihen edhe pyetjet që gjenden te njësia, si dhe plotësohet pjesa e zbrazët.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mendim i lirë

Paraqitet me anë të projektorit një dokumentar i shkurtër për ndarjen e pasurisë dhe pastaj diskutohet lidhur me të. Aty do të shohim se si janë trajtuar gratë në ndarjen e pasurisë dhe si trajtohen tani.

Diskutohet për llojet e pasurive, për Kushtetutën e Kosovës dhe barazitë gjinore.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për përgjigjet e dhëna dhe pjesëmarrjen në diskutim.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason rolet, të drejtat dhe liritë e secilit person (pa dallim gjinie, moshe, statusi social), të garantuara me ligjet dhe Kushtetutën e Republikës së Kosovës, me rolet, të drejtat dhe liritë e përcaktuara sipas së drejtës zakonore, për burrat, gratë, djemtë dhe vajzat, sidomos ato që kanë të bëjnë me pronën dhe trashëgiminë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kushtetuta - ligji themelor i një shteti

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon fjalët që di lidhur me Kushtetutën;
- Diskuton për nenet në Kushtetutën e Kosovës;
- Vlerëson rëndësinë e njohjes së Kushtetutës së Kosovës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
Kllaster

Shkruhet në tabelë fjala *kushtetutë* dhe rreth saj shkruhen fjalë të cilat nxënësit i dinë për *kushtetutën*, si për shembull: ka amandament, nene, ligje, rezolutë, liri, përmban të drejta etj.

Kushtetuta - ligji themelor i një shteti

Fjalët kyçe: Kushtetutë, ligj themelor, shtet, liri, e drejtë.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë di për Kushtetutën e Kosovës?
- Lexo më poshtë nenin 1. Si i kupton pikat 1 dhe 2 të këtij neni?

Kapitulli I: Dispozitat Themelore - Neni 1 - (Përkufizimi i Shtetit)

1. Republika e Kosovës është shtet i pavarur, sovran, demokratik, unik dhe i pandashëm.
2. Republika e Kosovës është shtet i shtetasve të vet. Republika e Kosovës ushtron autoritetin e saj, bazuar në respektimin e të drejtave dhe lirive të qytetarëve të saj dhe të të gjithë individëve brenda kufijve të saj.



Jeta e gjithsecilit mbrohet me ligj. E drejta për të jetuar garantohet me Kushtetutë. Secili/a nga ne ka të drejtë të jetojë i/e lirë e të shprehë mendimin e tij/saj. Mirëpo, në botë ka edhe njerëz të papërgjegjshëm, të cilët i shkelin të drejtat e të tjerëve. Prandaj, Kushtetuta përcakton dënimet përkatëse për çfarëdo lloji shkeljeje. Vetëm me zbatimin e saj individët gjejnë paqe dhe jetojnë në harmoni.



Pyetje për ty

- Cilat janë pasojat që vijnë nga shkelja e Kushtetutës?
- Takoni një gjyqtar dhe zhvilloni një bashkëbisedim duke bërë pyetje për Kushtetutën.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej ligjet e Kushtetutës që përfshijnë fëmijët.



Diskuto

- Diskutojmë së bashku rreth nenit 47 (E Drejta për Arsimin):
- 1. Secili person gëzon të drejtën e shkollimit themelor pa pagesë. Shkollimi i detyrueshëm rregullohet me ligj dhe financohet nga fondet publike.
- 2. Institucionet publike sigurojnë për secilin person mundësi të barabarta për t'u arsimuar, sipas aftësive dhe nevojave të veçanta të tij/saj.



Thello dijet

Kushtetuta është ligji themelor i çdo shteti. Në qendër të saj, ajo ka lirinë dhe të drejtat e njeriut. Kushtetuta garanton zbatueshmërinë e ligjit dhe krijimin e shtetit të qytetarëve të barabartë. Kushtetuta e Republikës së Kosovës është miratuar më 9 prill 2008 dhe ka hyrë në fuqi më 15 qershor 2008. Ajo është ndryshuar me amendamentet kushtetuese, të miratuara me vendim të Kuvendit të Republikës së Kosovës. Në Kushtetutën e Kosovës theksohen përpjekjet e Kosovës për krijimin e marrëdhënieve të fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimit me të gjitha shtetet fqinje.



Fjalorth

Amendament - shtojcë që përmban një ndryshim të një ligji.

22



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Lexim, dëgjim, komentim, përgjigje

Lexohet pjesa e shkruar e tekstit me nenet 1 dhe 2. Komentohen zbatimi dhe mënyrat e zbatimit të Kushtetutës së Kosovës dhe sqarohen të gjitha fjalët e panjohura, të cilat nxënësit për shkak të moshës nuk mund t'i kuptojnë. Parashtrohen pyetjet që janë në pjesën e tekstit që është e shkruar në libër.

Nenet janë pjesë e cila duhet të zbatohet njësoj për të gjithë qytetarët e Kosovës. Diskutojmë së bashku rreth nenit 47, që përcakton të drejtat për arsimim për të gjithë personat në mënyrë të barabartë.

Dëgjohet një lajm në Youtube për Kushtetutën e Kosovës dhe themelimin e saj, i cili shfaqet me projektor, përmes linkut:

<https://www.youtube.com/watch?v=Zsxf01Y-BAj8>.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mendim i lirë

U shpërndahet nxënësve nga një fletë e bardhë, ku do t'i shkruajnë informacionet që u lexuan dhe u dëgjuan gjatë orës në klasë. I lexojnë ato edhe në herë në mënyrë të përmblendhur.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për shprehjen e njohurive të tyre dhe për informacionet e marra nga mësimi dhe dëgjimi.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të temës:
 Respekton dallimet gjinore dhe të drejtat e secilit në familje, shkollë dhe shoqëri.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Jemi të barabartë në familje

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Diskuton për sjelljet e anëtarëve të familjes;
- Analizon thëniet për barazinë gjinore;
- Dallon detyrat dhe përgjegjësitë në familje.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, internet, fletë A4.

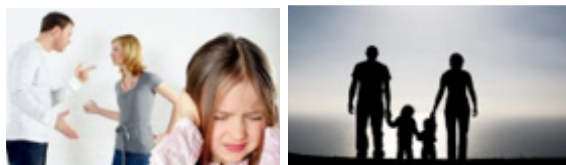
Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:
 Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
Punë në grup

Grupeve të nxënësve u shpërndahen nga dy fotografi, ku janë të paraqitur anëtarët e familjes duke bërë veprime të ndryshme. Ata do të përzgjedhin njërin prej tyre, duke treguar se përse e kanë zgjedhur këtë fotografi dhe se si kanë vendosur për atë: duke bashkëpunuar me njëri-tjetrin apo e ka zgjedhur vetëm njëri.



Jemi të barabartë në familje

Fjalët kyçe: familje, barazi gjinore, respekt, sukses, mirëkuptim.



Shpreh mendimin tënd

- Si ndahen detyrat në familjen tënde?
- Çfarë kujdesi tregon ti ndaj anëtarëve të familjes?
- Trego se si e respektoni njëri-tjetrin në familjen tënde.



Shoqëria kosovare është vetëdijësuar duke u dhënë rëndësinë e duhur si grave, ashtu edhe burrave në familje dhe në shoqëri. Njerëzit, më parë, mbështetun në disa rregulla morale e zakonore, kishin krijuar sjellje të detyruara të gruas në familje. Emancipimi i shoqërisë e vendosi si gruan, ashtu edhe burrin në qendër të çdo aktiviteti, jo vetëm familjar, por edhe shoqëror. Tani, familjet me frymë bashkëkohore nuk njohin dallime midis gruas e burrit, pasi të gjithë ndihen të barabartë dhe të vlerësuar.



- A ndihen të barabartë në familje burri dhe gruaja?
- Pse është e rëndësishme që punët çdoherë të ndahen në mënyrë të barabartë?



- Çfarë të drejta kanë pasur prindërit në familje?
- A i kanë shprehur lirshëm mendimet e tyre?
- Cili është roli që luan sot çdo pjesëtar i familjes?



Mirekuptimi dhe toleranca karakterizojnë një familje të lumtur. Më parë, në familjen kosovare, në përgjithësi, vendimet merreshin nga burri. Sot, ka ndryshuar mënyra e drejtimit të familjes, pasi vendimet merren së bashku, që që i bën familjet bashkëkohore. Anëtarët e familjes duhet t'i respektojnë rregullat që i kanë vendosur së bashku, sepse një që e tillë është për të mirën e gjithsecilit. Familja është grupi ku njeriu gjn dashuri dhe përkrahje. Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave (1979), ka në themel parimin e barazisë ndërmjet burrave dhe grave, si dhe përpjekjet e mbështetura në ligj për realizimin praktik të tij.



Lexohen pjesët të cilat janë në libër dhe u përgjigjen pyetjeve të parashtruara aty. Paraqiten në projektor këto fjali për barazinë gjinore dhe diskutohen.



Përforcimi:
Konsolidimi dhe zbatimi i të nxëniet
Shkrim i lirë

Nxënësit plotësojnë tabelën në fletën A4.

Detyrat në familje	Përgjegjësitë në familje

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për bashkëpunimin në grup, përgjigjet e dhëna dhe plotësimin e tabelës.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Normat dhe të drejtat shoqërore dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënit të temës:
 Respekton dallimet gjinore dhe të drejtat e secilit në familje, shkollë dhe shoqëri.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3, II.1,7, III.1, V.8, VI.3,7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 3.1, 3.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Të barabartë në shkollë dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Diskuton fotografitë e dhëna;
- Analizon mënyrën e interpretimit të roleve;
- Dallon barazinë gjinore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:
 Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:
Përgatitja për të nxënë
Shpreh mendimin e lirë

Përmes projektorit shfaqen disa fotografi të dhunës ndaj gruas, si p.sh., kjo fotografi:
 Diskutohet fotografia dhe parashtrihen pyetje.



Të barabartë në shkollë dhe në shoqëri

Fjalët kyçe: barazi, respekt, shkollë, shoqëri, bashkëpunim.

Shpreh mendimin tënd

- Shikoni figurat e mëposhtme dhe diskutoni rreth tyre.
- Pse duhen respektuar të drejtat?
- A ka raste të shkeljes së të drejtave?
- Si duhet të veprojmë në këto raste?



Situatë: Albani e Shqipja janë shokë të mirë të klasës. Ata shpesh diskutojnë për problemet që kanë në familje, në shkollë dhe në shoqëri. Albani mendon se në klasën e tij, djemtë përgjithësisht janë më të mirë në lojërat sportive. Ndërsa, Shqipja mendon se vajzat po shfaqin rezultate më të mira në mësim.

Diskuto

- Ndahuni në grupe dhe diskutoni për barazinë gjinore.
- Njëri grup vazhdon situatën duke dhënë argumentet *pro* dhe *kundër* Albanit.
- Grupi tjetër vazhdon situatën dhe jep argumentet *pro* dhe *kundër* Shqipes.



Pyetje për ty

- Në komunitetin ku jeton, a ka raste të shkeljes së të drejtave?
- Nëse po, pse mendon që ndodh kjo?
- Cili është qëndrimi yt në situata të tilla?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej raste kur fëmijëve u janë shkelur të drejtat në botë. Analizoj dhe diskutoji në klasë me shokët e shoqet.



Thello dijet

Në shkollë dhe në shoqëri, vajzat dhe djemtë kanë të drejta të barabarta. Bashkëpunoni me njëri-tjetrin, tregoni tolerancë dhe mirëkuptim që të keni sukses në shkollë dhe në shoqëri. Secili prej anëtarëve në komunitet ka rëndësinë e tij, prandaj duhet të respektohet. Anëtarët e komunitetit punojnë për zbatimin e rregullave që i kanë vendosur së bashku.



Fjalorth

Sensibilizim - të ngresh vetëdijen për një çështje, t'i bësh njerëzit të reagojnë për një çështje.

28



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Punë në grupe

Lexohet pjesa e tekstit që është në libër. Nxënësit ndahen në tri grupe.

Grupi i parë do të organizojë diskutimet mbi barazitë gjinore.

Grupi i dytë vazhdon situatën duke argumentuar pro ose kundër Albanit.

Grupi i tretë vazhdon situatën dhe jep argumente pro ose kundër Shqipes.

Vazhdohet diskutimi lidhur me rastin e Albanit dhe Shqipes.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Pesëvargësh

Shkruhet një pesëvargësh me fjalën barazi.

Vlerësimi i nxënësve:

Vlerësohen për bashkëpunimin në grup, përgjigjet e dhëna dhe plotësimin e pesëvargëshit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Vendimmarrja në familje, në shkollë dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon për mënyrën se si merren vendimet në familje dhe përshkruan kontributin e tij/saj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1,3,II.7, III.1,VI.1,2,3,4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 4.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Vendosim së bashku në familje

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përshkruan vendimet që marrin anëtarët e familjes;
- Vendos rregullat e vendimmarrjes në familje;
- Argumenton se si morën vendime në situatën e dhënë.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Imagjinatë e drejtuar

Nxënësit shprehin mendimet e tyre duke përshkruar se si marrin vendime brenda familjes. Pyeten:

- Cili është roli i vajzave apo i grave në vendimmarrje në familje?
- Po ashtu, cili është roli i fëmijëve në vendimmarrje në familje?

Nga mendimet e marra gjatë përshkrimit, vijohet te situata e dhënë.

Vendimmarrja në familje, në shkollë dhe në shoqëri Vendosim së bashku në familje

Fjalët kyçe: vendimmarrje, familje, barazi, argument, përgjegjësi.

Shpreh mendimin tënd

- Si merren vendimet në familjen tënde?
- Cili është roli i vajzave dhe i grave në vendimmarrje?
- Po roli i fëmijëve në vendimmarrje, cili është?



Situatë: Familja e Mirës përbëhet nga tre fëmijët: Mira, Era dhe Rroni, si dhe dy prindërit. Ata jetonin në Lezhë. Fëmijët vijonin mësimet në njërin nga shkollat e qytetit, ndërsa prindërit punonin në periferi. Një ditë, prindërit e Mirës, Zana dhe Fatosi, morën një ofertë të shkëlqyeshme pune në Gjermani. Ata u treguan fëmijëve të tyre. Pas këtij lajmi, në familje filluan diskutimet. Fëmijët ndien emocione të përziera. Në njërin anë, u pelqente aventura e një fillimi të ri në një vend të panjohur, kurse në anën tjetër ndiheshin të mërzhitur nga malli që do të ndjenin për familjen e gjerë, kushërinjtë dhe shokët e shoqet. U diskutua gjerë e gjatë dhe të gjithë shprehën mendimet e tyre. Në fund, kur u morën parasysh të gjitha mundësitë, ata vendosën së bashku që ta refuzonin ofertën. Kjo doli të ishte më e përshtatshme për të gjithë!



Pyetje për ty

- Si e vlerësoni vendimin në familjen e Mirës?
- Sill shembuj nga familja jote për mënyrën se si i merrni vendimet.
- Si rregullohen marrëdhëniet brenda në familje?
- Ndahuni në dy grupe; një njërin le të jenë ata që përkrahin këtë vendim dhe mendojnë që që i arsyeshëm, ndërsa në tjetrin ata që e kundërshtojnë, të cilët duhet të japin argumentet e tyre. Diskutoni!



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, humto në internet dhe gjej një situatë ku të tregohen marrëdhëniet mirëkuptuese brenda familjes. Diskutoni së bashku me shoqet e shokët e klasës dhe nxirri mësim prej saj.



Thello dijet

Marrëdhëniet brenda familjes funksionojnë në bazë të rregullave. Kohë më parë, mbizotëronte familja patriarkale, ku për gjithçka vendoste burri më i vjetër i familjes, ndërsa anëtarët e tjerë, përfshirë edhe burrat e tjerë, e sidomos gratë dhe fëmijët, nuk gëzonin të drejtën e kundërshtimit. Anëtarët e familjes ndryshojnë nga njëri-tjetri për nga moshë, dëshirat dhe përgjegjësitë që kanë. Prandaj, kur merren vendime, ata duhet të kenë mirëkuptim mes tyre. Kur thua mendimin tënd, përdor argumente, me qëllim që t'i bindësh të tjerët që të të degojnë dhe ta arsyetosh atë që e thua. Vendimet që merren bashkërisht e bëjnë familjen të lumtur.



Fjalorth

Sazan - ishull në Vlorë.



31

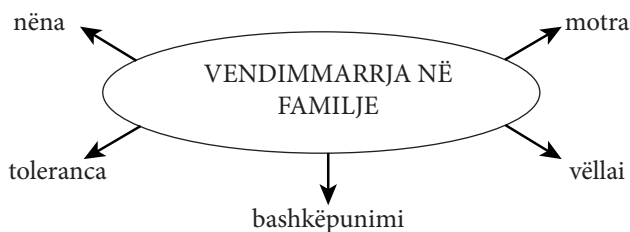


Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Përvijim i të menduarit

Shqyrtojmë situatën e parë të dhënë në libër. Së bashku, duke analizuar përcaktojmë disa fjalë të cilat kontribuojnë në bashkëpunimin dhe vendimmarrjen në familje.



Lexojmë pjesën e dhënë në libër si informacion shtesë rreth vendimmarrjes.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Mendim i lirë

Së bashku lexojmë një situatë të përgatitur paraprakisht. Nga kjo situatë, diskutojmë së bashku duke argumentuar mënyrën e marrjes së vendimeve brenda familjes, anëtarët që kontribuan në

vendimmarrje, si dhe barazinë gjinore brenda familjes.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin dhe përdorimin e një fjali të pasur, aftësitë e të shprehurit të mendimeve të sakta dhe për kontributin e dhënë duke argumentuar në situatën e paraqitur.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Vendimmarrja në familje, në shkollë dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon format dhe organet vendimmarrëse në klasë e shkollë dhe përshkruan aktivitetet e tyre dhe kontributin e tij/saj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.1,3,II.7, III.1,VI.1,3,4 ?

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Vendosim së bashku në klasë dhe në shkollë

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Diskuton rreth rregullave në përzgjedhjen e kryesisë së klasës;
- Përcakton kriteret për zgjedhjen e kryesisë së klasës;
- Shkruan cilësitë dhe pikën më të fortë të të përzgjedhurit/ës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, fletë me ngjyra.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Imagjinatë e drejtuar

Rikujtohet nga viti i kaluar si është bërë përzgjedhja e kryesisë së klasës. Nxënësit shprehin mendimet e tyre duke rikujtuar premtimet e bëra, përgjegjësitë dhe angazhimin.

Vendosim së bashku në klasë dhe në shkollë

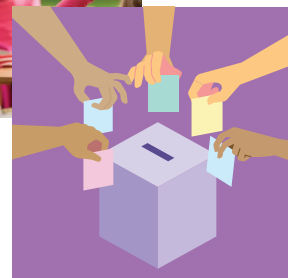
Fjalët kyçe: kryetar, këshilli i klasës, votim, zgjedhje, premtim.



Shpreh mendimin tënd

- A janë mbajtur zgjedhje në klasën tënde?
- Si vepruat për zgjedhjen e kryesisë së klasës?
- Çfarë premtimesh bëri kryetari i klasës?

Situatë: Fillimi i vitit shkollor është i mbushur me aktivitete të ndryshme. Një nga to është dhe mbledhja për zgjedhjen e kryesisë së klasës. Zgjedhja e kryesisë së klasës bëhet me votë të lirë. Zakonisht, rolin e atij që drejton procesin e marrin mësuesit, të cilët duhet të jenë të paanshëm. Ndryshe nga herët e tjera, këtë vit ne propozuam shumë kandidatë, për të cilët do të votojnë të gjithë nxënësit e klasës. Kjo mënyrë u dha mundësi shumë nxënësve të shfaqnin mendimet e tyre.





Diskuto

- Cilat janë disa nga përgjegjësitë që ka këshilli i klasës?
- Jepni mendimin tuaj për punën e këshillit të klasës suaj.
- Diskutoni për një problem që keni pasur në klasë.
- Ndërtoni dhe përdorni të gjitha mjetet e realizimit të një votimi.
- Punoni në grupe për hartimin e një rregulloreje për zgjedhjen e kryesisë në klasën tuaj.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, humto në internet dhe gjej një proces votimi që është realizuar për zgjedhjen e kryetarit të klasës. Ndihni hapat për të realizuar një proces votimi. Zbatojni hapat e mëposhtëm:

- propozimi i kandidatëve;
- dëgjimi i premtimeve të secilit kandidat para klasës;
- realizimi i procesit të votimit;
- numërimi i votave dhe shpallja e fituesit/es.



Pyetje për ty

- Pse zgjedhja e kryetarit të klasës duhet të jetë e lirë dhe e drejtë?
- Tregoni disa cilësi që duhet t'i ketë kryetari i klasës.
- A i ka këto cilësi kryetari i klasës suaj?
- A i ka mbajtur premtimet e bëra kryetari që keni zgjedhur?
- Cila do të ishte këshilla që do t'i jepnit kryetarit të klasës suaj?



Thello dijet

Nxënësit kanë dëshirë ta bëjnë klasën e tyre mjedis të përshtatshëm mësor. Ata ndajnë gëzimet dhe mërzitjet me njëri-tjetrin. Është mirë që t'i shprehni idetë dhe mendimet tuaja në mbledhjen e klasës. Gjatë mbledhjes të respektohen rregullat, si: mbajtja e qetësisë, dëgjimi i shoqeve dhe i shokëve gjatë diskutimit, ngritja e dorës kur do të marrësh fjalën etj. Gjithashtu, të gjenden zgjidhje dhe të merren vendime që t'i kënaqin të gjithë nxënësit e klasës. Kryetari i klasës zgjidhet me votim, që është proces me anë të të cilit anëtarët e një grupi të caktuar zgjedhin kryetarin e tyre. Në shkollë funksionojnë edhe organe të tjera që marrin vendime të rëndësishme: Këshilli Drejtues i Shkollës; Këshilli i Prindërve; Këshilli i Mësimdhënësve; Këshilli i Nxënësve. Të gjitha këto organe, bashkë me udhëheqësinë e shkollës ndihmojnë për marrjen e vendimeve të rëndësishme për mbarevajtjen e procesit mësor dhe punëve të tjera në shkollë. Është përgjegjësi e të gjithëve që shkolla të funksionojë si duhet.

34



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Punë në grupe

Shqyrtohet situata e parë e dhënë në libër. Së bashku, duke analizuar përcaktojmë kriteret e duhura, të ndarë në grupe. Secili grup merr përgjegjësitë e veta dhe angazhohet në organizim.

Lexojmë pjesën e dhënë në libër si informacion shtesë rreth vendimmarrjes dhe organizimit. Duke iu përmbajtur udhëzimeve të dhëna, propozojmë dhe realizojmë procesin e votimit në përzgjedhjen e kryesisë së klasës.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

Në grupe do të shkruajnë tri cilësitë e tij/saj më të mira dhe pikën më të fortë të tij/saj.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për diskutimin dhe përcaktimin e kriterëve në përzgjedhjen e kryesisë së klasës, për kontributin e dhënë me shkrim në pyetjet e parashtruara.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Vendimmarrja në familje, në shkollë dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxënës të temës:

Identifikon organet vendimmarrëse në institucionet e ndryshme të nivelit lokal dhe qendror, duke marrë disa shembuj nga jeta e përditshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3, III.1,4 V.8 VI.2,3.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 1.3.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Institucionet lokale

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Emërton komunat e R. së Kosovës;
- Tregon si funksionon komuna (pushteti lokal);
- Formulon konceptet për fjalët: komunë, këshill komune, asambleist, kuvend komunal.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor, hulumtim nga interneti në webfaqen e komunës së tyre.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Kllaster

Përmes kllasterit paraqiten emrat e komunave të vendit tonë. Prej nxënësve kërkohen emrat dhe shënohen në tabelë.

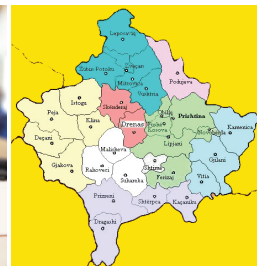
Institucionet lokale

Fjalët kyçe: institucion, komunë, këshill komune, votë, votim.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë tregojnë fotografitë e mëposhtme?
- Cilat janë institucionet lokale?
- Si merren vendimet aty?



Situatë: Kuvendi i Komunës mbështet iniciativat që merren në komunitet, si dhe ato që merren nga nxënësit e shkollave. Vera, nxënëse e klasës sonë, këtë herë bëri një propozim, i cili u mirëprit nga të gjithë. Ajo propozoi një projekt qyteti, ku nxënës e të rinj të njiheshin me rregullat e qarkullimit rrugor. Po ashtu, ata do të mësonin për mënyrën e funksionimit të qarkullimit rrugor në qytet. Olti kishte menduar që në orarin e shkollës të vendosej edhe një polic/e, që do të siguronte lëvizjen e sigurt të nxënësve në rrugë.

Diskuto

- Si ju duket propozimet e Verës dhe të Oltit?
- Jepni propozime të tjera për të cilat mund t'ju ndihmojnë institucionet lokale.
- Diskutoni së bashku për përgjegjësitë që kanë institucionet lokale lidhur me transportin publik, furnizimin me ujë, mbrojtjen e mjedisit, kujdesin për shëndetin, arsimin etj.
- Realizoni një skemë votimi për projektin e Verës.
- Shkruani një tekst argumentues në mbështetje të projektit.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej disa vendime që ka marrë komuna juaj në të mirë të qytetarëve të saj. Diskutoji bashkë me shoqet dhe shokët e klasës sate.



Pyetje për ty

- A diskutoni në familjen tënde kur ka zgjedhje?
- Kush voton në familjen tënde? Pse?
- A ka raste kur pjesëtarët e familjes suaj nuk marrin pjesë në votime?
- Cilat janë arsyet që i shtynjë të votojnë apo të mos votojnë?



Thello dijet

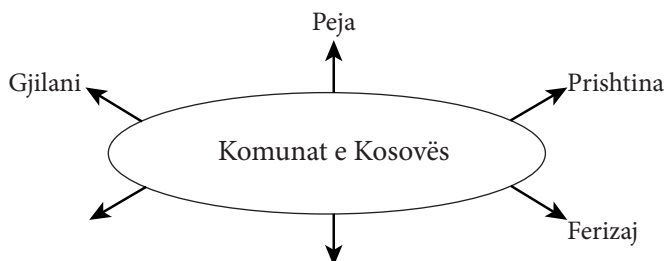
Komuna drejtohet nga kryetari/ja dhe kuvendi i komunës. Ata zgjidhen nga banorët e komunës me shumicë votash. Shtetasit që kanë mbushur moshën 18 vjeçe, kanë të drejtë ta votojnë në mënyrë të fshehtë kandidatin/en që dëshirojnë. Nëpërmjet votimit, qytetarët shprehin mendimet e tyre. Duke zgjedhur kandidatin/en e duhur, ata kanë votuar për një të ardhme më të mirë. Me punën dhe përkushtimin e tyre, drejtuesit e komunave u sigurojnë qytetarëve shërbime më të mira. Qytetarët kanë nevojë për kushte elementare jetësore të përshtatshme, si: spitale, shkolla, infrastrukturë të mirë rrugore, sistem modern ujësjellësi e të tjera. Kryetari/ja i/e komunës organizon punën dhe drejton veprimtarinë e kuvendit të komunës, për t'u shërbyer sa më mirë njerëzve në komunitet.



Fjalorth

Pushtet lokal - kuvendi komunal, asamblistët, kryetari/ja i/e komunës.

37



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Mësimdhënia e ndërsjellë

Lexohet teksti i dhënë në libër dhe analizohet duke parashtruar pyetje lidhur me pjesën e lexuar: situatën 1:

- Si ju duket propozimi i Verës?
- Cilat janë përgjegjësitë që kanë institucionet lokale?

Bazuar edhe në prezantimin e bërë në projektor, nxënësit tashmë kanë më shumë njohuri për pushtetin lokal, funksionimin e tij, detyrat dhe përgjegjësitë që ka. Thellojmë njohuritë edhe nga teksti i dhënë në libër si dhe diskutojmë e analizojmë së bashku për komunën e tyre.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Shkrim i lirë

U shpërndahen fletë në grupe, ku secili grup do të formulojë nga një koncept për fjalët: komunë, këshill komune, asamblistë, kuvendi komunal. Konceptet e formuluar prezantohen para shokëve/shoqeve të cilët do të vërtetojnë saktësinë e dhënë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për emërtimin e komunave të vendit të tyre, për përdorimin e një fjalori të pasur, aftësitë e të analizuarit dhe të shkruarit drejt dhe saktë.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Vendimmarrja në familje, në shkollë dhe në shoqëri

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon organet vendimmarrëse në institucionet e ndryshme të nivelit lokal dhe qendror, duke marrë disa shembuj nga jeta e përditshme.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës:

I.1, 3, II.2 III. 1,2 V. 8 VI. 2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 4.1, 4.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Qeveria dhe parlamenti

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Identifikon kryeministrin/en dhe kryeparlamentarin/en e vendit;
- Analizon tekstin e dhënë;
- Përsërkuan qeverinë, parlamentin, ministritë, deputetët, presidentin/en.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi, projektor, internet.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxënësve u parashtrohen pyetjet:

- Kush është kryeministri/ja e Kosovës?
- Kush është presidenti/ja e Kosovës?
- Si u zgjodhën ata/ato?

Qeveria dhe parlamenti

Fjalët kyçe: qeveri, parlament, vendimmarrje.



Shpreh mendimin tënd

- Kush është kryeministri a kryeministria e Kosovës?
- Kush është kryetari a kryetaria e Parlamentit të Kosovës?
- Si zgjidhen ata/ato?

Situatë: Nëna e Besës po kandidonte për kryetare komune. Unë shihja plot postera me fotografite e saj nëpër qytet. Në fakt, nuk e kuptoja punën që ajo do të bënte për komunitetin tonë. Shpesh dëgjoja biseda në familje dhe mes miqve për rolin që do të luante për zhvillimin e qytetit.





Pyetje për ty

- Cilat janë përgjegjësitë që ka pushteti qendror?
- Çfarë detyrash ka parlamenti?
- Si duhet të mbahen zgjedhjet, në mënyrë që të jenë të pranueshme nga të gjithë?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për disa veprimtari të realizuara nga Qeveria e Kosovës.



Thello dijet

Pushteti qendror respekton liritë dhe të drejtat e qytetarëve. Në parlament zgjidhen përfaqësuesit e popullit. Ata i përfaqësojnë shqetësimet që kanë qytetarët. Mbështetur në nenin 7 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, është e ndaluar që qeveritë t'i trajtojnë njerëzit në mënyrë të padrejtë. Qeveritë duhet t'i sigurojnë të drejtat dhe liritë themelore të njerëzve, si dhe mbrojtjen në procesin e vendimmarrjes. Tipar i zgjedhjeve qendrore është liria e votës, prandaj duhet të jemi të kujdesshëm kur shprehim mendimin tonë nëpërmjet votës. Kuvendi i Kosovës ka 120 deputetë, të zgjedhur me votim të fshtë.



Fjalorth

Pushteti qendror - Kuvendi i Kosovës, presidenti/ja, kryeministri/ja, ministri/et dhe deputetët/et e Kuvendit.

40



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Rrejt i diskutimit

Duke e lexuar dhe diskutuar tekstin e dhënë në libër, ata e kuptojnë rolin e qeverisë dhe të parlamentit.

- Cili është roli i qeverisë dhe i parlamentit?
- Kush e udhëheq qeverinë, e kush parlamentin?
- Çfarë karakteristika duhet të ketë kryeministri/ja dhe kryeparlamentari/ja?

Për të dhënat se si funksionon vendi ynë, qeveria dhe parlamenti, hulumtojmë tutje në internet së bashku me nxënës dhe nxjerrim të dhënat duke i listuar sipas tabelës së dhënë.

Qeveria	Parlamenti
Kryeministri/ja	Kryeparlamentari/ja
Ministritë	Deputetët



Përforcimi: W Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Turi i galerisë

Nxënësit do të paraqesin në grupe rolin e qeverisë, parlamentit, ministrive, deputetëve, presidentit/es. Gjatë përshkrimit diskutohet edhe lidhshmëria mes tyre, të përbashkëtat etj.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për njohuritë e reguara, bashkëpunimin dhe diskutimin gjatë analizës dhe aftësitë komunikuese gjatë përshkrimit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënit të temës:

Dallon disa manifestime kulturore që mbahen nëpër vise të ndryshme të vendit, rajonit dhe botës, si dhe përshkruan mënyrën e realizimit të tyre (garat sportive, lojërat popullore, si: pehllivanët, vrapimet me kuaj - igdylet, panagjyret, karnavalet, por edhe festivalet muzikore, filmike, teatrore etj.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3,4 II.2 III. 1, 2, VI. 3, 7.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Organizimet kulturore në vendin tonë dhe në botë

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Përshkruan fotografitë e dhëna;
- Analizon organizimet e paraqitura në foto;
- Shkruan për të dhënat e kërkuara.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, fotografi, fletë A4, hamer.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Përmes projektorit, nxënësve do t'u paraqiten disa fotografi, si: shfaqje teatrale, festivale, gara sportive etj.

Nxënësit pyeten:

Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Organizimet kulturore në vendin tonë dhe në botë

Fjalët kyçe: kulturë, film, festival, manifestim, festë, lojëra.



42

Njihu me disa nga aktivitetet kulturore:

**DOKU
FEST**
International Documentary
and Short Film Festival

"Dokufest"

Është festivali ndërkombëtar i filmit dokumentar të shkurtër. Ky festival mbahet një herë në vit, në qytetin e Prizrenit. Në këtë festival merr pjesë një numër i madh i artistëve nga vendi dhe bota.

**PRI
FEST**
Friendship.
Forever.
PriFest

"PriFilm Fest"

Është një festival i filmit që mbahet çdo vit në Prishtinë. Festivali ka për qëllim të sjellë filmat më të mirë të kinemasë botërore në Kosovë, si dhe të promovojë filmat dhe aktorët kosovarë në kinematografinë ndërkombëtare.



"Prishtina Kids Fest"

Është një festival ndërkombëtar, ku konkurrojnë fëmijë nga vende të ndryshme. Në këtë festival promovohen projekte të reja muzikore të fëmijëve.



Lojërat Olimpike

Lojërat Olimpike janë garat më të mëdha sportive në botë, në të cilat marrin pjesë shumë vende të botës.

43

- Çfarë paraqesin këto fotografi?
- Vazhdohet me pyetje të tjera:
- Çfarë kuptoni me fjalët festival, garë?
- A keni dëgjuar ndonjëherë për festivalet që mbahen në vendin tonë apo në botë?



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënësit në bashkëpunim

Diskutohen dhe analizohen fotografi të dhëna.

Pas leximit të nxënësit u përgjigjen pyetjeve:

- Cila është rëndësia e organizimeve të lartpërmendura?
- A ke qenë pjesëmarrës në ndonjë organizim të tillë?

Lidhur me këto pyetje do të paraqiten fotografi të Dokufestit, PriFilm Festit, Prishtina Kids Festit etj. Po ashtu lexohen edhe informatat e dhëna në libër.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënësit

Punë në grupe

Në pjesën e fundit të orës, nxënësit të ndarë në grupe, do të punojnë fletët, ku do të shkruajnë informatat që i dinë dhe i marrin nga interneti.

Filmi: Zgjoji	Prishtina Kids Fest	Xhudo: Majlinda Kelmendi	Lojërat Olimpike
Yllka Gashi	Muzikë për fëmijë	Xhudiste nga Peja	Sport, atletikë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për angazhimin e treguar gjatë përshkrimit dhe analizës, bashkëpunimin, dhënien e mendimeve dhe shkëmbimin e njohurive të dhëna me shkrim.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Identifikon disa monumente të natyrës (ujëvara, shpella, kanione, burime uji, drurë të vjetër, peizazhe dhe monumente të tjera natyrore) që paraqesin vlerat unike të vendit tonë dhe që mund të jenë pjesë e trashëgimisë botërore.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Monumentet natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon cilat monumente natyrore i ka vizituar;
- Analizon monumentet natyrore;
- Shkruan disa karakteristika të monumenteve që përmenden.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxitet të menduarit e nxënësve përmes pyetjeve:

- A e dini se vendi ynë ka monumente natyrore?
- Kush i ka vizituar “Ujëvarën e Mirushës”, “Drinin e Bardhë” etj.?

Vendosim në tabelë disa fotografi të Ujëvarës së Mirushës, Drinit të Bardhë, Urës së Fshajt, Shpellës së Gadimes.

Monumentet natyrore

Fjalët kyçe: monument natyror, ujëvarë, kanion, shpellë.



Shpreh mendimin tënd

– Cilat janë monumentet natyrore të vendit tonë?



“Ujëvarat e Mirushës” janë ndër rrjedhat më të njohura në vendin tonë. Ato vizitohen nga shumë turistë. Këto ujëvara gjenden afër qytetit të Malishevës.

“Shpella e Gadimes” ka një histori të lashtë, e cila tërheq shumë vizitorë. Pamjet interesante që gjenden brenda saj, kanë zgjuar kureshtjen e shumë njerëzve. Kjo shpellë gjendet në afërsi të qytetit të Lipjanit.



“Kanioni i Junikut” konsiderohet si një ndër vendet më të bukura natyrore të vendit tonë. Ai shfrytëzohet për ecje, vrapim, ngjitje e aktivitete të tjera sportive.

“Bjeshkët e Nemuna” përbëjnë një park kombëtar që ndodhet në rajonin e Pejës dhe të Gjakovës, të njohur për pamjet mbresëlënëse natyrore.





Pyetje për ty

- Çka bën pjesë në monumentet natyrore?
- Përmend ndonjë monument natyror të ndonjë vendi në botë?
- Trego për ndonjë nga monumentet natyrore të vendit ku jeton.

Detyrë

Lexo dhe lidh me shigjetë përkufizimin me fjalët përkatëse.
Çfarë janë:

Zgavrat e mëdha që zakonisht mund të gjenden brenda një mali dhe shkëmbi?

Kanione

Luginat e lumenjve, që anash tyre kanë forma të ngritura dhe të pjerrëta?

Ujëvara

Rrjedhat e ujit, të cilat bien me rrëmbim të fuqishëm nga lart?

Bjeshkë

Malet me drurë të lartë dhe me kullota verore?

Shpella

48



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe analizë

Analizohen fotografitë e nxjerra në tabelë përmes projektorit. Pas leximit të tekstit, diskutimit dhe analizës, secili nga nxënësit vijon me shkrimin që do të bëjë.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim i lirë

Nxënësve u jepet kjo detyrë:
Shkruaj nga tri karakteristika të të dyja monumenteve natyrore që të pëlqyen.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin e monumenteve, analizën e tyre dhe përshkrimin me shkrim të karakteristikave të monumenteve natyrore të Kosovës.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III. 1, 2, 3 V. 8, VI. 2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Artizanatet dikur dhe sot

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Krahason artizanatet dikur dhe sot;
- Tregon rëndësinë e artizanateve;
- Arsyeton ndryshimet artizanale.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, fotografi, fletë A4, hamer.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:
Përgatitja për të nxënësit
Stuhi mendimesh

Përmes projektorit nxënësve do t'u paraqiten disa fotografi, si: plisi, tirqit, qilimi etj.

Nxënësit pyeten se çfarë po shohin në fotografi:

- Çfarë përfaqësojnë këto fotografi për vendin tonë?
- Në cilën kohë janë përdorur më shumë?

Pastaj parashtrohen pyetje të tjera:

Artizanatet dikur dhe sot

Fjalët kyçe: traditë, zakon, trashëgimi, kulturë, artizanat.

Shpreh mendimin tënd

- Çfarë kupton me fjalën *artizanat*?
- A ke dëgjuar ndonjëherë për zejtarët?
- Analizoj fotografi të dhëna.



Situatë: Për një fundjavë, Joni shkoi në fshat. Atë e mori gjyshi i tij me vete në një vizitë të shoku i tij. Ai mbeti i habitur kur pa një odë të punuar me kujdes në çdo detaj. Ajo që e çuditi Jonin ishin kapelat që mbanin në kokë të gjithë shokët e gjyshit.

Ato ishin të bardha dhe të gjitha kishin formë të njëjtë. Gjyshi i shpjegoi Jonit për to dhe i tha që plisat janë ndër pasuritë më të mëdha kulturore që kemi. Ai i foli edhe për tirqit që kishin veshur shokët e tij. Joni ishte kureshtar të dinte se kush i punonte këto rroba dhe ku mund të bliheshin ato!



Pyetje për ty

- Si dukeshin odat *dikur* dhe si duken *sot*?
- Trego për rëndësinë e veshjeve kombëtare *dikur* dhe *sot*.
- Krahasoj veshjet kombëtare të burrave dhe të grave shqiptare.



Situatë: Një ditë, Nora me nënën shkuan në dyqanin e artizanateve. Atje panë shumë punime dore. Ato blenë një palë rroba fëmijësh të punuara me grep, për ditëlindjen e motrës së Norës. Nëna bleu një çantë, po ashtu, të punuar me grep dhe disa stoli të bëra me rruaza të ndryshme. - Këto gjëra kanë vlerë të madhe, sepse janë punime dore, - tha nëna.

Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për punimet artizanale dikur dhe sot.



Pyetje për ty

- Cilin dyqan vizituan Nora dhe nëna e saj?
- Çfarë punime dore panë ato?
- A ke ndonjë veshje të punuar me dorë? Kush ta ka punuar atë?



Thello dijet

Populli ynë është një popull i lashtë dhe vendës në Ballkan, i cili ka kulturë të pasur dhe shumë tradita. Zakonet dhe traditat zënë një vend shumë të rëndësishëm në historinë e një populli. Traditat e zakonit e ndryshme të një populli që ruhen përbëjnë trashëgiminë kulturore. Ne kemi ruajtur veshjet kombëtare, punime të ndryshme artizanale, këngët, ushqimet tradicionale, legjendat, gojëdhënat, si dhe historitë për të parët tanë. Një rol të rëndësishëm në ruajtjen e trashëgimisë kulturore e kanë edhe zanatçinjtë, si: zdrukthtarët, plisaxhinjtë, nalibanët, vorbëtarët, argjendarët, qëndistarët etj.



Fjalorth

Zejtari - mjeshtër; njeriu që punon një zeje.
Tirqiti - pantallona për burra, të punuara prej leshit (veshje tradicionale).

52

- Çfarë kuptoni me fjalën artizanate?
- A keni dëgjuar ndonjëherë për zejtarët?

Nxënësit i shprehin mendimet e tyre.



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënësit në bashkëpunim

Lexohet situata e parë në libër. Analizohen edhe fotografitë e dhëna.

Pas leximit, nxënësit u përgjigjen pyetjeve:

- Si dukeshin odat dikur dhe sot?
- Cila është rëndësia e veshjeve kombëtare?

Po ashtu ata i krahasojnë veshjet kombëtare të burrave dhe të grave shqiptare.

Do të paraqitën edhe disa fotografi që tregojnë odat e dikurshme dhe të sotme, si dhe veshjet kombëtare në të kaluarën dhe sot.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënësit

Punë në grupe

Në pjesën e fundit të orës, nxënësit do të ndahen në pesë grupe. Secilit grup do t'i ndahet detyra

për të treguar rreth ndonjë trashëgimie kulturore dhe ndryshimet të cilat janë bërë që nga e kaluara e deri më tash:

Grupi 1. Veshjet kombëtare;

Grupi 2. Këngët;

Grupi 3. Ushqimet tradicionale;

Grupi 4. Legjendat dhe gojëdhënat;

Grupi 5. Historia.

Gjatë kësaj kohe nxënësit e kanë të nevojshme të shfrytëzojnë edhe burime nga interneti për të përçuar sa më shumë njohuri te grupet e tjera, lidhur me temën e caktuar.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për angazhimin e treguar, bashkëpunimin, dhënien e mendimeve dhe shkëmbimin e njohurive.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënës të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.3, III. 1, V. 8 VI. 2.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Panairi me artizanate

Rezultatet e të nxënës të orës mësimore:

- Përmend disa lloje të panaireve;
- Dallon produktet e artizanateve;
- Arsyeon ruajtjen e artizanateve.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Mjete/materiale të sjella nga nxënësit, fotografi, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Aktivitet për panairin

Për të kuptuar nxënësit sa më mirë panairin, paraprakisht paralajmërohen që të marrin në klasë libra të vjetër, veshje kombëtare, punime të ndryshme të vjetra dhe bizhuteri. Në këtë rast, nxënësit do të ndahen në grupe, sipas materialit që kanë sjellë. Do të paraqesin produktet e tyre dhe do të tregojnë pak më shumë për historinë dhe rëndësinë e tyre.

Me këtë rast do të kuptojnë se çfarë është një panair.

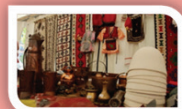
Panairi me artizanate

Fjalët kyçe: panair, artizanat, trashëgimi, kulinari.



Shpreh mendimin tënd

- A ke qenë në ndonjë panair?
- Përmendi disa lloje të panaireve.
- Analizoj fotografi dhe informacionet e dhëna.



Panairi paraqet një ekspozitë të madhe produktesh, ku njerëzit mund të informohen rreth tyre dhe zakonisht të blejnë. Kemi disa lloje të panaireve, si: shkencore, ekonomike, tregtare, ushqimore, bujqësore, artizanale etj. Për shembull, në panair të ndryshme kulinarike, prezantohen shumë ushqime tradicionale të vendit tonë, të cilat cilësohen si shumë të shijshme.

Panairet kanë vlerë të rëndësishme për një vend, sepse ndihmojnë në aspektin ekonomik, promovojnë kulturën dhe traditën, si dhe mbështesin krijuesit/et me punimet e tyre të ndryshme.





Pyetje për ty

- A ke qenë në ndonjë panair?
- Cilat janë përparësitë e panairove në vendin tonë?
- Kush mund të marrë pjesë në një panair?
- Çfarë bëjnë njerëzit në panair?
- Shkruaj për disa nga panairët që janë realizuar në shkollën tënde.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për plisin dhe tirqit.



Diskuto

- Përshkruaj mënyrën e prodhimit të plisave.
- A është punë e lehtë prodhimi i plisave?
- A duhet të vazhdojë ky artizanat? Pse?



Thello dijet

Organizimi i panairit të artizanateve është kthyer në traditë. Aty ekspozohen produkte tradicionale, të cilat paraqesin trashëgiminë kulturore të vendit tonë. Produktet, si: veshja tradicionale, plisat, punimet e qëndisura, varëset, qilimat, veglat muzikore, pikturat, punimet nga druri, metali, qeramika dhe argjila i takojnë panairit të artizanateve dhe janë punime të zëjtareve. Këto punime të ekspozuara janë të gjitha të punuara me dorë. Në panair paraqiten punimet e rajoneve të ndryshme, ku njerëzit mund të mësojnë më shumë për kulturën dhe traditën e një vendi. Për punimet e dorës, njerëzit, në përgjithësi, shprehin interesim të madh, veçanërisht vizitorët e huaj.



Fjalorth

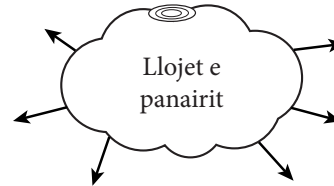
Panair kulinarik - panair i ushqimeve të ndryshme (i përgatitjes, prezantimit etj.).

55



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes Diskutim i përbashkët

Lexohet pjesa e parë e tekstit dhe në formë të kllasterit paraqiten llojet e panairove të cilat janë mësuar.



Nxënësit u përgjigjen pyetjeve të dhëna në libër. Më pas, duke shfrytëzuar burime nga interneti, u paraqitet atyre mënyra se si prodhohet plisi.

Lexohet dhe komentohet edhe pjesa e tjetër e mbetur.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit Mendo-puno në dyshe

Nxënësit do të punojnë në çifte. Me këtë rast do të argumentojnë ose arsyetojnë:

- Përse duhet të vazhdohen artizanatet?
- Cili lloj i artizanatit ka më shumë prirje të vazhdohet?
- Çfarë e bën të veçantë artizanatin?

Ata i lexojnë shkrimet e bëra dhe e plotësojnë ose e komentojnë punën e njëri-tjetrit.

Vlerësimi i nxënëseve:

Nxënësit vlerësohen për dhënien e mendimeve dhe gjykimeve të arsyeshme, për bashkëpunimin e kryer dhe për prezantimin e realizuar.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3, II.3, III. 1, 2, V.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Prodhimet ushqimore të vendit tonë

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon llojet e produkteve vendore;
- Identifikon produktet vendore;
- Arsyeton përdorimin e produkteve vendore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Projektor, fotografi, produkte të ndryshme ushqimore.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Parashikim me terma paraprakë

Në projektor paraqiten fjalët: qumësht, djathë, ajvar, turshi, rrush, verë etj.

Nxënësit pyeten se ku mund t'i gjejnë këto produkte.

Përmes projektorit do të vendosen disa fotografi të produkteve vendore dhe pyeten nxënësit:

- Çfarë po shihni në fotografi? Emërtojini ato.
- A keni njohuri se ku prodhohen këto produkte?

Prodhimet ushqimore të vendit tonë

Fjalët kyçe: prodhim vendor, fabrikë, kulturë.

Shpreh mendimin tënd

- Çka do të thotë *prodhim vendor*?
- A është e rëndësishme të përdoren prodhimet vendore?
- A di ta identifikosh një produkt vendor në dyqan?

ISBN 978-9951-05-667-0



Situatë: Prindërit e Yllit po bënin listën për blerjen e ushqimeve të nevojshme për familjen e tyre. Ata, pasi i listuan ushqimet, shkruan një këshillë:

Kujdes!

Ne çdoherë duhet t'u japim përparësi prodhimeve vendore!





Pyetje për ty

- Çfarë bënë prindërit e Yllit?
- Çfarë mendon për këshillën e prindërve të tij?
- Në familjen tënde, a i kushtohet rëndësi përdorimit të ushqimeve vendore? Pse?



Thello dijet

Vendi ynë po i kushton shumë rëndësi ndërtimit të fabrikave për prodhimin e produkteve ushqimore. Në Kosovë, ka shumë qumështore, që merren me prodhimin e produkteve të qumështit. Vendi ynë është i njohur për vreshtat dhe kultivimin e rrushit të tryezës dhe atij të verës, sidomos në Rahovec. Aty është ndërtuar fabrika e prodhimit të verës. Djathi i Sharrit dhe mënyra e përpunimit të tij është një karakteristikë tjetër për vendin tonë. Po ashtu, prodhimi i lëngjeve është mjaft i përhapur te ne. Krusha njihet për biznesin e prodhimit të turshive dhe të ajvarit. Të gjitha këto prodhime mund t'i gjejmë në raftet e dyqaneve të vendit tonë dhe të vendeve të tjera. Gjithmonë duhet të jemi të kujdesshëm që t'i përzgjedhim prodhimet tona vendore.

58



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Mësimi zbulues

Është kërkuar nga nxënësit që të sjellin çfarëdo produkti të blerë nga ndonjë dyqan i afërt. Nxënësit do të realizojnë një lloj dyqani dhe shitblerje brenda klasës. Duke pasur parasysh faktin që nxënësit mund të kenë sjellë produkte nga vende të ndryshme të botës, atëherë prej tyre kërkohet që të merret/blihet vetëm nga një produkt i prodhimit vendor.

Fillimisht nxënësit pyeten se nga mund ta dimë se ndonjë produkt është prodhim vendor. Ata i shprehin mendimet e tyre, dhe në fund u tregohet se produktet vendore dallohen sipas barkodit në produkt.

Barkodi i Kosovës është 390.

Pas kësaj lexohet teksti i dhënë në libër dhe analizohet përmes parashtrimit të pyetjeve.

Ndërkohë në fletoret e tyre nxënësit do t'i përgjigjen pyetjes:

- Pse është e rëndësishme të blihen produkte vendore?



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Kllaster

Në pjesën e fundit të orës, përmes kllasterit, nxënësit do të paraqesin disa nga produktet vendore të Kosovës.



Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për shprehjen e mendimeve, arsyetimin, argumentimin e mendimeve dhe shkathtësitë e treguara gjatë blerjes së produkteve.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi
Lënda: Shoqëria dhe mjedisi
Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V
Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3, II. 3, 5, III. 1, 2, 4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Muzeu i ruan vlerat kulturore e natyrore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon muzeun;
- Tregon rëndësinë e muzeut;
- Përmend disa muze të Kosovës.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi, projektor, internet, fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Para nxënësve paraqiten fotografi të disa muzeve të Kosovës. Nxënësit pyeten:

- Çfarë po shihni në fotografi?
- Për çfarë shërbejnë këto objekte?
- Cila është rëndësia e tyre?

Muzeu i ruan vlerat kulturore e natyrore

Fjalët kyçe: muze, vizitorë, kulturë, trashëgimi.

Shpreh mendimin tënd

– Çfarë paraqesin këto fotografi?



Muzeu Kombëtar i Kosovës



Muzeu Etnografik



Muzeu Etnologjik i Kosovës

– Rrethoje përgjigjen e saktë:
 Institucionet në të cilat ruhen dhe ekspozohen objektet me vlerë historike dhe kulturore janë:

- a) kalatë;
- b) muzetë;
- c) panairët.



Pyetje për ty

- Për cilët muze ke njohuri?
- Trego për rëndësinë e muzeut.
- Përmend muzetë e vendit tonë.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për muzetë në Kosovë.



Diskuto

- Çfarë lloje muzesh paska?
- Çfarë u ruajtka në muze?
- Çfarë do të dërgoje nga shtëpia jote në muze? Pse?



Thello dijet

Muzeu është një institucion që ruan dhe ekspozon vlerat kulturore të një vendi, të cilat paraqesin historinë dhe të kaluarën e tij. Në vendin tonë, më të njohurit janë: "Muzeu Kombëtar i Kosovës" dhe "Muzeu Etnologjik i Kosovës". Këta muze gjenden në Prishtinë dhe janë të hapur për të gjithë vizitorët. "Muzeu Kombëtar i Kosovës" është muzeu më i madh në Kosovë. Ai konsiderohet si institucioni më i vjetër i trashëgimisë kulturore, i dedikuar për të ruajtur, konservuar, riparuar dhe promovuar elemente nga e kaluara e popullit tonë. Në Muzeun Kombëtar, identifikohen katër pjesë të veçanta të prezantimit të kulturës sonë shqiptare: pjesa arkeologjike, etnologjike, historike dhe natyrore. "Muzeu Etnologjik i Kosovës" është ndërtuar për të paraqitur ciklet jetësore, si dhe trashëgiminë shpirtërore të popullit shqiptar.

61

Duke u bazuar në njohuritë e klasave paraprahe, nxënësit shprehin mendime lidhur me këto fotografi.

Kërkohet nga ata të tregojnë se për cilët muze kanë njohuri; të tregojnë për rëndësinë e muzeut; të përmendin muzetë në vendin tonë; çfarë kanë parë aty etj.?



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënë të bashkëpunim

Shikohen disa muze të Kosovës nga burimet e marra në internet.

Së pari dallojmë muzetë sipas llojit: Muze arkitekturor; Muze arkeologjik; Muze etnologjik/ etnografik; Muzetë e shtëpive historike etj.

Do të dallojmë pastaj se çfarë rëndësie ka secili muze dhe çfarë ruhet brenda muzeut.

Për t'i njohur më detajisht, mund të kërkohen video gjatë hulumtimit në internet për secilin lloj të muzeut në Kosovë. Me këtë rast nxënësit do të kenë njohuri më shumë se çka përmban secili lloj i muzeut.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim i lirë

Në pjesën e fundit të orës nxënësit do të shkruajnë në fletoret e tyre përgjigjet e pyetjeve të parashtruara:

- Cili nga muzetë të të lë më shumë përshtypje?
- Çfarë do të dërgoje nga shtëpia jote në ndonjërin nga muzetë dhe pse?

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për angazhimin e treguar, dhënien e mendimeve dhe për shkëmbimin e njohurive.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3, II.3, V.1, 8, 9.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Rregullat në mjedise publike

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Dallon rregullat në mjedise publike;
- Analizon rregullat e paraqitura;
- Shpjegon rëndësinë e rregullave.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjyhe shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Parashikimi me terma paraparakë

Në tabelë shënohen pesë fjalë: mjedis, piknik, pastërti, mbeturina, rregulla.

Përmes këtyre fjalëve, nxënësit do të krijojnë një tekst të shkurtër. Me këtë rast ata do të dallojnë disa rregulla, të cilat i zbatojnë gjatë kohës kur gjenden në ndonjë mjedis, për ta mbajtur mjedisin të pastër. Do të lexohen disa shkrime të nxënësve.

Rregullat në mjedise publike

Fjalët kyçe: mjedis publik, institucion, rregull, mirëmbajtje.

Shpreh mendimin tënd

- Cilat janë rregullat që duhen zbatuar në mjedise publike?
- Ç'duhet të bësh për mirëmbajtjen e pastërtisë së tyre?
- Analizoj fotografi dhe informacionet e dhëna.



Nxënësit e klasës së pestë shkruan disa rregulla të mirëmbajtjes në shtëpi dhe në vende publike. (Vendos + në katroren e duhur).

Mirëmbajtje për mua do të thotë:

- | | |
|---|---|
| ☐ ta pastroj shtëpinë dhe hapësirën rreth saj; | ☐ ta mbaj të pastër klasën; |
| ☐ të kujdesem për pastërtinë dhe ruajtjen e ushqimeve; | ☐ t'i grumbulloj të gjitha mbeturinat pas përfundimit të një pikniku; |
| ☐ të kujdesem për mbajtjen e radhës në shkollë; | ☐ të mos marr me vete ushqime gjatë vizitës në institucione të ndryshme; |
| ☐ të mos hedh mbeturina në lumë; | ☐ të bëj dash para se të hyj në pishinë; |
| ☐ të mbaj qetësi në sallën e leximit dhe në teatër; | ☐ t'i lajmëroj personat përgjegjës në rast demtimi të mjediseve publike. |
| ☐ të kujdesem për lulet dhe stolat në parqe; | |
| ☐ të kujdesem për pastërtinë e veshjeve të mia; | |
| ☐ të mos hedh mbeturina në rrugë; | |





Pyetje për ty

- Krahasoje bisedën që bëtë në fillim për mirëmbajtjen e mjediseve që na rrethojnë me këtë që lexove.
- Shkruaj një mendim për mirëmbajtjen e pastërtisë në mjediset publike.

- Trego një rast kur je kujdesur për mirëmbajtjen e mjedisit.
- Si ndihesh ti kur dikush nuk i respekton rregullat e mirëmbajtjes në mjediset publike?



Thello dijet

Mjediset publike janë mjedisë të përbashkëta, sepse shfrytëzohen nga të gjithë në komunitet dhe të gjithë duhet të kujdesemi për pastërtinë e tyre. Secili mjedis publik ka rregullat e tij, të cilat duhet t'i zbatojmë dhe respektojmë. Në rast të mosrespektimit, duhen njoftuar institucionet komunale për mirëmbajtjen e mjedisit. Personat përgjegjës të këtyre institucioneve duhet të marrin masa ndaj atyre që nuk i kanë respektuar rregullat për mirëmbajtjen e mjedisit.



64



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënësit në bashkëpunim

Hapen librat dhe parashtrohen pyetjet e paraqitura në fillim:

- Cilat janë rregullat që duhen zbatuar në mjediset publike?
- Ç'duhet të bësh për mirëmbajtjen e pastërtisë së tyre?

Nxënësit shprehin mendime lidhur me pyetjet e paraqitura. Analizohen fotografitë në libër dhe informacionet e dhëna për rregullat e mirëmbajtjes së mjedisit.

Do të krahasohen mendimet e paraqitura në fillim për rregullat në mjedis me mendimet e lexuara në tekst.



Përforcimi: Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Shkrim dhe prezantim i punës

Nxënësit ndahen në grupe dhe i paraqesin rregullat e mirëmbajtjes në ndonjë mjedis të caktuar. P.sh., njëri grup ka rregullat e mirëmbajtjes së parkut, tjetri të mirëmbajtjes së bibliotekës, e kështu me radhë, të mirëmbajtjes së kinemasë, mirëmbajtjes së shkollës etj.

Nxënësit do të paraqesin punën e tyre në hamer, duke caktuar rregullat për t'i mirëmbajtur këto mjedisë dhe duke arsyetuar pse janë të rëndësishme ato.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për aftësitë në shkrim, shprehjen e mendimeve dhe njohurive, gjykimet dhe arsyetimet e treguara.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia natyrore dhe kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënit të temës:

Krahason dhe shpjegon artizanatet e njohura dhe kulinarinë dikur dhe sot në vendin tonë, mundësitë që ato të mbrohen, të avancohen dhe të afirmohen edhe përtej Kosovës.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: I.1, 3, III. 1, 4 IV. 5 V.1, 8.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Transporti publik dhe rëndësia e tij

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Emërton mjetet e transportit publik;
- Përcakton dobitë e transportit publik;
- Shqyrton rëndësinë e transportit publik.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fotografi.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënë

Stuhi mendimesh

Në tabelë vendosen disa fotografi të mjeteve të transportit të cilat ne kemi mundësi t'i shfrytëzojmë thuajse çdo ditë.

Nxënësit pyeten:

- Çfarë po shihni në fotografi?
- A mund t'i emërtosh mjetet e paraqitura?
- Cili është funksioni i tyre?

Transporti publik dhe rëndësia e tij

Fjalët kyçe: transport publik, udhëtar, mjedisi, ndotës.

Shpreh mendimin tënd

- Çfarë kupton me fjalën transport?
- Po me transport publik?

Situatë: Drita, motra e madhe e Artit, tashmë ka filluar studimet universitare. Ajo do ta studiojë gjuhën shqipe në "Universitetin e Tiranës". Prindërit, ndër shumë këshilla të tjera, i dhanë edhe këshillën që ajo ta përdorë sa më shumë transportin publik.

Ajo u parashitroi shumë pyetje prindërve të saj: - Pse duhet të udhëtoj me këtë lloj transporti, sa kushton udhëtimi me atë transport, a është vetëm një linjë e transportit, a është e sigurt të udhëtoj me transport publik?

Prindërit iu përgjigjën secilës pyetje, por më gjatë u ndalën te pyetja e parë, ku ata filluan me një varg arsyetimesh, si:

"Duhet të udhëtojme me transport publik, sepse kështu kujdesemi më shumë për ambientin, pasi nuk do të përdorim shpesh makinat personale, do të kursejmë djegien e karburanteve, si dhe do ta zvogëlojmë numrin e makinave në trafik."





Pyetje për ty

- A pajtohesh me mendimin e prindërve të Dritës? Pse?
Disa nxënës diskutuan për transportin publik dhe thanë që duhet të përdoret, sepse:

- ruhet ambienti;
- është më ekonomik;
- zvogëlohet numri i automjeteve në qytet ose në fshat.

Shto edhe dy arsye se pse duhet të përdoret transporti publik.

Këshillë

Kur je në autobus, gjithmonë lëshojua vendin njerëzve të moshuar, grave shtatzëna dhe prindërve me fëmijë!



Thello dijet

Përdorimi i transportit publik nga udhëtarët për nevojat e tyre të përditshme, është i domosdoshëm. Rol të veçantë luan edhe siguria e udhëtarëve. Qëllim kryesor duhet të jetë përmirësimi i mjeteve të transportit publik, i cili përbëhet prej disa llojeve: transporti urban, ndërrurban dhe ndërkombëtar. Përveç transportit publik, ne mund ta shfrytëzojmë edhe transportin privat, si: taksitë, minibuset dhe autobusët. Mjedisi ndotet nga përdorimi i tepërt i makinave, prandaj është shumë i rëndësishëm përdorimi i transportit publik, sepse i kontribuon ruajtjes së shëndetit të njerëzve.

67

Nxënësit i shprehin mendimet e tyre.

Së bashku komentojmë fjalët transport dhe transport publik.



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Diskutim dhe të nxënët në bashkëpunim

Lexohet situata e dhënë në libër dhe në këtë rast kuptohet qëllimi i përdorimit të transportit publik.

Pas komentimit të përbashkët të situatës, në fletoret e tyre nxënësit do të arsyetojnë përdorimin e transportit publik, duke treguar disa arsye pse është më i dobishëm.

Ndërkohë do të shkëmbehen edhe këshilla lidhur me transportin publik.

P.sh.:

- Lësho vendin për persona më të moshuar;
- Bisedo me zë mesatar;
- Mbaj qetësi;
- Hidh mbeturinat në shportë.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënët

Lojë me role

Nxënësit do të paraqesin një situatë ku do të luajnë në role gjatë një transporti publik.

Njëkohësisht do të përçohen mesazhe për transportin publik, si:

- Rëndësia e përdorimit të transportit publik;
- Respektimi i rregullave në transport;
- Krijimi i një shoqërie në transport publik;
- Respektimi i të moshuarve, shtatzënave, personave në nevojë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për dhënien e mendimeve, bashkëpunimin dhe mënyrën e luajtjes së rolit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përkthyer mënyrat se si janë trajtuar dhe trajtohen sëmundjet epidemike në Kosovë (fruthi, lija etj.); pandeminë COVID-19, dhe rëndësinë e informimit, vetëdijësimit të vazhdueshëm të popullatës për parandalimin dhe përballjen me to.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkollës: I.3.5, II.3, III.1.2.3, V.2, VI.2.3.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Sëmundjet dhe vaksinimi

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Përkthyer mënyrat e trajtimit të sëmundjeve epidemike më parë;
- Tregon rëndësinë e vaksinimit;
- Identifikon sëmundjet ngjitëse.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxitet të menduarit e nxënësve përmes pyetjeve:

- Çfarë dini për sëmundjet ngjitëse?
- Çfarë vaksina ke marrë?

Sëmundjet dhe vaksinimi

Fjalët kyçe: vaksinim, sëmundje ngjitëse, kartelë.



Shpreh mendimin tënd

- Trego për vaksinat që ke marrë.



Para shumë kohësh, nuk kanë ekzistuar vaksinat. Shumë njerëz në botë janë sëmurur dhe kanë vdekur nga sëmundjet e ndryshme infektive, sepse ato janë bartur nga njëri te tjetri. Kur u zbuluan vaksinat, u lehtësua ruajtja e shëndetit të njerëzve.

Njerëzit filluan të vaksinoheshin qysh në fëmijëri dhe të mbroheshin nga sëmundjet e ndryshme infektive. Fëmija i porsalindur e merr vaksinën e parë dhe më pas vazhdon sipas kalendarit të vaksinimit deri në moshën 18 vjeçe, ku merr dhjetë vaksina. Vaksinimi mund të vazhdojë edhe gjatë jetës kur njerëzit përballen me sëmundje të tjera.



Pyetje për ty

- Çfarë ndodhte me njerëzit kur nuk kishte vakcina?
- Çfarë mendon për shprehjen "Njerëzimi shpëtoi pas zbulimit të vaksinës"?
- Pse është i rëndësishëm vaksinimi i rregullt i fëmijëve?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për rëndësinë e vaksinimit të rregullt, ndikimin e vaksinimit te ne etj.



Diskuto

- Pse është e rëndësishme të vakcinohemi rregullisht?
- Pas marrjes së vaksinës, çfarë simptoma ka fëmija?



Thello dijet

Vaksinat na mbrojnë nga shumë sëmundje ngjitëse dhe nuk lejojnë që ato të përhapen në organizmin tonë. Përmes vaksinimit, në organizëm futen disa viruse apo baktere të dobëta të sëmundjes, që e forcojnë imunitetin. Qëllimi kryesor i vaksinës është t'i krijojë trupit mundësinë për të përballuar sëmundje të ndryshme ngjitëse. Vaksinat duhet të merren në ambulancë ose në spital. Secili fëmijë duhet ta ketë kartelën, në të cilën shënohen datat dhe lloji i vaksinave të marra. Disa nga vaksinat që merren në fëmijëri janë kundër sëmundjeve të tuberkulozit, lisë, fruthit, kollës etj. Vaksinimi pengon përhapjen e epidemive nga sëmundjet ngjitëse.



Fjalorth

Epidemi - sëmundje ngjitëse që përhapet shpejt te shumë njerëz të një vendi.

70

- Pse duhet të vakcinohemi?



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Puna me tekst

Njoftohen nxënësit me njësinë mësimore.

Shpjegimi i njësisë mësimore nga mësuesi/ja fokusohet në:

- Rëndësinë e vaksinimit;
- Identifikimin e sëmundjeve ngjitëse (epidemike);
- Pasojat e mosvaksinimit të rregullt.

Në grupe (3 grupe) nxënësit u përgjigjen pyetjeve të tekstit.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Pyetje - përgjigje

Nxënësit në grupe i bëjnë pyetje njëri-tjetrit (grupi A bën pyetje, grupi B përgjigjet dhe anasjelltas).

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për rëndësinë e vaksinimit dhe identifikimin e sëmundjeve ngjitëse.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Trashëgimia kulturore në vend dhe në botë

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Përshkruan mënyrat se si janë trajtuar dhe trajtohen sëmundjet epidemike në Kosovë (fruthi, lija etj.); pandeminë COVID-19, dhe rëndësinë e informimit, vetëdijësimit të vazhdueshëm të popullatës për parandalimin dhe përballjen me to.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, V.1.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.1.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njëësia mësimore: Informimi dhe kujdesi në pandemi

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon nocionin pandemi;
- Tregon rëndësinë e informimit dhe kujdesit në pandemi;
- Zbaton rregullat në pandemi.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, projektor, Google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxitet të menduarit e nxënësve.

Kohët e fundit ata kanë dëgjuar shumë shpesh fjalën *pandemi*, prandaj pyeten:

- Çfarë është ajo?
- A është e rrezikshme?

Informimi dhe kujdesi në pandemi

Fjalët kyçe: vaksinë, shërbim, mbrojtje, kujdes.

Shpreh mendimin tënd

- Trego me fjalët e tua se çfarë është pandemia.



Cfarë kuptojmë me fjalën pandemi? Kohëve të fundit shumë shpesh e kemi dëgjuar këtë fjalë. A është e rrezikshme?

Situatë: Pandemia "Covid-19" ka ndryshuar jetën e secilit.

Arti dhe Nita, si nxënës të klasës së pestë, tashmë e mbajnë mësimin online. Nëna e tyre, mësuese e gjuhës angleze, po ashtu e mban mësimin online. Babai i tyre, Altini, shitës i veshmbathjeve, tani shet rrobat dhe këpucët online, sepse e ka mbyllur dyqanin e tij.

Për përballimin e pandemisë është i rëndësishëm vaksinimi. Kjo do të ndihmojë që, së shpejti, Arti dhe Nita të kthehen në bankat e shkollës dhe prindërit e tyre në vendet e punës.



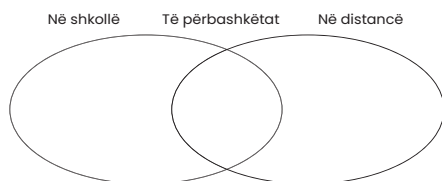
72



Pyetje për ty

- Për çfarë po flitet në këtë situatë?
- Si po e vazhdojnë punën prindërit e Artit dhe të Nitës?
- Pse po punojnë nga shtëpia?
- Po Arti e Nita, si po i vazhdojnë mësimet?
- Në këto vitet e fundit, a ju ka ndodhur që të mbani mësim online?

Krahasoje mësimin:



- A u normalizua jeta e njerëzve pas zbulimit të vaksinës kundër virusit korona?
Pse?



Thello dijet

Virusi korona është një sëmundje ngjitëse, e cila u bart me shpejtësi prej një njeriu te tjetri, më pas prej një vendi në vendin tjetër dhe kështu u shndërrua në pandemi globale. Pandemi globale do të thotë kur sëmundja përshin pothuajse tërë botën. Për t'u mbrojtur nga kjo sëmundje, Organizata Botërore e Shëndetësisë rekomandoi disa masa: shmangien e kontakteve me personat e sëmurë, larjen e duarve me sapun dhe ujë të rrjedhshëm, mosprekjen e hundës, të syve dhe të gojës me duar të palara etj. Po ashtu, u bë e detyrueshme vendosja e maskës në ambiente të mbyllura. Njerëzit e infektuar nga kjo sëmundje u izoluan në shtëpi dhe morën shërbimin mjekësor të nevojshëm. Me zbulimin e vaksinës, jeta e njerëzve u përmirësua, prandaj vaksinimi është i domosdoshëm për të gjithë.



Fjalorth

Pandemi - kur një sëmundje ngjitëse shpërndahet në nivel global (pothuajse në tërë botën).

73



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

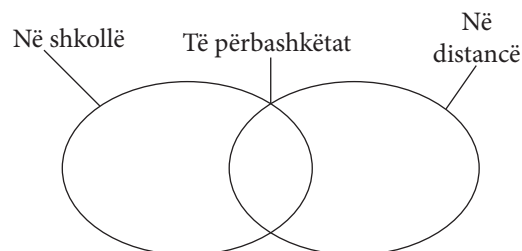
Puna me tekst-Diagrami i Venit

Nxënësve, të ndarë në grupe, u jepet një tekst (një situatë).

U përgjigjen me shkrim në fletë A4 pyetjeve në tekst.

Krahasohen të dhënat me anë të teknikës

Diagrami i Venit:



I shkruajmë në tabelë disa rregulla se si duhet të mbrohemi.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Pyetje-përgjigje

Nxënësit në çifte formulojnë pyetje dhe u përgjigjen atyre: nxënësi/ja A bën pyetje dhe nxënësi/ja B përgjigjet dhe anasjelltas.

Hulumtojmë më shumë në internet për pandeminë.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për shpjegimin e rëndësisë dhe kujdesit gjatë pandemisë dhe zbatimin e rregullave.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm

Rezultatet e të nxëniet të temës:

Shpjegojnë rëndësinë dhe mundësinë e shfrytëzimit të shumanshëm dhe rishfrytëzimit të materialeve dhe resurseve natyrore në vend ose/dhe botë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Shfrytëzimi i pasurive natyrore

Rezultatet e të nxëniet të orës mësimore:

- Tregojnë pasuritë natyrore të vendit, ato tokësore dhe nëntokësore;
- Shpjegojnë rëndësinë e shfrytëzimit të resurseve natyrore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjyhe shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxitet të menduarit e nxënësve:

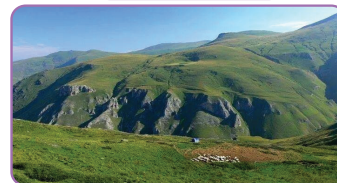
- A e keni vizituar ndonjëherë Grykën e Rugovës?
- Po Shpellën e Gadimes?

Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm
Shfrytëzimi i pasurive natyrore

Fjalët kyçe: pasuri mbitokësore, pasuri nëntokësore, shfrytëzim, kujdes.

Shpreh mendimin tënd

- Cilat janë pasuritë natyrore të Kosovës?
- Trego pasuritë natyrore që shfrytëzohen për të mirat e njerëzve në Kosovë.



Situatë: Beni është në klasën e pestë. Në shkollën e Benit ishte java e projekteve. Mësuesja ua ndau temat e projekteve të gjithë nxënësve. Beni përzgjedhi temën: "Pasuritë natyrore të vendit tim". Ai do ta punojë me përkushtim këtë projekt, sepse ka dëshirë që të tregojë për pasuritë mbitokësore dhe nëntokësore të Kosovës.

Nga pasuritë mbitokësore, Beni përmendi Malet e Sharrit, Ujëvarën e Mirushës, Grykën e Rugovës, Drinin e Bardhë dhe Shpellën e Gadimes.

Ai kishte vizituar me prindërit burimin e Drinit të Bardhë në Radac. I kishte lënë përshtypje të mrekullueshme ai vend, lumi, ujëvara, shpellat, si dhe llojet e bimëve dhe insekteve që kishte parë atje.

Te pasuritë nëntokësore, ai përmendi mineralet që nxirren nëpër miniera. Në Kosovë, është e njohur Miniera e Trepçës, me pasuritë e saj, si: plumbi, zinku, argjendi, kristalet dhe mineralet e ndryshme. Po ashtu, thëngjilli, që shfrytëzohet për prodhimin e energjisë elektrike. Këto pasuri duhet të shfrytëzohen me kujdes për të mirën e njeriut.



Pyetje për ty

- Cilat janë pasuritë natyrore të Kosovës?
- Cilat pasuri natyrore përmendi Benin në projekt?
- Pse duhen ruajtur pasuritë natyrore?
- Shkruaj tri veprime të rëndësishme për ruajtjen e pasurive të Kosovës.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione dhe fotografi për Drinin e Bardhë në Radac.



Diskuto

- Çfarë mësove për ujëvarën e Drinit të Bardhë?
- Si ka ndikuar që një pasuri e tillë natyrore të nxisë një zhvillim turistik? Analizo.
- A është e rëndësishme të ruhen pasuritë e tilla natyrore? Pse?
- Cili është roli i njeriut në shfrytëzimin e pasurive natyrore?



Thello dijet

Kosova ka shumë pasuri natyrore. Pasuritë mbitokësore janë: fushat, malet, tokat pjellore, lumenjtë, ujëvarat etj. Pasuritë nëntokësore janë: mineralet, që nxirren nëpër miniera, si p.sh., në Minierën e Trepçës. Kosova është shumë e pasur me thengjill, nga i cili prodhohet rryma elektrike.

Duhet t'i kushtojmë kujdes ruajtjes dhe shfrytëzimit të pasurive, sepse ato përmirësojnë cilësinë e jetës së njeriut. Sot, përparësi i jepet shfrytëzimit të erës dhe të diellit për prodhimin e energjisë elektrike, sepse përbëjnë burime të pashtershme natyrore.



Fjalorth

Burime të pashtershme - burime që nuk harxhohen.

Zhvillim turistik - zhvillim i një vendi të caktuar me qëllim që të tërheqë vizitorë.

76



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Di/ Dua të di/ Mësova

Nxënësve, në grupe, u shpërndahet një tekst apo situatë dhe pas leximit të tij, në tabelën e dhënë në fletë A4 shkruajnë:

Di	Dua të di	Mësova
Pasuritë tokësore të vendit tim:	Pasuritë nëntokësore:	Shfrytëzimi i pasurive tokësore dhe nëntokësore:

Të njëjtën e vizatojmë në tabelë dhe e plotësojmë bashkë me nxënësit.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Pyetje – përgjigje, Tryezë e rrumbullakët

Secili nxënës mund të bëjë pyetje dhe t'u përgjigjet pyetjeve që i bëhen nga të tjerët.

Ata hulumtojnë më shumë në internet për pasu-

ritë tokësore dhe nëntokësore të vendit.

Fotografitë i paraqesin me hamer.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për identifikimin dhe mënyrën e shfrytëzimit të pasurive tokësore dhe nëntokësore.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rëndësinë e ruajtjes së resurseve, si ujit dhe energjisë elektrike.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Kujdesi për ujin dhe energjinë elektrike

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Tregon rëndësinë e ujit dhe energjisë elektrike;
- Përshkruan mënyrat e mbrojtjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore:

Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

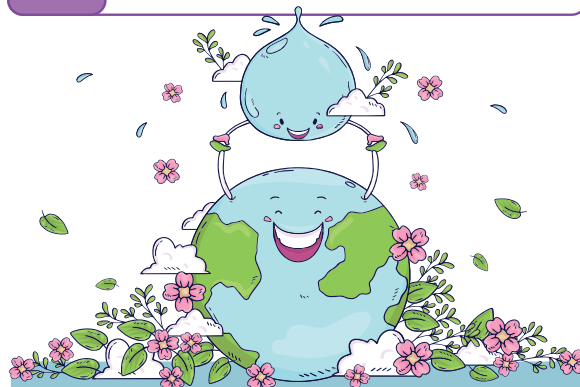
Stuhi mendimesh

Nxitet të menduarit e nxënësve përmes pyetjeve:

- Çfarë është uji?
- Si duhet të kujdesemi për ujin?
- Pse është i rëndësishëm ai?

Kujdesi për ujin dhe energjinë elektrike

Fjalët kyçe: mjedisi, ujë, energji elektrike, kujdes, kursim.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë është uji?
- Si duhet të kujdesemi për ujin?
- Pse është i rëndësishëm uji për jetën tonë?

Situatë: Shkëlzeni dhe Jeta po diskutojnë se çfarë dinin rreth ujit dhe rrymës elektrike.

- A e di ti, Shkëlzeni, se Kosova ka burime të ujërave sipërfaqësore, por ajo ka edhe ujëra nëntokësore, si burime gjeotermale? Unë kam mësuar se uji është i rëndësishëm për jetën dhe se ne duhet ta mbajmë ujin të pastër për një jetë të shëndetshme. Mungesa e higjienës së duhur është përcaktues kryesor i ndotjes së ujit të pijshëm. Uji i liqeneve dhe i lumenjve është në lëvizje të vazhdueshme.

- Sa shumë informacione paske marrë për ujin, - tha Shkëlzeni. - Po, a e di ti se unë kam njohuri për rrymën elektrike në Kosovë? Ajo mbështetet më së shumti në energjinë e prodhuar nga termocentralet. Të gjithë duhet të tregojmë kujdes për kursimin e rrymës elektrike.

Diskuto

- Vazhdoni bisedën mes Shkëlzenit dhe Jetës.
- A tregojnë kujdes institucionet lokale për furnizimin e qytetarëve me ujë të pijshëm?
- A tregojnë kujdes institucionet lokale për furnizimin e qytetarëve me energji elektrike?
- Pse ndërprerjet e shpeshta të energjisë elektrike janë pengesë për arsimin, shëndetësinë dhe prodhimin?



Pyetje për ty

- A keni pasur ndonjëherë ndërprerje të energjisë elektrike në shtëpi apo në shkollë?
- Çfarë problemesh ka shkaktuar kjo?
- Çfarë kujdesi tregoni për të kursyer energjinë elektrike?
- Po për kursimin e ujit në familje, si veproni?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për burimet gjeotermale në Kosovë. Cila është rëndësia e tyre?



Thello dijet

Uji është lëng pa erë, pa ngjyrë dhe pa shije. Duke qenë se uji është transparent, drita e diellit futet në lumenj, liqene, dete e oqeanë, duke e bërë të mundshme jetën bimorë e shtazore. Uji është faktor shumë i rëndësishëm për jetën. Mbrojtja, ruajtja dhe zhvillimi i resurseve ujore, janë shumë të rëndësishme dhe ndër sfidat më të mëdha mjedisore, prandaj duhet të kujdesemi për to. Kosova ka ujëra sipërfaqësore, por ajo ka edhe ujëra nëntokësore, si burime gjeotermale, që burojnë në pjesë të ndryshme të saj e të cilat përdoren për qëllime terapeutike. Janë miratuar shumë dokumente ligjore, që kanë për qëllim rregullimin e sektorit të energjisë elektrike dhe menaxhimin e ujit, si ligje, udhëzime dhe dokumente strategjike.



Fjalorth

Burime gjeotermale - ujëra minerale shëruese, banjat e ndryshme për shërim.

79



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Puna me tekst

Nxënësit lexojnë situatën e paraqitur në tekst.

Në fletë A4 të ndarë në pjesë, pjesa e parë: Uji dhe pjesa e dytë: Energjia elektrike, u përgjigjen pyetjeve të tekstit.

Në formë kllasteri shkruajnë mënyrat e ruajtjes së ujit dhe energjisë elektrike në familje, në komunitet.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Pyetje – përgjigje

Në grupe formulojmë pyetje dhe u përgjigjemi pyetjeve me rotacion.

Nxënësit hulumtojnë më shumë në internet për kujdesin ndaj ujit dhe energjisë elektrike dhe rëndësisë së tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për mënyrat e ruajtjes së ujit dhe energjisë elektrike dhe rëndësisë së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Shpjegon rëndësinë e ruajtjes së resurseve, si ujë dhe energjisë elektrike, pyjeve, tokave pjellore dhe biodiversitetit.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Pyjet dhe tokat pjellore

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon rëndësinë e ruajtjes së pyjeve dhe tokave pjellore;
- Tregon disa këshilla për ruajtjen e pyjeve dhe tokave pjellore;
- Përkrahur pyjet dhe tokat pjellore.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjyhe shqipe, Shkathtësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Pyeten nxënësit:

- A e dini se vendi ynë ka shumë pyje dhe toka pjellore?
- Pse janë të rëndësishme pyjet dhe tokat pjellore?

Vendosim në tabelë disa fotografi të tokave të punuara dhe të papunuara, të pyjeve me shumë drurë dhe të pyjeve me drurë të prerë.

I krahasojmë fotografitë.

Pyjet dhe tokat pjellore

Fjalët kyçe: tokë pjellore, pyll, mbrojtje, kujdes.

Shpreh mendimin tënd

- A e di se Kosova ka shumë pyje dhe toka pjellore?
- Trego pse janë të rëndësishme pyjet dhe tokat pjellore! Analizo situatën dhe fotografinë e dhënë.

Situatë:

- Baba, pse në toka pjellore nuk ndërtohen shtëpitë? - pyeti Nora.
- Në toka pjellore nuk ndërtohen shtëpitë, sepse ato mbillen me drithëra, pemë e perime, - tha babai.



Pyetje për ty

- Pse janë të rëndësishme tokat pjellore?
- A duhet të kujdesemi për mbrojtjen e tyre?
- A ke parë tokë të mbjellë? Përkrahje atë.

Situatë: Në gazeta dhe në lajme ditore thuhej se pyjet po keqpërdoren. Njerëzit e papërgjegjshëm po i prisnin drurët në mënyrë të pakontrollueshme.

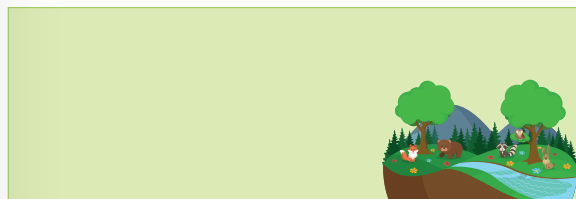
Nxënësit e klasës së pestë, së bashku me mësuesin e tyre, vendosën ta realizonin një aktivitet për ndërgjegjësimin e njerëzve që t'i ruajnë pyjet. Ata shkruan këshilla të ndryshme për ruajtjen e drurëve dhe i varën nëpër trungje.





Pyetje për ty

- Çfarë mendon për iniciativën e fëmijëve?
- Pse është e rëndësishme ruajtja e pyjeve?
- Shkruaj edhe ti disa fjalë të ngjashme për ndërgjegjësimin e njerëzve rreth ruajtjes së pyjeve.



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për rolin e pyjeve për pastrimin e ajrit në planetin tonë.



Thello dijet

Në natyrë ka shumë toka pjellore dhe të punueshme, të cilat njeriu i shfrytëzon për nevojat e tij, si: për mbjellje drithërash, për kultivim të frutave dhe të perimeve etj. Që të rritet pëlleshmëria e tokave, është e nevojshme që ato të lërohen thellë, si dhe t'u hidhet pleh natyral ose artificial.

Pylli është pjesë e tokës e mbulur me drurë, i cili është i domosdoshëm për ekosistemin tokësor. Kjo pasi ai është burim i prodhimit të oksigjenit, si dhe ndihmon në rregullimin e temperaturës sipas stinëve. Ndër të tjera, pylli është vendi ku jeton një llojllojshmëri gjasasash. Drurët e pyllit janë shfrytëzuar vazhdimisht nga njerëzit për ngrohje, për ndërtim, si material për punimin e gjësëndeve të ndryshme etj.

Njeriu duhet të kujdeset për tokat, pyjet dhe kafshët, pasi merr shumë të mira prej tyre.

82



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Puna me tekst

Pas leximit të tekstit, i shkruajnë tri fjalë për rëndësinë e pyjeve dhe tokave pjellore.

Aktivitet:

Shkruani disa këshilla në fletë me ngjyra, të cilat më pas mund t'i vendosni në drurë të shkollës.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Tryeza e rrumbullakët

Pyet dhe diskuto në grup.

- Cila është rëndësia e pyjeve dhe e tokave pjellore?
- Si duken pyjet të ruajtura dhe tokat pjellore të punuara (përshkruaj me fjalë)?

Nxënësit hulumtojnë më shumë në internet për pyjet dhe tokat pjellore, rëndësinë e tyre.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për përshkrimin e pyjeve, tokave pjellore dhe rëndësinë e ruajtjes së tyre.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm.

Rezultatet e të nxënit të temës:

Vlerëson dhe angazhohet në organizimin e aksioneve vullnetare për promovimin e ruajtjes dhe mbrojtjes së resurseve dhe mjedisit natyror.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Ne për natyrën, natyra për ne

Rezultatet e të nxënit të orës mësimore:

- Vlerëson aksionet vullnetare për pastrimin e ambientit;
- Merr pjesë në organizime vullnetare për pastrimin e ambientit;
- Promovon ruajtjen e mjedisit natyror.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxitet diskutimi me anë të pyetjes:

- Pse duhet të kujdesemi për mjedisin?

"Ne për natyrën, natyra për ne"

Fjalët kyçe: natyrë, mbrojtje, angazhim, mjedis natyror.

Situatë: Në hapësirat e lagjes së Andës, njerëzit kishin hedhur mbeturina të shumta. Kjo natyrisht që e shqetësonte Andën, e cila vazhdimisht po mendonte për një zgjidhje. Ajo vendosi që ta diskutonte këtë çështje me shokët e shoqet e lagjes, si dhe të ndërmerre një aktivitet pastrimi. Adelina, shoqja e saj, mendoi që, pas pastrimit, ata duhej të vendosnin postera të ndryshëm që ndihmonin për ndërgjegjësimin e njerëzve për mbajtjen pastër të lagjes.



Shpreh mendimin tënd

- Çfarë mendon për aktivitetin që organizoi Andë?
- Pse duhet të kujdesemi për mjedisin?

Të gjithë duam një mjedis të pastër. Prandaj, duhet:

- të ndërgjegjësohen njerëzit për mjedisin ku jetojnë;
- të kuptojnë se ndryshimi mund të bëhet nga vetë njerëzit;
- të aktivizohen në komunitet për një mjedis të pastër etj.



Pyetje për ty

- A je aktiv për mbrojtjen e mjedisit? Si?
- Cili është kujdesi që ti tregon për mjedisin?
- Çfarë mund të bësh më shumë për natyrën?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet për organizata të ndryshme nëpër botë që promovojnë ndërgjegjësimin për mjedisin dhe mbrojtjen e tij. Diskutoni në klasë dhe jepni ide se si mund të kontribuoni edhe ju ngjashëm.



Diskuto

- Cili është kontributi i gjithsecilit për përdorimin e duhur të burimeve natyrore?
- Pse duhet të jemi aktivë kur na duhet të ndërhyjmë për ndryshimin e mjedisit?
- A keni organizuar aktivitete për mbrojtjen e natyrës?
- Nëse po, si keni vepruar për organizimin e tyre?



Thello dijet

Kosova është vend që njihet për bukuritë natyrore, si: parku nacional "Bjeshkët e Nemuna", "Ujëvarat e Mirushës", "Gryka e Rugovës", "Malet e Sharrit", Drini i Bardhë etj., të cilat e bëjnë më të mirë jetën e njerëzve. Qeveria e Kosovës tregon kujdes për zbatimin e ligjeve mjedisore, për organizimin e fushatave sensibilizuese për ajër dhe ujë më të pastër, organizimin e aktiviteteve të ndryshme për pastrim apo mbjellje të drurëve etj. Të gjithë duhet të kontribuojnë për ta ndërtuar të ardhmen, duke e ndryshuar të tashmen.

85



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive: Përpunimi i përmbajtjes

Puna me tekst

Lexohet situata në heshtje dhe nxitet debati:

- Çfarë mendoni për aktivitetin që organizoi Anda?
- A jeni aktivë për mbrojtjen e mjedisit? Si?
- Çfarë mund të bëni më shumë për natyrën?

Nxënësit, në grupe, bëjnë nga një broshurë për të promovuar mjedisin e pastër.

Broshurat mund të vendosen në ndonjë kënd të klasës apo shkollës.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Tryezë e rrumbullakët

Nxënësit tregojnë ndonjë shembull të pjesëmarrjes së tyre në një organizim vullnetar për pastrimin e ambientit.

I bëjnë pyetje njëri-tjetrit.

Hulumtohet më shumë në internet për mbrojtjen e natyrës.

Vlerësimi i nxënësve:

Nxënësit vlerësohen për promovimin dhe pjesëmarrjen në aksione vullnetare për pastrimin e ambientit.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore.

ASPEKTE TË PËRGJITHSHME TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Fusha kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi

Lënda: Shoqëria dhe mjedisi

Shkalla e kurrikulës: 2 **Klasa:** V

Tema: Ruajtja dhe shfrytëzimi i drejtë i pasurive për zhvillim të qëndrueshëm

Rezultatet e të nxënësve të temës:

Merr pjesë dhe prezanton aktivitete që kanë të bëjnë me riciklimin, për nevoja të ndryshme jetësore, në familje, në shkollë dhe më gjerë.

Kontributi në rezultatet për kompetencat kryesore të shkallës: III.1.2, IV.4.

Kontributi në rezultatet e fushës së kurrikulës: 5.2.

ASPEKTE SPECIFIKE TË PLANIT TË ORËS MËSIMORE

Njësia mësimore: Riciklimi i mbeturinave

Rezultatet e të nxënësve të orës mësimore:

- Shpjegon fjalën riciklim;
- Tregon cilat gjëra mund të riciklohen;
- Prezanton aktivitete për riciklimin e mbeturinave.

Kriteret e suksesit: Përcaktohen me nxënësit në klasë.

Burimet, mjetet e konkretizimit dhe materialet mësimore: Fletë A4, hamer, google.

Lidhja me lëndët e tjera mësimore dhe/apo me çështjet ndërkurrikulare dhe situatat jetësore: Gjuhë shqipe, Shkathësi për jetë, Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

METODOLOGJIA DHE VEPRIMTARIA ME NXËNËS



Parashikimi:

Përgatitja për të nxënësit

Stuhi mendimesh

Nxiten nxënësit përmes pyetjeve:

- A keni dëgjuar për riciklimin?
- Ç'është riciklimi?

Riciklimi i mbeturinave

Fjalët kyçe: reduktim, riciklim, ripërdorim, mbeturina.



Shpreh mendimin tënd

- Ç'është riciklimi?
- Trego cilat gjëra mund të riciklohen.

Situatë: Bunës i kishin treguar gjyshërit se si i kishin prishur rrobat e tyre, për të qepur rroba për të dhe vëllanë e vogël. Po ashtu, lodrat e tyre gjithmonë i kishin pastruar dhe ua kishin dhuruar fëmijëve të tjerë. Buna nuk e kishte kuptuar se pse ata vepronin kështu. Kur u rrit, e kuptoi që ata kishin bërë riciklim të veshjeve dhe ripërdorim të lodrave. Tani, ajo e kupton se sa punë të vlefshme kishin bërë gjyshërit e saj.





Pyetje për ty

- Si e vlerëson veprimin e gjyshërve të Bunës?
- A është i dobishëm riciklimi dhe ripërdorimi i materialeve të përdorura?
- Trego një rast kur ke ricikluar diçka.



Diskuto

- Çfarë mësime për riciklimin dhe ripërdorimin?
- Çka quajmë mbeturinë?
- Si krijohen mbeturinat?
- Çfarë kupton me fjalët: reduktim, riciklim dhe ripërdorim?



Me ndihmën e prindërve apo të mësuesit/es, hulumto në internet dhe gjej informacione për riciklimin dhe ripërdorimin e materialeve të ndryshme.



Thello dijet

Riciklimi është proces i përpunimit të mbetjeve apo të mbeturinave. Të riciklosh, do të thotë të prodhosh produkte të reja, duke përdorur mbetjet e papërdorshme, pa pasur nevojën e shfrytëzimit të burimeve natyrore. Pra, përmes riciklimit, ne kujdesemi për natyrën.

Shenjë e riciklimit e simbolizojnë tri shigjeta:

Reduktim - redukto ose zvogëlo mbeturinat!
Ripërdorim - përdorim i mbeturinave!
Riciklim - përpunim i mbeturinave!



Për ta bërë sa më të thjeshtë këtë proces, duhet të grumbullohen mbeturinat në shportat përkatëse: *letër, qelq, plastikë apo biomateriale (pra, materialet organike si mbetjet ushqimore, bimë të ndryshme etj.).*

Riciklimi i mbeturinave e ndihmon planetin tonë. Grumbullimi i mbeturinave bën që të kemi mjedis më të pastër për të gjithë, kurse riciklimi i tyre mbron burimet dhe pasuritë natyrore që të mos keqpërdoren.



88



Ndërtimi i njohurive dhe i shkathtësive:

Përpunimi i përmbajtjes

Puna me tekst

Prezantohet njësia mësimore dhe shpërndahen fletët A4 me situatën e paraqitur.

Pas leximit në heshtje të saj, nxitet debati:

Si e vlerësoni veprimin e gjyshes së Bunës?

A është i dobishëm riciklimi dhe ripërdorimi i materialeve?

Tregoni cilat materiale mund të riciklohen.



Përforcimi:

Konsolidimi dhe zbatimi i të nxënit

Diskutim-punë në grupe

Nxënësit, në grupe, paraqesin në hamer shenjë e riciklimit dhe vizatojnë shportat e ndara të mbeturinave. Prezantohen punimet.

Ata tregojnë ndonjë rast kur kanë bërë riciklim.

Vlerësimi i nxënësve:

Ata vlerësohen për shpjegimin e fjalës riciklim, për materialet ricikluese dhe prezantimin e aktiviteteve për riciklim të mbeturinave.

Detyrë:

Të plotësojë fletët ushtruese.

Reflektim për rrjedhën e orës mësimore:

